

Lokalna razvojna strategija LAG-a Karašica 2014.-2020.

Usvojeno:

Lipanj, 2016.

Usklađeno:

Veljača, 2018.

Napomena:

Ova strategija predstavlja usklađenje s odredbama Pravilnika o provedbi podmjere 19.2. "Provedba operacija unutar CLLD strategije", podmjere 19.3. "Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a" i podmjere 19.4. "Tekući troškovi i animacija" unutar mjere 19 "Potpora lokalnom razvoju u okviru inicijative LEADER (CLLD – lokalni razvoj pod vodstvom zajednice)" iz Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020. (NN 96/2017) te Ugovorom o dodjeli sredstava odabranom LAG-u br. 5781 potpisanim između LAG-a Karašica i Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, 16. veljače 2017. u Zagrebu.

Izmijenjeno:

Prosinac, 2018.

Impressum

Lokalna razvojna strategija LAG-a Karašica za razdoblje 2014.-2020.

Naručitelj

Lokalna akcijska grupa Karašica
Republike 114
31208 Petrijevci

Za naručitelja

Dalibor Vidaković, predsjednik LAG-a Karašica

Vođenje procesa izrade strategije

Modra nit d.o.o., Osijek

Izvoditelji

Sonja Vuković
Blanka Turza
Ante Vekić

Vanjski konzultant

Gordana Stojanović, *Univ. spec. st. EU*

Lokalna razvojna strategija LAG-a Karašica 2014.-2020.

Usvojeno:

Lipanj, 2016.

Usklađeno:

Veljača, 2018.

Napomena:

Ova strategija predstavlja usklađenje s odredbama Pravilnika o provedbi podmjere 19.2. "Provedba operacija unutar CLLD strategije", podmjere 19.3. "Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a" i podmjere 19.4. "Tekući troškovi i animacija" unutar mjere 19 "Potpora lokalnom razvoju u okviru inicijative LEADER (CLLD – lokalni razvoj pod vodstvom zajednice)" iz Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020. (NN 96/2017) te Ugovorom o dodjeli sredstava odabranom LAG-u br. 5781 potpisanim između LAG-a Karašica i Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, 16. veljače 2017. u Zagrebu.

Izmijenjeno:

Prosinac, 2018.

Sadržaj

I. Opis područja LAG-a Karašica

1. GEOPROSTORNA ANALIZA	1
1.1. Položaj, prostor i naseljenost.....	1
1.2. Reljef.....	3
1.3. Klima.....	3
1.4. Tlo	3
1.5. Vode	4
1.6. Šume	4
1.7. Mineralne sirovine i geotermalni izvori.....	4
1.8. Prirodno nasljeđe i NATURA 2000	5
2. KULTURNI I POVIJESNI RESURSI	6
3. LJUDSKI RESURSI	8
3.1. Stanovništvo.....	8
3.2. Obrazovanje.....	10
3.3. Zaposlenost i tržište rada	11
4. INFASTRUKTURNI RESURSI	12
4.1. Promet.....	12
4.2. Vodno gospodarstvo	13
4.3. Energetika	14
4.4. Zbrinjavanje otpada.....	15
5. GOSPODARSTVO	15
5.1. Poljoprivreda.....	18
5.2. Industrija.....	20
5.3. Turizam	21
6. DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA I CIVILNI SEKTOR	24

II. Analiza razvojnih potreba i potencijala

1. SWOT GOSPODARSTVO.....	26
2. SWOT DRUŠTVO I KVALITETA ŽIVOTA	28
3. SWOT EKOSUSTAV.....	29
4. ANALIZA RIZIKA	30

III. Vizija, ciljevi i mjere

1. VIZIJA LAG-A KARAŠICA	33
2. CILJEVI, PRIORITETI I MJERE	33
3. OPIS CILJEVA, MJERA I INDIKATORA USPJEŠNOSTI	36
4. ODABIR PROJEKATA.....	40
4.1. Postupak odabira	40
4.2. Opis tema planiranih projekata suradnje	41
4.3. Usklađenost s nadređenim strateškim dokumentima	42

IV. Uključenost lokalnih dionika u izradu LRS LAG-a Karašica

1. UKLJUČENOST INTERESNIH SKUPINA U IZRADU LRS	44
2. OPIS PARTNERSTVA.....	44

V. Akcijski plan provedbe LRS

1. TIJEK PROVEDBE	45
2. POKAZATELJI USPJEŠNOSTI.....	47

VI. Način praćenja i provedba procjene LRS

1. PRAĆENJE I PROCJENA PROVEDBE LRS	48
2. POKAZATELJI ZA MJERENJE UČINAKA PROVEDBE LRS	50

VII. Sposobnost provedbe LRS

1. LJUDSKI KAPACITETI ZA PROVEDBU LRS	51
2. FINANCIJSKI KAPACITETI ZA PROVEDBU LRS	51
3. ISKUSTVO U PROVEDBI LEADER PRISTUPA U PROGRAMSKOM RAZDOBLJU 2007-2013	51
4. ISKUSTVO U PROVEDBI PROJEKATA IZVAN MJERE LEADER.....	52

VIII. Financijski plan provedbe

1. FINANCIRANJE RADA LAG-A.....	53
2. FINANCIRANJE PROVEDBE LRS	55

Popis korištenih kratica

CLLD - Lokalni razvoj pod vodstvom zajednice (*eng.* Community Led local Development)

JLS - Jedinica lokalne samouprave

LAG - Lokalna akcijska grupa

LEADER - Veze među aktivnostima za razvoj ruralnog gospodarstva (*franc.* Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale)

LRS - Lokalna razvojna strategija

RR RH - Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske

I.

Opis područja LAG-a Karašica

1. GEOPROSTORNA ANALIZA

1.1. Položaj, prostor i naseljenost

LAG Karašica nalazi se u Osječko-baranjskoj županiji, te time pripada istočnom dijelu države odnosno Kontinentalnoj Hrvatskoj prema NUTS II klasifikaciji. LAG Karašica obuhvaća sjeverozapadni, zapadni i dio središnjeg dijela županije, a sačinjavaju ga ukupno 17 općina i gradova: gradovi Belišće, Donji Miholjac, Našice i Valpovo, te općine Bizovac, Donja Motičina, Đurđenovac, Feričanci, Gorjani, Koška, Magadenovac, Marijanci, Petrijevci, Podgorač, Podravska Moslavina, Punitovci i Viljevo. Na svojoj sjevernoj strani, LAG Karašica graniči s Mađarskom, te geostrateški gledano nalazi se na važnom koridoru koji povezuje podunavsku regije s Jadranom preko Zagreba i Karlovca do Rijeke, te Bosne i Hercegovine do

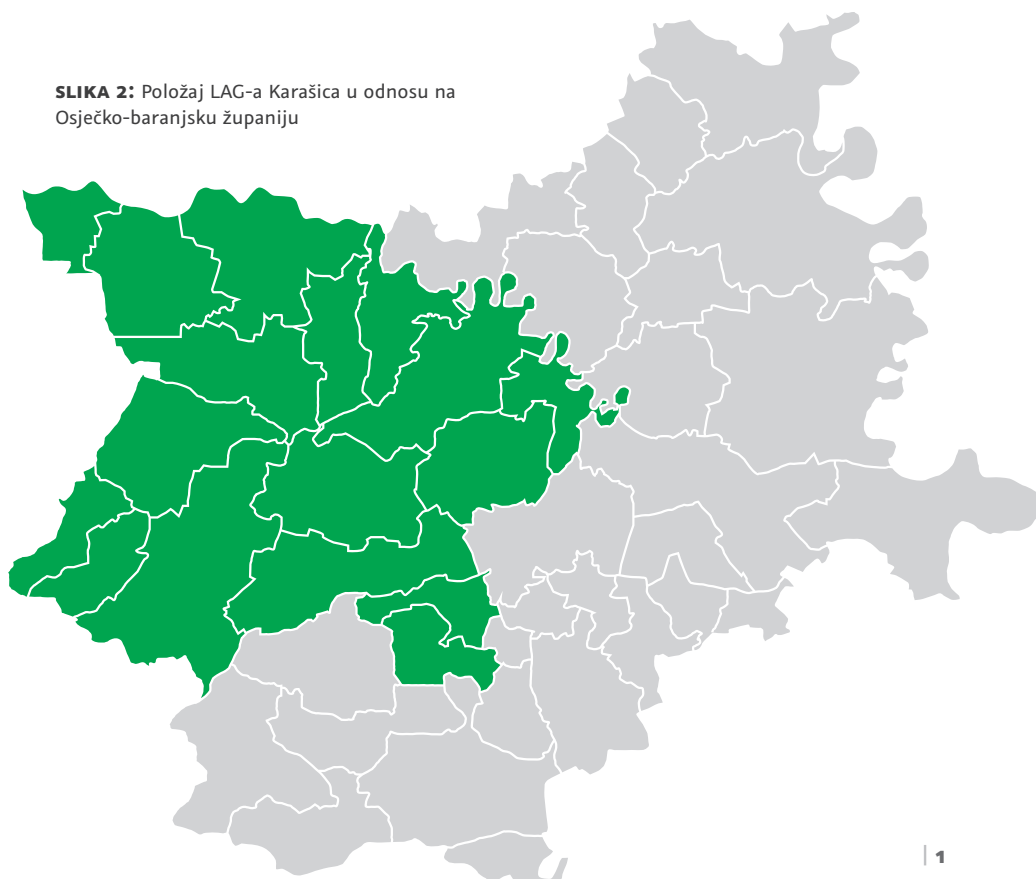
Ploča. Sjeverno istočnim područjem LAG-a protječe rijeka Drava, krajnjim južnim dijelom LAG-a prolazi rijeka Vuka, a od zapada prema istoku rijeka Karašica po kojoj je LAG dobio ime. Sve ove rijeke pritoke su Dunava, pa upravo zbog toga područje LAG-a pripada i Hrvatskom Podunavlju. Prednost ovakvog položaja LAG je u dobroj prometnoj povezanosti, blizini Osijeka, autoceste Zagreb – Osijek kao i postojećih i planiranih paneuropskih koridora, Zračne luke Osijek, željeznica.

Osim toga, područje LAG-a smješteno je u prirodnom okruženju koje je bogato prirodnim resursima (poljoprivrednim zemljištem, vodama, šumama, geotermalnim izvorima itd.).

SLIKA 1: Položaj Osječko-baranjske županije u odnosu na Republiku Hrvatsku

SLIKA 2: Položaj LAG-a Karašica u odnosu na Osječko-baranjsku županiju

1.586,15

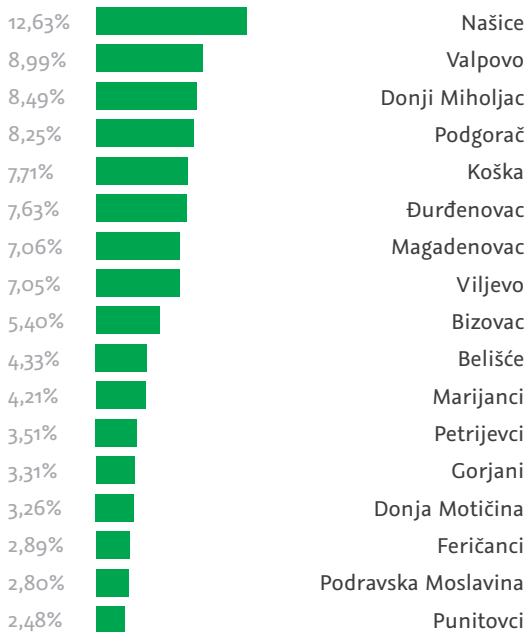
KVADRATNIH METARA ZAUZIMA
POVRŠINA LAG-A KARAŠICA

LAG Karašica obuhvaća površinu od ukupno 1.586,15 km², što čini 38,2% površine Osječko-baranjske županije, te zauzima prostor od 2,8% ukupne površine Republike.

Prema zadnjem popisu stanovništva iz 2011.godine, LAG Karašica broji 83.875 stanovnika odnosno 27,5% stanov-

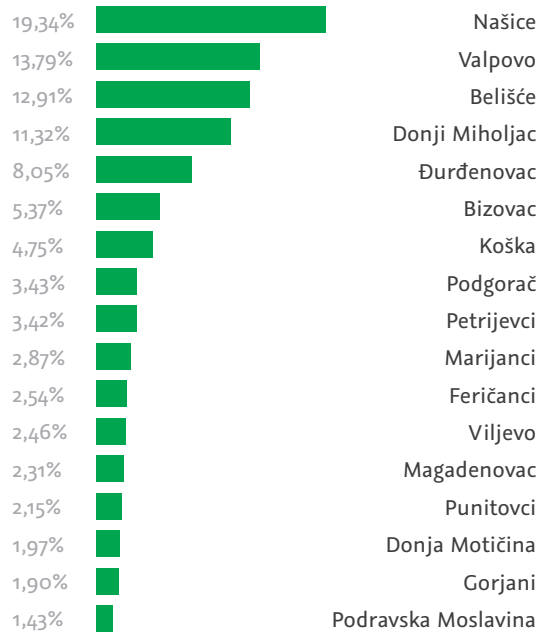
ništva županije. LAG obuhvaća čak 123 naselja, a prosječna gustoća stanovništva je 52 stanovnika po km². Međutim, detaljnija analiza otkriva da je riječ o prilično heterogenom prostoru neujednačenom po svojoj veličini, broju i gustoći naseljenosti pojedinih gradova i općina.

GRAFIKON 1: Udio površine jedinica lokalne samouprave u ukupnoj površini LAG-a Karašica

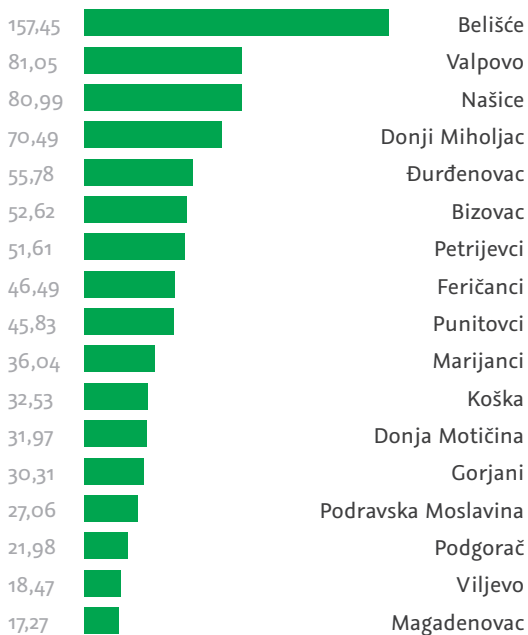
IZVOR: Državni zavod za statistiku, prostorni planovi jedinica lokalne samouprave

GRAFIKON 2: Udio stanovništva pojedine jedinice lokalne samouprave u ukupnom stanovništvu LAG-a Karašica

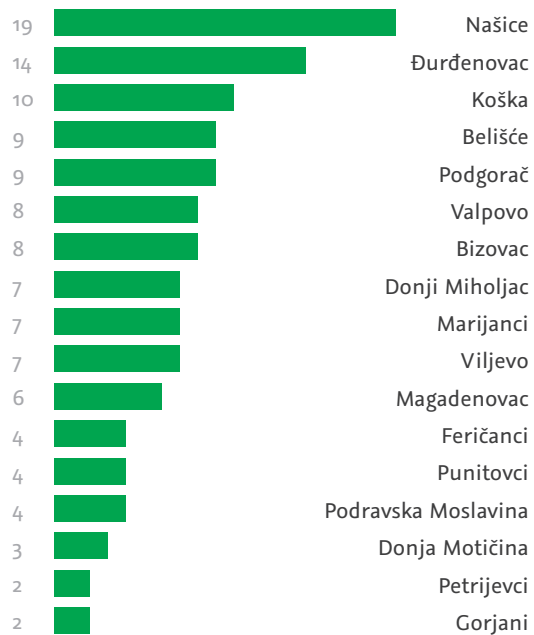
IZVOR: Državni zavod za statistiku, prostorni planovi jedinica lokalne samouprave

GRAFIKON 3: Gustoća naseljenosti pojedinih jedinica lokalne samouprave unutar LAG-a Karašica (broj stanovnika po km²)

IZVOR: Državni zavod za statistiku, prostorni planovi jedinica lokalne samouprave

GRAFIKON 4: Broj naselja po općinama i gradovima unutar LAG-a Karašica

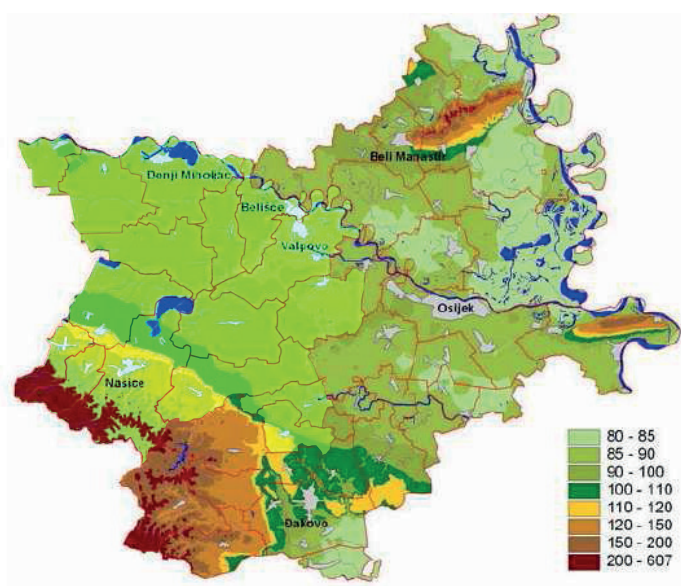
IZVOR: Državni zavod za statistiku, prostorni planovi jedinica lokalne samouprave

Iz prikazanih grafikona vidljivo je da unutar LAG-a postoje velike razlike između broja stanovnika i veličine površine pojedinih jedinica lokalne samouprave. Tako naprimjer, općine Podgorač i Koška prostiru se na površini gotovo duplo većoj od grada Belišća, ali je gustoća naseljenosti izuzetno niska (tek 33 stanovnika po km² u Koški, odnosno 22 stanovnika po km² u Podgoraču). Belišće, Donji Miholjac, Našice i Valpovo znatno su gušće naseljena područja iz čega proizlazi zaključak da čak i unutar samog LAG-a postoji primjetno veća koncentracija stanovništva u gradovima, nego u općinama. Upravo zbog te neujednačenosti između broja stanovnika i površine, pojedine JLS se bitno međusobno razlikuju i po broju naselja kao što je prikazano u Grafikonu 4. Tako općine Koška i Podgorač zbog svoje velike površine imaju broj veći broj naselja od nekih urbanih sredina iako imaju izrazito malu gustoću naseljenosti. Detaljan prikaz svih pokazatelja po pojedinim jedinicama lokalne samouprave dan je u Prilogu 1.

1.2. Reljef

Reljefna obilježja LAG-a Karašica pretežito su nizinska i ne odudaraju previše od ostatka županije izuzev jugozapadnog dijela LAG-a za koje je karakterističan prigorski reljef Dilja i Krndije. Ovaj prigorski reljef susrećemo na području Našica, te općina Donja Motičina, Feričanci, Podgorač, Punitovci i Gorjani, a nadmorske visine u ovom području kreću se između 82 i 607 metara nadmorske visine, te time poprilično nadvisuju ostatak

SLIKA 3: Reljefna karta Osječko-baranjske županije

IZVOR: Program zaštite okoliša Osječko-baranjske županije

područja LAG-a. Krndijsko i Diljsko pobrđe ima bitno različita geomorfološka obilježja, pa dok Dilj karakterizira gusta mreža tekućica, izrazito prigorske reljefne osobine Krndije pružaju dobru osnovu za vinograde i voćnjake.

Područje LAG-a dio je područja koje je nekada bilo prekriveno Panonskim morem, te se je njegovim povlačenjem ovdje formirala blago valovita ravnica. Prevladavajuća geološko-litološka struktura ovog područja su barski i kopneni prapor ili les. S aspekta poljoprivrede, najvredniji su viši tereni lesnih platoa i zaravni kakav je i Đakovački ravnjak koji prolazi južnim dijelom LAG-a Karašica. Jedan od vrlo čestih geomorfoloških oblika su i aluvijalne ili naplavne ravni i deluviji, a karakterizira ih muljevito tlo gline pomiješano sa pijeskom i pretaloženim praporom. Tektonskim spuštanjem terena nastao je još jedan tipičan reljefni oblik za ovaj kraj – fluvijalno močvarna područja koja se u ovom području ipak nešto slabije zastupljena nego u istočnim dijelovima županije. Također, prisutne su i riječne terase i praporne zaravni koje na svojim rubnim dijelovima pružaju mogućnosti za naseljavanje i poljoprivredu.

1.3. Klima

Područje LAG-a Karašica odlikuje umjereno topla, kišna klima koju u ovom prostoru karakterizira:

- prosječna godišnja temperatura od 10 stupnjeva Celzijusevih dok srednja mjesečna varira između -1 i +21 stupnja,
- prosječna mjesečna vlažnost zraka između 73 i 90%
- prosječne godišnje oborine između 609 i 792 mm
- prosječni broj dana ispod snijega između 30 i 40
- oborine su najobilnije u lipnju, a za ovo područje nisu tipično izrazito sušni mjeseci
- slabi vjetrovi promijenjivih smjerova
- bez mraza je period između lipnja i rujna.

Ovakve klimatske značajke, osobito raspored oborina koji je izuzetno povoljan u vegetacijskom razdoblju kao i izostanak ozbiljnih sušnih perioda pružaju izvrsne uvjete za razvoj poljoprivrede.

1.4. Tlo

U ocjeni kvalitete tla uzima se u obzir više različitih kriterija koje osim pedoloških karakteristika (kiselost tla, dubina, slanost i slično) vrednuje i nagib, mogućnost poplave, stjenovitost i slične čimbenike koji utječu na korištenje ovog resursa. Takvom analizom, zemljište

koje spada u kategoriju obradivih poljoprivrednih površina razvrstava se u tri podkategorije: najviša kvaliteta tla je klasa dobro obradivih tla, zatim slijede umjereno ograničena tla i ograničeno obradiva tla, dok se zemljišta nepogodna za obradu razvrstavaju u kategoriju privremeno nepogodnih tla i trajno nepogodnih tla. Najvrednija kategorija zemljišta na području LAG-a nalazi se na u okruženju naselja Gorjani, te južno i jugoistočno od šume Šibik u Općini Gorjani. Druga kategorija obradivih zemljišta zastupljena je na području Našica, istočnom području LAG-a, te potez od sjeverozapada prema jugoistoku ispod južnog toka rijeke Drave. Trećoj kategoriji obradivih zemljišta pripadaju tla zapadnog dijela LAG-a, manje površine južno od Drave, područje južno od Petrijevca, te potez između Valpova i Petrijevca. Privremeno nepogodna tla nalaze se na svega nekoliko manjih površina na zapadu, jugoistoku i središnjem dijelu LAG-a, te cijelom području južnom od toka rijeke Drave. Trajno nepogodna tla za obradu mogu se izdvojiti svega na dvije lokacije (jugoistočno od Viljeva i jugoistočno od Feričanaca i Donje Motičine). S obzirom da zemljište predstavlja vrijedan prirodni resurs potrebno je ulagati dodatne napore u njegovo očuvanje naročito sprečavanjem njegovog onečišćenja putem intenzivne poljoprivrede, iz atmosfere ili onečišćenim tekućinama, sprečavanjem erozije tla i razminiravanjem.

1.5. Vode

Područje LAG-a Karašica raspolaže značajnim vodnim kapacitetima zahvaljujući prije svega Dravi, a zatim i njenim pritokama Karašici i Vučici koje opet imaju razgranatu mrežu svojih pritoka, a sama Drava ima i značajne zalihe podzemnih voda. Sve to utječe na porast vodostaja Drave koji se javlja najčešće u proljeće zbog topljenja snijega i čestih i obilnih oborina. Na području LAG-a podzemne vode najčešće dolaze pod tlakom, te za vodoopskrbu nije pogodan prvi sloj, već tek voda iz dubljih slojeva.

Zbog bogatstva nadzemnih i podzemnih voda kojima raspolaže, vode predstavljaju značajan razvojni resurs. Racionalno upravljanje i očuvanje površinskih i podzemnih vodnih resursa neophodno je radi poljoprivrede, zaštite bioraznolikosti, uspostave i očuvanja sustava vodoopskrbe i odvodnje, te razvoja turizma.

1.6. Šume

Ukupna površina šuma i šumskih zemljišta u RH iznosi

2, 688. 687 ha što je 47% kopnene površine države. Od toga je oko 78% šuma u vlasništvu RH, dok je oko 22% šuma u vlasništvu privatnih šumoposjednika. Područje LAG-a Karašica ima 42.593 ha ili 28,24% prostora LAG-a što predstavlja oko 1,58% ukupne površine šuma u Hrvatskoj. Glavnom šuma u vlasništvu države gospodare Hrvatske šume (2.018.987 ha), pa je tako i upravljanje šumskim resursima u vlasništvu RH na području LAG-a Karašica, povjereno upravama Hrvatskih šuma Osijek, Našice i Požege.

Šume imaju značaj utjecaj na zdravlje čovjeka i osim što nam pružaju zdrav prostor za odmor i igru one stabiliziraju tla, staništa su biljnom i životinjskom svijetu, pročišćuju vodu i zrak, vežu stakleničke plinove. Na području LAG-a Karašica, šumarstvo i prerađivačka industrija su kroz povijest predstavljale važne gospodarske grane. Područja najbogatija šumom u LAG-u Karašica su područja uz Dravu, kao i područje Panonskog gorja na zapadu i jugozapadu LAG-a. Buduće da su velike površine pod hrastovim šumama, one predstavljaju značajan resurs zbog kvalitetnih sastojaka drvne mase.

1.7. Mineralne sirovine i geotermalni izvori

Panonsko gorje, koje čine Papuk, Krndija, Dilj i Psunj najšumovitiji je dio Slavonije. Ujedno je to i najviše područje u čijim dolinama su smještene 4 slavonske županije. U povijesti je imalo strateški, geopolitički, kulturološki značaj. Unazad desetak godina, ova su panonska brda postala izvor građevinske sirovine. U njima je trenutno otvorenih 26 površinskih iskopa (kamenoloma), od kojih je 16 u koncesiji Hrvatskih šuma.

Eksploatacija kamena vezana je uz područje Krndije. Lokalizirano Oštra Glava ležište je mramoriziranog vapnenca visoke čvrstoće na pritisak, slabog upijanja vode i postojanog na smrzavanje. Na lokacijama Torine i Stari Gradac eksploatira se bazalt. Hrvatske šume na lokaciji „Jovac“ eksploatiraju tehnički građevinski kamen. Uz aktivna polja postoje i dva istražna polja tehničkog kamena Oštra Glava i Torine.

Opekarska glina se eksploatira na lokalitetima Kukljaš (Općina Podgorač) te Bizovac (Općina Bizovac). Registrirana je i jedna predratna eksploatacija u Radikovcima.

Nafta i plin se na području LAG-a eksploatiraju na ukupno 8 naftnih i jednom plinskom polju. Naftna polja su: Bizovac, Števkovica, Obod, Obod-Lacići, Kućanci-Kapel-

na, Bokšić Klokočevci, te dio polja Crnac (dio je u Virovitičko-podravskoj županiji). **Plinsko polje** je Bokšić.

Uz rijeku Dravu koja je obnovljivo ležište značajno za vodni režim i njeno korito obavlja se eksploatacija **građevinskog pijeska**. Nije definirano eksplicitno eksploatacijsko polje na vodotoku nego se smatra cijelo korito Drave potencijalnim poljem podložnim kontinuiranim promjenama ležišta i rezervi na njima.

Cementni lapori (vapnenci i laporoviti vapnenci starijeg panona) eksploatiraju se na lokalitetu Vranovići koji pripada cementari Našice.

Područje LAG-a Karašica ima značajan geotermalni potencijal budući da se LAG Karašica prostire na Panonskom sedimentnom. Prosječne vrijednosti geotermalnog gradijenta i toplinskog tijeka su znatno veće od europskog prosjeka (LAG Karašica - v ($G = 0,049^{\circ}\text{C}/\text{m}$, $q = 76 \text{ Mw}/\text{m}^2$, Europa $G = 0,03^{\circ}\text{C}/\text{m}$). Prema istraživanju INA-e, na ovom području LAG-a postoje velike mogućnosti korištenja **geotermalne energije**. Sa stajališta korištenja geotermalne energije, posebno se izdvajaju geotermalne bušotine: Slavonija-1, Bizovac-4 i Mandarinci-1. Bušotina Bizovac-4 već je u funkciji proizvodnje tople vode u sklopu „Bizovačkih toplica“, dok su preostale dvije bušotine proizvodno ispitane. Dobiveni podaci o maksimalnim protocima vode (Slavonka-1 $16\text{m}^3/\text{h}$, Mandarinci-1 $22\text{m}^3/\text{h}$) i temperaturi u ležištu bušotine (Slavonka-1 102°C , Mandarinci-1 132°C) ukazuju na njihove značajne potencijale.

1.8. Prirodno nasljeđe i NATURA 2000

Područje LAG-a Karašica spada u geografsku regiju istočne Hrvatske na čijem prostoru se razlikuju dvije krajobrazne jedinice:

- Nizinska područja sjeverne Hrvatske (veći dio prostora LAG-a) sa cjelinama:
 - nizinski prostor unutar kojeg dominira agrarni krajobraz ispresijecan većim ili manjim kompleksima poplavnih šuma
 - blago brežuljkasti prostor (s nadmorskom visinom 100-130m) Općina Podgorač gdje se oranice izmjenjuju s voćnjacima i vinogradima
- Panonska gorja (područje Krndije).

Prostorni planovi Osječko-baranjske županije i jedinica lokalne samouprave kao osobito vrijedne izdvaja sljedeće krajobrazne cjeline na području LAG-a:

- Poplavne doline Drave (uz cijeli tok na području LAG-a te uzvodno)
- Poplavne šume (na relaciji od Čađavice do Poganovaca) i ribnjaci (“1905”, “Donji Miholjac”, i djelomično “Grudnjak”)

Najvrjedniji krajobrazni elementi LAG-a su:

- Raznolikost poljoprivrednih, kulturnih i prirodnih ekosustava
- Vizualna kvaliteta smjenjivanja nepreglednih poljoprivrednih površina sa šumama
- Prelasci s ravničarskog krajobraza na brežuljkaste predjele prekrivene šumama i vinogradima
- Područja s karakterističnim tipovima naselja
- Specifični “markeri” kulturno-povijesne i graditeljske baštine.

Biološka raznolikost LAG-a, relativno je velika i ocjenjuje se na temelju prostorne razdiobe glavnih tipova staništa prema rezultatima projekta Kartiranje staništa RH (Izvor podataka: Državni zavod za zaštitu prirode).

Na ovom području dominiraju intenzivno obrađivane oranice unutar kojih se nalaze naselja, dok uz Dravu te na Panonskom gorju prevladavaju različiti tipovi šuma.

Razvoju raznolike i brojne faune pogodovali su različiti biotopi na prostoru LAG-a. Na području LAG-a obitavaju predstavnici većine europskih vrsta, među kojima je i veliki broj zaštićenih vrsta. Svojom bioraznolikošću posebno se ističe područje „Podpanj“ kod Donjeg Miholjca, zaštićeno kao posebni ornitološki rezervat, kao i područja poplavnih nizina uz Dravu te ribnjaci koji svojim karakteristikama zadovoljavaju kriterije Ramsarske konvencije o močvarnim područjima. U osobito vrijedne dijelove prirode spadaju i šumski kompleksi, uključujući bazen između Čađavice i Poganovaca, šumski kompleks na Krndiji.

Prostorno prirodno i dijelom kultivirano područje rijeke Drave stavljeno je 2008. godine pod preventivnu, a 2011. godine pod trajnu zaštitu u kategoriji regionalnog parka. Zaštita na području LAG-a odnosi se na područje koje prati prirodni tok rijeke Drave.

NATURA 2000

Natura 2000 je ekološka mreža sastavljena od područja važnih za očuvanje ugroženih vrsta i stanišnih tipova Europske unije. Njezin cilj je očuvati ili ponovno uspostaviti povoljno stanje više od tisuću ugroženih i rijet-

kih vrsta te oko 230 prirodnih i poluprirodnih stanišnih tipova. Dosad je u ovu ekološku mrežu uključeno oko 30.000 područja na gotovo 20% teritorija EU što je čini najvećim sustavom očuvanih područja u svijetu. Natura 2000 se temelji na EU direktivama, područja se biraju znanstvenim mjerilima, a kod upravljanja tim područjima u obzir se uzima i interes i dobrobit ljudi koji u njima žive. (Izvor: Državni zavod za zaštitu prirode).

Biološka i krajobrazna raznolikost LAG-a bitno pridonosi očuvanju biološke raznolikosti u Republici Hrvatskoj, zbog čega je veliko područje (zajedno: međunarodno važna područja za ptice i područja važna za ostale divlje svojte i staništa), a koje se većim dijelom podudara s područjem Regionalnog parka Mura-Drava, u obuhvatu ekološke mreže Republike Hrvatske, koja je uključena u europsku mrežu Natura 2000.

2. KULTURNI I POVIJESNI RESURSI

Područje LAG-a oduvijek je bilo područje burnih povijesnih događanja na kojem su se često izmijenjivale prevlasti različitih osvajača i okupatora ostavljajući time

utjecaj na brojne pravne, ekonomske, socijalne, političke, urbanističke i ostale aspekte života čitavog područja. Kao što je vidljivo iz Slike 4., pretpostavlja se da je današnje područje LAG-a bilo naseljeno još između 4-5000 godina prije Krista, te da su prvi poznati narod bili Iliri.

Do 7. stoljeća nakon Krista kada se doseljavaju Hrvati, ovo je područje obilježeno rimskom prevlašću, ali i stalnim prijetnjama i napadima barbarskih plemena. U 9. stoljeću prvi puta je formirana samostalna hrvatska država koja traje do smrti posljednjeg hrvatskog kralja Petra Svačića 1097., da bi pet godina kasnije sklapanjem Pacte Convente Hrvatska ušla u uniju s Mađarima čime je započeo snažan utjecaj Mađara na ovim područjima. U 14. stoljeću na ovo područje imaju snažan utjecaj plemićke obitelji Gorjanski, Alšanski, Našički, Koroški, Horvati i Iločki. Velikaši iz ovih obitelji postaju banovi, palatini i obnašaju funkcije različitih dvorskih dostojanstvenika i sudjeluju u ratnim pohodima Anžuvina. Pod njihovom se vlašću razvijaju gradovi i grade franjevački, dominikanski i augustinski samostani. Već u to doba počinju prvi prodori Turaka, te oni postaju stalna prijetnja miru i sigurnosti ovog kraja sve do 1526. godine kad pod vodstvom sultana Sulejmana II Turci osvajaju prvo Osijek a zatim i cijelu Slavoniju (posljednji osvoje-

SLIKA 4: Sažet prikaz povijesnih događanja koji su utjecali na područje današnjeg LAG-a Karašica

ni grad bila je Virovitica 1552.). Turska prevlast traje sve do 1687. godine, a velika područja Hrvatske uz granicu s Osmanskim carstvom izdvojena su iz vlasti bana i sabora i ustrojena u Vojnu krajinu pod izravnom vlašću Beča. Pobjedom nad Turcima počinje povijesno gledano dug period habsburškog i austro-ugarskog utjecaja koji završava tek Prvim svjetskim ratom. Turbulentna povijesna događanja obilježavaju čitavo 20. stoljeće koje kulminira Domovinskim ratom za nezavisnost, te velikim ratnim razaranja, ljudskim gubicima i materijalnim štetama osobito na području Slavonije i LAG-a.

Ova nemirna povijesna događanja i izmjene različitih stranih utjecaja očituju se i u bogatoj kulturnoj i povijesnoj baštini. Tako područje LAG-a raspolaže sa čak 25 zaštićenih pokretnih kulturnih dobara, 78 nepokretnih kulturnih dobara i jednim nematerijalnim kulturnim dobrom.

U Našicama je tako potrebno posebno izdvojiti mali i veliki dvorac poznate plemićke obitelji Pejačević koji potječu s početka 19.st., a unutar kojeg se nalazi i muzej posvećen Dori Pejačević i Izidoru Kršnjavom. Dvorac se nalazi u samu centru grada, smješten je u uređenom parku i pokraj ugostiteljskih sadržaja, te zato ima ogromni turistički potencijal. Osim toga, u blizini se nalazi i još jedno nepokretno kulturno dobro, a to je crkva Sv.

Antuna Padovanskog s jednim od najznačajnijih franjevačkih samostana u ovom dijelu Hrvatske izrazito raskošnog interijera. U Martinu pokraj Našica nalazi se i jedna od rijetko očuvanih crkvi templarskog reda koja datira iz 13. stoljeća (crkva Sv. Martina).

Također, u Donjem Miholjcu nalaze se dva dvorca koja su važan kulturni i turistički resurs. Prvi je tzv. stariji miholjački dvorac koji je izgrađen početkom 19. stoljeća od strane barunice Marije Ane rođene Pejačević, a udate za Josipa Ignaca Hillebrand von Prandaua. Drugi je noviji dvorac građen pred sam početak Prvog svjetskog rata, a radi se o dvorcu grofovske obitelji Mailath oko kojeg je smješten i prekrasan perivoj, a zbog svoje mladosti radi se o izuzetno očuvanom kulturnom dobru.

Ipak, posebno je značajan kompleks dvorca Prandau-Normann u Valpovu koji se i zbog toga često naziva grad muzej. Današnji kompleks dvorca razvio se iz srednjovjekovne utvrde koja je uspjela preživjeti tursku opsadu, te ga je u 18. stoljeću plemićka obitelj Hillebrand von Prandau pretvorila u dvorac i uredila park-perivoj engleskog tipa kojeg okružuje šuma Zvijerinjak. Pored parka očuvane su i nekadašnje konjušnice.

Također, ista grofovska obitelj Prandau-Normann osta-

vila je u kulturno i povijesno nasljeđe još jedan vrijedan dvorac, a riječ je zapravo o kuriji izgrađenoj 30-tih godina 19. stoljeća. Iako je u početku bio namijenjen za potrebe osoblja zaduženog za upravljanje vlastelinstvom, kasnije je prenamijenjen u stambeni prostor obitelji Normann čime je znatno proširen, te mu je pridodan čitav niz pratećih zgrada i sadržaja (gospodarske zgrade, perivoj, povrtnjak, grijani zimski vrt i ledara). Sa uređenim sustavom grijanja, vodovodom i kanalizacijom kao i stilom i načinom gradnje kurija se smatra primjerom suvremene i ekskluzivne gradnje 19. stoljeća, te zbog toga danas može pružiti jedinstven i vrlo vrijedan uvid u načina života plemstva onog vremena.

Kad govorimo o nematerijalnoj kulturnoj baštini onda je neizostavno za spomenuti Kraljice ili Ljelje u Gorjanima koje se od 2009. godine nalaze na UNESCO-voj Reprezentativnoj listi nematerijalne kulturne baštine čovječanstva. Radi se o djevojačkim povorkama koje se tradicionalno održavaju na blagdan Duhova, a sastoje se od sudjelovanja na svečanoj misi, tradicionalnom plesu i obilasku sela uz izvođenje i pjevanje prigodnih tekstova.

Što se tiče etnološke baštine, bitno je za spomenuti karakterističnu slavonsku arhitekturu koja se nastoji očuvati i kroz adaptaciju i očuvanje etno kuća i njihovom prenamjenom u turističke atrakcije. Dio te arhitektonske i etno baštine nalazimo i na području Valpovštine, gdje je obnovljeno nekoliko kuća, te u svrhu proširenja turističke ponude njihovo povezivanje biciklističkom stazom, lovačkim dvorcem i označavanje signalizacijom.

Također, kao posebno vrijedan kulturni resurs s velikim turističkim potencijalom važno je istaknuti vinski podrum u Feričancima kolokvijalno poznat pod nazivom Stari podrum. Ovaj podrum izgradila je na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće plemićka obitelj Mihalović, a nalazi se u blizini vinograda na položaju Goveđa glava. U ovom području početak vinogradarstva veže se uz cistercite i fratre iz Našica, a danas se tu nalazi vinska cesta Put frankovke kojom se nastoji povezati enološka i gastronomska ponuda, ali i ponudu ostalih proizvoda ovog kraja (poljoprivredne i sl.).

Uz navedena kulturna dobra potrebno je spomenuti i tradicionalne kulturne manifestacije ovog kraja. U Našicama se svake godine održavaju Našičke ljetne večeri i Našičke zimske noći, a oba dvije manifestacije nude bogat zabavno kulturni program uz nastup brojnih kulturno umjetničkih društava, književnika i pjesnika, plesnih

grupa, glazbenika i umjetnika, ali i raznovrsnu gastronomsku ponudu. Uz to u rujnu se svake godine održavaju Dani „Slavonske šume“ sa brojnim aktivnostima za posjetitelje poput natjecanja u sječi drva i streličarstva.

U Valpovu se pak tradicionalno održavaju Ljeto valpovačko i Valpovačko turističko ljeto, koji između ostalog nude kino na otvorenom i festival regionalnog filma, glazbeni festival i koncertne nastupe. Još jedna važna manifestacija ovog kraja je Miholjačko sijelo, tradicionalna kulturna manifestacija u Donjem Miholjcu koja se održava drugog tjedna mjeseca srpnja i okuplja preko dvije tisuće sudionika iz različitih kulturno umjetničkih društava. Uz predstavljanje plesova i pjesama iz različitih krajeva, ova manifestacija može se pohvaliti i drugim sadržajima kao što su izložbe slika, etno izložbe, izložbe kruha i kolača, dramskim predstavama i koncertima. U Bizovcu su pak značajne dvije manifestacije: Olimpijada starih sportova i Bizovačke ljetne večeri. Olimpijada starih sportova održava se u kolovozu svake godine u Brođancima, a osim što brojnim posjetiteljima predstavlja pomalo već zaboravljene sportove, omogućuje im i jedinstveni folklorni, umjetnički i gastronomski doživljaj. Bizovačke ljetne večeri uz raznovrsan zabavni program odlikuje i bogata ponuda tradicionalne gastronomije, etnološka izložba starih alata i predmeta, izložbe lokalnih umjetnika i sajam malih proizvođača, obrtnika i poljoprivrednika.

Također, u Belišću se u čast velikih glumaca amaterskog kazališta u Belišću se svake godine održava Memorijal Dragutina Merc Nunoša i Ivana Nikolnikova Vanje. Prema pisanim dokumentima dramska amaterska aktivnost Belišća datira od davne 1905. godine i preteča je današnjeg Amaterskog kazališta. Bogati program memorijala uključuje brojne dramske izvedbe.

3. LJUDSKI RESURSI

3.1. Stanovništvo

Prema zadnjem popisu stanovništva iz 2011. LAG Karašica ima 83.875 stanovnika te time čini 27,5% stanovništva Osječko-baranjske županije i 1,96% stanovništva cijele države. Odnosi između ovih veličina prikazani su u Grafikonu 5.

Kao što je to slučaj na državnoj i županijskoj razini tako je i situacija na području LAG-a slična u pogledu kontinuiranog pada broja stanovnika. Kao što je vidljivo iz Grafikona 6., stanovništvo se u razdoblju od 20 godina

između dva popisa stanovništva 1991. i 2011. godine smanjilo za 14.370 ljudi odnosno 14,6%.

Ukoliko se pad broja stanovnika u istom dvadesetogodišnjem razdoblju promatra na nivou općina i gradova unutar LAG-a može se uočiti da je pad broja stanovnika daleko veći u manjim mjestima nego što je u gradovima. Kao što je vidljivo iz Grafikona 7., dok se pad broja stanovnika u gradovima kretao između 7% u Našicama i 13% u Belišću, najveći pad broja stanovnika dogodio se u Koški (29%) i Podgoraču (28%), a slijede ih Đurđenovac (26%), Podravska Moslavina (25%), Viljevo (22%), te Feričanci, Magadenovac i Marijanci (20%). Zanimljivo je za primjetiti da su pri tome Podgorač i Koška općine sa izrazito velikom površinom i niskom gustoćom stanovništva u usporedbi s ostalim jedinicama lokalne samouprave unutar LAG-a, dakle može se zaključiti da se radi o izrazito ruralnom području.

Ukoliko usporedimo pad broja stanovnika na području LAG-a s istim veličinama na županijskoj i državnoj razini moguće je doći do zanimljivih zaključaka. Naime, kao što je vidljivo iz Grafikona 8. u razdoblju između 2001. i 1991. pad broja stanovnika u Osiječko-baranjskoj županiji iznosio je čak 10%, dok je na području općina i gradova koje danas obuhvaća LAG Karašica taj postotak bio manji i iznosio 6,2%. U isto vrijeme, na razini države pad stanovništva iznosio je 7,3%. Drugim riječima,

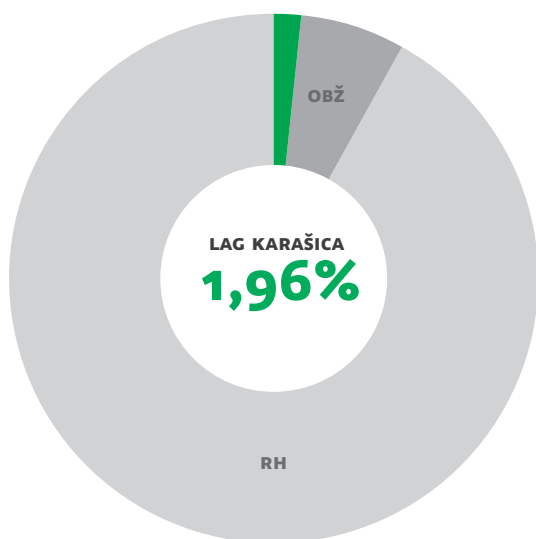
pad stanovništva na području LAG-a bio je manji nego na području cijele županije i države, a objašnjenje takve pojave možemo tražiti ne samo u negativnim demografskim trendovima i ekonomskim uzrocima, već i u ratnim zbivanjima 90-ih godina koja su pogodile cijelu županiju ali su imale ipak jači utjecaj na njezine istočnije dijelove. Suprotno tome, u razdoblju između 2001. i 2011. područje LAG-a zabilježilo je veći postotni pad stanovništva od cijele županije i države, te je negativan demografski trend na području LAG-a imao daleko veći utjecaj (9% naspram 7,7% u županiji i 3,4% u RH).

Također, kad govorimo o demografskim trendovima nužno je u obzir uzeti i migracije stanovništva jer je pojačano iseljavanje stanovništva od 2011. godine imalo dodatan negativan učinak na demografsku sliku koji nije vidljiv iz zadnjeg popisa stanovništva.

Iz Grafikona 9. vidljivo je da je broj iseljenih osoba s područja županije porastao s 611 osoba u 2011. na 1505 osoba u 2014. godini što čini porast od čak 267%. Također, razlika između broja doseljenih i iseljenih osoba s područja županije ne daje nimalo bolju sliku, pa je tako migracijski saldo s -307 u 2011. porastao na -1127 u 2014. godini¹.

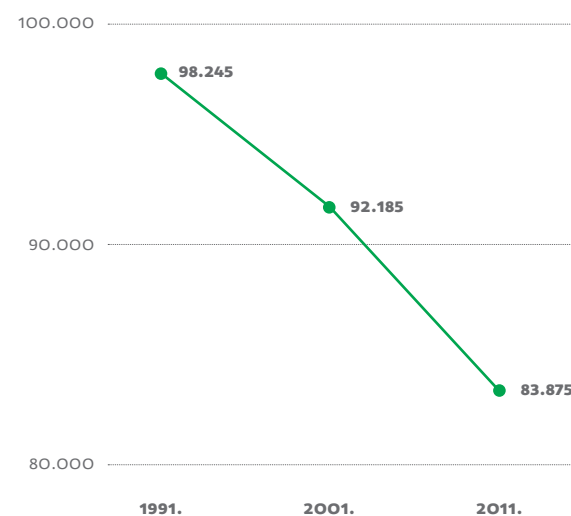
Što se tiče dobne strukture stanovništva LAG-a, ona je prikazana u Grafikonu 10., te ukazuje na relativno dobru zastupljenost mlađe i radno sposobne populacije. Dobnu

GRAFIKON 5: Postotak stanovništva LAG-a Karašica u odnosu na ukupan broj stanovnika Republike Hrvatske

IZVOR: Državni zavod za statistiku

GRAFIKON 6: Kretanje stanovništva na području LAG-a Karašica u razdoblju od 1991. do 2011.

IZVOR: Državni zavod za statistiku

¹ Migracije stanovništva Republike Hrvatske u 2014. (Priopćenje Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske od 10. srpnja 2015.)

strukturu stanovništva lakše je analizirati ukoliko stanovništvo podijelimo u tri kategorije: djeca (0-14 godina), stanovništvo u radnoj dobi (15-64) i starija populacija (iznad 65 godina). U kategoriji djece, područje LAG-a ima gotovo istu strukturu stanovništva (16%) kao i na županijskoj (15,3%) i državnoj razini (15,2%). Ista situacija je i sa druge dvije kategorije: populacija u radnoj dobi ima na području LAG-a udio od 68% (OBŽ 67,8%, RH 67,1%), dok je udio starije populacije 16% (OBŽ 16,9%, RH 17,7%).

Što se pak tiče indeksa starenja i koeficijenta starosti oni i na području LAG-a ukazuju na trend starenja populacije. Indeks starenja predstavlja odnos između stanovništva starijeg od 60 godina i stanovništva mlađeg od 19 godina, te vrijednost veća od 40% indikator je starenja ukupne populacije. Indeks starenja za LAG iznosi 98,3%, te iako je visok on ipak daje nešto malo bolju sliku nego u cijeloj županiji (106,3%) i državi (115%). Koeficijent starosti predstavlja udio stanovnika starijih od 60 godina u ukupnoj populaciji i u smislu starenja opće populacije kritičnom točkom smatra se već 12%. LAG Karašica u tom je pogledu blizu županijskog i državnog prosjeka, jer koeficijent starosti iznosi 21,9% dok za Osječko-baranjsku županiju isti iznosi 22,8%, a za Hrvatsku 24,1%.

Što se pak tiče spolne strukture, prema popisu stanovništva iz 2011.godine na području LAG-a je nešto veći udio žena (50,7%) naspram muškaraca (49,3%). Ukoliko se pak analiziraju isti podaci i prema dobnim skupinama, broj muškaraca je veći od broja žena u svim dobnim skupinama do 59 godina starosti dok je broj žena veći u dobnim grupama iznad 60 godina starosti.

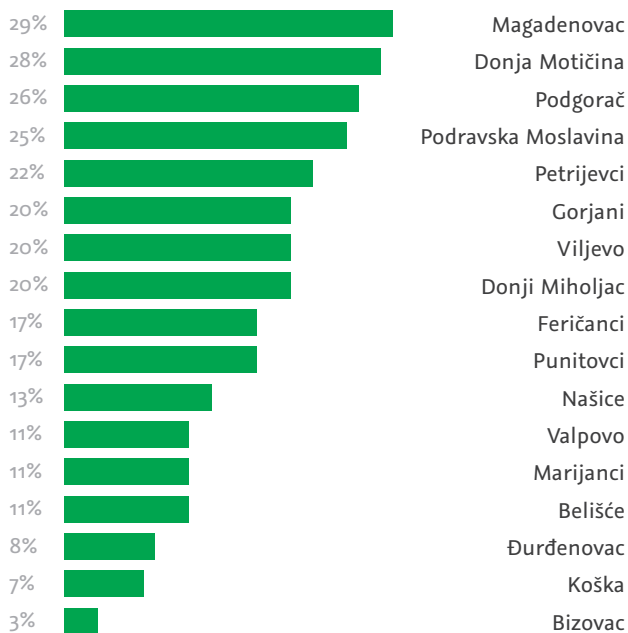
U smislu nacionalne strukture, prevladavaju Hrvati koji čine 92,5% stanovništva LAG-a, a slijede ih Srbi s 3,3%, Slovaci s 2,2%, Romi s 0,5%, Albanci 0,2%, Mađari s 0,2% i Nijemci s 0,1% dok ostale čine ili neizjašnjeni ili narodnosti s udjelom ispod 0,1% ukupnog stanovništva LAG-a.

S obzirom na vjersku strukturu, najbrojniji su katolici čiji udio iznosi 92,3%, zatim ih slijede pripadnici pravoslavne vjeroispovijesti s 3,4%, protestanti s 0,4%, muslimani 0,4%, ostale kršćanske vjeroispovijesti s 0,6%, dok agnostika, skeptika, ateista i neizjašnjenih ima 2,8%.

3.2. Obrazovanje

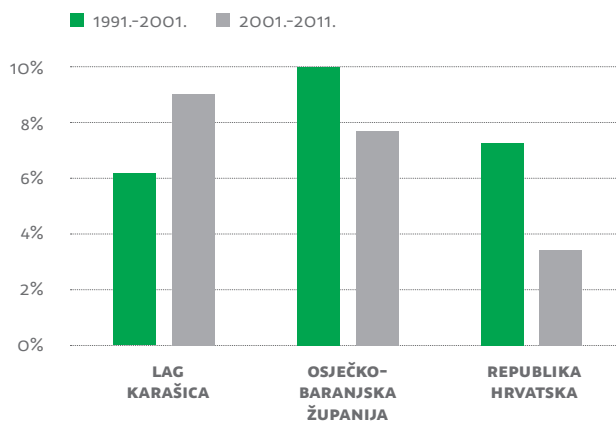
Sa stajališta obrazovne strukture stanovništva LAG-a, promatrana je najviša završena škola stanovništva starijeg od 15 godina prema zadnjem popisu stanovništva iz 2011. godine. Ova struktura prikazana je u Grafikonu 11.

GRAFIKON 7: Postotni pad broja stanovnika po jedinicama lokalne samouprave u razdoblju od 1991. do 2011.

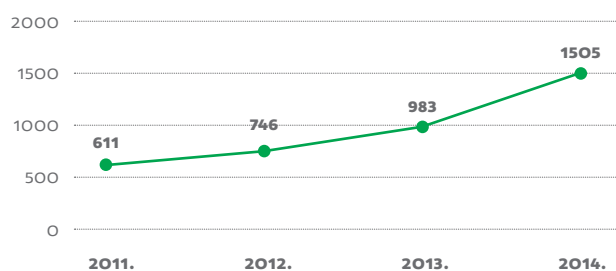
IZVOR: Državni zavod za statistiku

GRAFIKON 8: Postotni pad broja stanovnika između popisa 1991., 2001. i 2011.

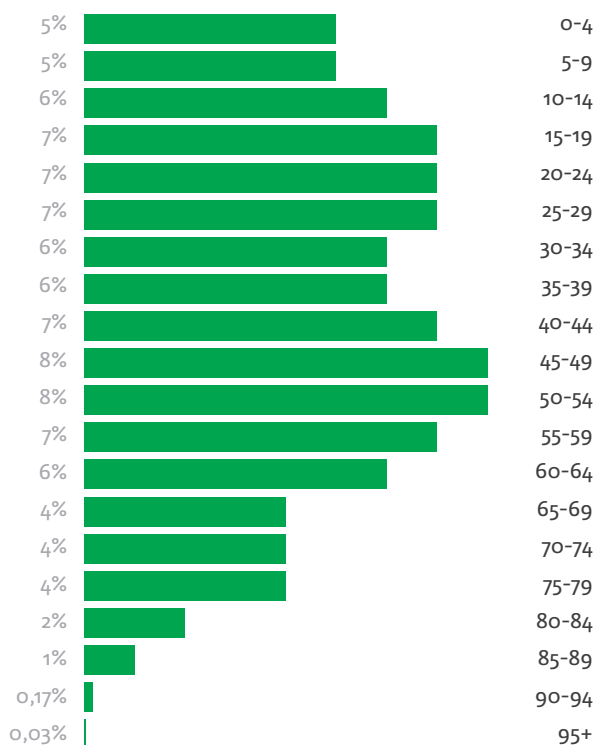
IZVOR: Državni zavod za statistiku

GRAFIKON 9: Broj odseljenih osoba iz Osječko-baranjske županije

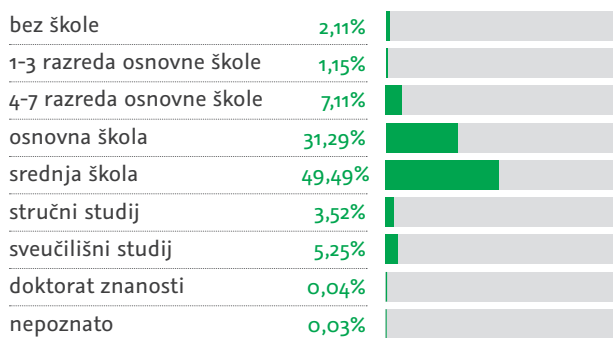
IZVOR: Državni zavod za statistiku

GRAFIKON 10: Postotni pad broja stanovnika između popisa 1991., 2001. i 2011.

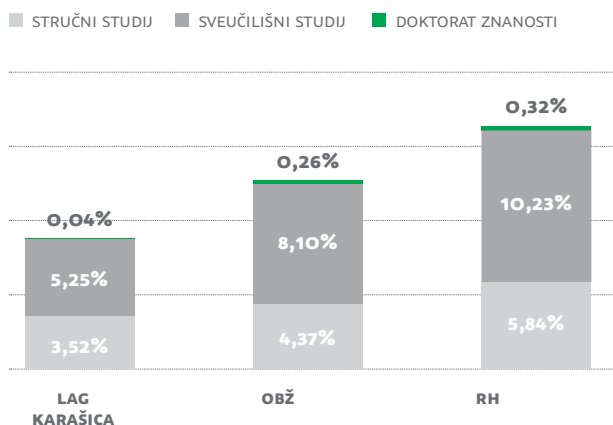
IZVOR: Državni zavod za statistiku

GRAFIKON 11: Obrazovna struktura stanovništva na području LAG-a Karašica

IZVOR: Državni zavod za statistiku

GRAFIKON 12: Usporedba strukture visokoškolskog obrazovanja

IZVOR: Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva 2011. godine

gdje je vidljivo da najveći udio stanovništva LAG-a ima završenu srednju školu (49,5%), a u ovu grupu uključene su i industrijske i obrtničke škole, škole za zanimanje, te škole za KV i VKV kvalifikacije. Sljedeća najbrojnija grupa je stanovništvo sa završenom osnovnom školom (31,3%), a tek nakon toga slijedi visokoobrazovano stanovništvo sa završenim stručnim, sveučilišnim ili doktorskim studijem (8,81%). Ukoliko podatke o obrazovanju stanovništva LAG-a usporedimo s podacima za Osječko-baranjsku županiju, slika je nešto lošija. Naime, na području LAG-a manje je ljudi s višim stupnjem obrazovanja, pa je tako postotak stanovnika sa završenom srednjom školom u Osječko-baranjskoj županiji 51,2%, a visokoškolsko obrazovanje ima čak 12,7% stanovnika. Nasuprot tome, postotak stanovnika sa završenom osnovnom školom u županiji je niži 26,6% kao i postotak stanovnika s nepotpunim osnovnoškolskim obrazovanjem (7,2% naspram 8,3% u LAG-u). Bez škole je gotovo jednak udio stanovnika (2,1%). Ukoliko usporedimo podatke o obrazovanju na državnoj razini, slika je još lošija. To najbolje ilustrira Grafikon 12. iz kojeg je jasno vidljivo da udio osoba s visokoškolskim obrazovanjem je u LAG-u Karašica manji nego u Osječko-baranjskoj županiji i Republici Hrvatskoj. Ovo se odnosi na sve tri razine visokoškolskog obrazovanja: stručni studij, sveučilišni studij i doktorat znanosti, a podaci obuhvaćaju sve fakultete, umjetničke akademije, sve sveučilišne studije po Bologni te magistarske znanstvene, stručne i umjetničke studije.

3.3. Zaposlenost i tržište rada

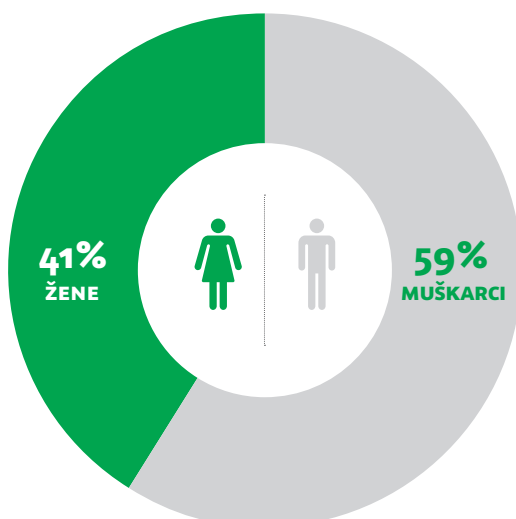
Prema zadnjim dostupnim podacima o zaposlenosti iz rujna 2015. godine na području LAG-a bilo je zaposleno ukupno 16.400 osoba gledano prema uplaćenim doprinosima za mirovinsko osiguranje. To je u usporedbi sa ukupnim brojem stanovnika iz 2011. godine svega 19,6 % stanovništva.

Nadalje, struktura zaposlenih osoba bitno je različita s obzirom na spol. Tako je prema istim podacima iz rujna 2015. zaposleno 9.711 muškaraca naspram samo 6.689 žena, što kako je vidljivo iz Grafikona 13. čini razliku od čak 18% u korist zaposlenih muškaraca.

Analizom podataka o ukupnom broju zaposlenih osoba za rujna 2015. i njihovom usporedbom s 2014. godinom vidljivo je maleno poboljšanje ukupne zaposlenosti.

Kao što je vidljivo iz Grafikona 14, čak 13 općina i gradova unutar područja LAG-a zabilježilo je porast zaposlenosti

GRAFIKON 13: Struktura zaposlenosti na području LAG-a Karašica po spolu

IZVOR: HZZ Regionalni ured Osijek

pri čemu su najveći porast ostvarile općine Podravska Moslavina i Gorjani. Pad zaposlenosti u odnosu na prethodnu godinu zabilježen je u Donjem Miholjcu, Đurđevcu, Magadenovcu i Našicama.

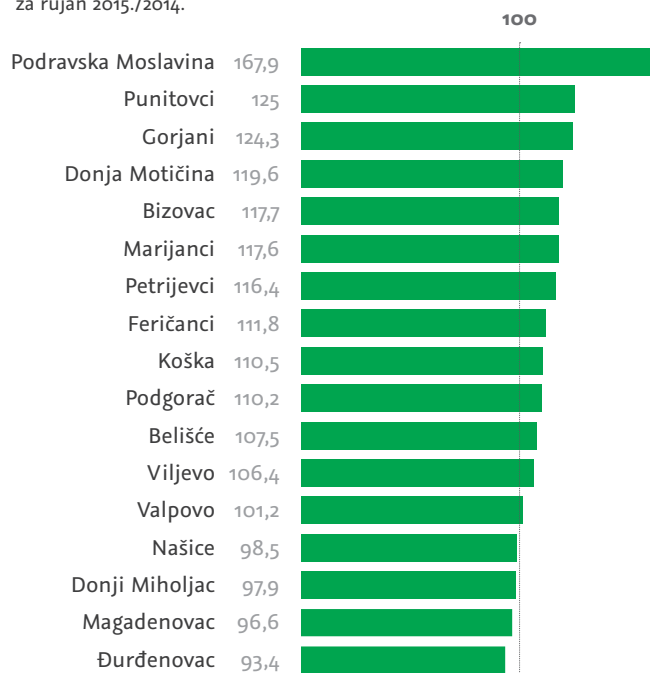
Podaci o nezaposlenosti ukazuju ne pružaju previše optimističnu sliku. Prema podacima iz studenog 2015. na području LAG-a je registrirano 10.581 nezaposlenih osoba što čini 33% svih registriranih nezaposlenih osoba u Osječko-baranjskoj županiji. Također, i ovdje je struktura nepovoljna što se tiče nezaposlenih žena naspram muškaraca, te ona iznosi 42% muškaraca naspram 58% žena. Kao što je vidljivo iz tablice 2. (u prilogu) najveći udio registriranih nezaposlenih osoba ima srednješkolsko i osnovnoškolsko obrazovanje, a to je upravo stupanj obrazovanja kojeg ima i najveći broj stanovnika na području LAG-a. Nezaposlene osobe sa završenom osnovnom školom te trogodišnjom ili četverogodišnjom srednjom školom ukupno čine čak 85% svih nezaposlenih na ovom području.

4. INFRASTRUKTURNI RESURSI

4.1. Promet

Promet je nužna pretpostavka za razvoj turizma, industrije, trgovine i ostalih gospodarskih grana, te je zbog toga

GRAFIKON 14: Indeks zaposlenosti za područje LAG-a Karašica za rujan 2015./2014.

IZVOR: HZZ Regionalni ured Osijek

važan razvojni resurs i potrebno mu je posvetiti posebnu pažnju. Kao što je već ranije napomenuto područje LAG-a ima izuzetno povoljan geoprometni položaj zahvaljujući Podravskom koridoru koji povezuje istočnu Hrvatsku sa središnjom i Jadranom. Također, u budućnosti će južno od područja LAG-a prolaziti TEM (Trans European Motorway) kao euroregionalna poveznica na pravcu Baltik-Srednja Europa-Jadran. U neposrednom utjecaju autoceste nalazit će se Osijek, Beli Manastir, Vinkovci, Đakovo i Slavonski Brod, ali u posrednom utjecaju i područje LAG-a, jer će se izgradnjom ove autoceste biti moguće uključiti se u europske prometne pravce. Ipak, najvažniji postojeći prometni pravci za ovo područje su autocesta A3 (E 70) poznata još i kao Posavska autocesta, te državna cesta D2 poznatija kao Podravska magistrala koja se proteže od graničnog prijelaza sa Slovenijom do graničnog prijelaza Ilok. Osim toga, važno je još spomenuti i ceste Slatina-Donji Miholjac-Josipovac (D34) i Donji Miholjac-Našice-Slavonski Brod (D53). Osim državnih cesta koje su pod ingerencijom Hrvatskih cesta, postoji još i mreža županijskih i lokalnih cesta kojima upravlja Uprava za ceste Osječko-baranjske županije, te nerazvrstane ceste pod upravljanjem jedinica lokalne samouprave.

Generalno gledajući, cestovna infrastruktura na području LAG-a je ispod državnog prosjeka, te su potrebna dodatna ulaganja u povećanje cestovne mreže. Osim toga, dio županijskih i lokalnih cesta je bez asfaltnog pokrova,

pa je tako prijedlogom plana građenja i održavanja županijskih i lokalnih cesta na području Osječko-baranjske županije u 2016. godini obuhvaćeno ne samo redovito već i izvanredno održavanje i građenje županijskih i lokalnih cesta na području LAG-a. Tako je u 2016. godini na najveći broj planiranih obnova županijskih i lokalnih cesta upravo na području LAG-a (županijska cesta u Blanjcu, Koška-Harkanovci, Kućanci, Zelčin, Bokšić Lug, Našičko Novo Selo i lokalna cesta u Velimirovcu)². Uz ovo izvanredno održavanje, planirana je ili već i započeta izgradnja županijskih i lokalnih cesta na području LAG-a kao što su županijska cesta kroz Košku, lokalnih cesta Valenovac-Gazije, Brezik-Ličko Novo Selo, te početak rekonstrukcije županijske ceste u Punitovcima.

Što se pak tiče željezničkog prometa, zadnjih godina dolazi do ukidanja pojedinih željezničkih linija zbog ušteđda i racionalizacija u HŽ-u što posljedično rezultira i smanjenjem broja putnika u željezničkom prijevozu. Za područje LAG-a je bitan željeznički pravac Osijek-Našice-Zagreb koji prometuje svaki radni dan osim vikenda i blagdana, te lokalni pravci Nova Kapela-Našice i Bizovac-Belišće. Na pruzi Nova Kapela – Našice promet je privremeno obustavljen od 2010. godine, te se putnici prevoze autobusima. Obustava je nastupila zbog gubitaka koje je ova pruga stvarala HŽ-u, ali i zbog potrebne rekonstrukcije pruge. Rekonstrukcija se provodi u etapama već nekoliko godina pa je za očekivati da će ova pruga uskoro opet biti u potpunosti funkcionalna. Prugom Bizovac-Belišće ne služi više za putnički promet, već teretni i to uglavnom za PPK Valpovo i Šumariju Valpovo, a do kraja 2016. planira se obnova ove pruge. Kao i u ostatku Hrvatske tako i na području LAG-a željezničkom prometu potrebna su dodatna ulaganja i modernizacija kako bi on postao razvojni resurs.

Riječni promet predstavlja ogroman razvojni potencijal jer je riječ o najjeftinijem i ekološki najprihvatljivijem obliku prijevoza. Nažalost, taj potencijal je još uvijek nedovoljno iskorišten i zahtjeva uređenje plovnih putova i lučke infrastrukture. Za područje LAG-a neposredno je vezan vodni put Drave, ali s obzirom da se Drava ulijeva u Dunav posredno je važan i plovni put Dunava kao važna poveznica prema srednjoj Europi i Crnom moru. Što se pak tiče plovnog puta Drave (E-8o-o8) on prema

podacima Agencije za vodne putove obuhvaća 56 rkm duljine međunarodnog vodnog puta. Od toga je na potezu između Belišća i Osijeka 41,45 rkm, a između Belišća i mađarske granice 14,55 rkm³. Pri tome trasa Osijek – Belišće odgovara III. klasi plovnosti, a od Belišća do Mađarske II. klasi plovnosti. Također, bitno je za naglasiti da se putnički promet velikih riječnih kruzera u Osijeku u 2014. godini peterostruko povećao u odnosu na 2013.⁴, pa je riječni prijevoz predstavlja i velik potencijal za turistički razvoj na području LAG-a.

Zbog blizine zračne luke Osijek i zračni prijevoz je bitna razvojna komponenta za područje LAG-a. Nekoliko zadnjih godina sustavno se ulaže u modernizaciju i proširenje zračne luke, pa ona samo u putničkom prometu omogućava protok 200 do 400 putnika na sat. Kao rezultat uvođenja redovnih linija za London dva puta tjedno i jednom tjedno za Split i Dubrovnik tijekom ljetnih mjeseci putnički promet višestruko je povećan. Također, postoje i redovne linije letenja za Zagreb u zimskim mjesecima, a oživljavanje zračnog prometa preko zračne luke Osijek u skladu je sa ciljevima politike ruralnog razvoja.⁵

4.2. Vodno gospodarstvo

Na području LAG-a stanovništvo se opskrbljuje vodom za piće na tri različita načina:

1. **Putem priključenja na javni vodoopskrbni sustav**, pri čemu se javnom vodoopskrbom smatra svaki objekt koji opskrbljuje vodom za piće više od 50 ljudi ili isporučuje više od 10 m³ vode na dan. Organizacijska struktura javne vodoopskrbe na području LAG-a Karašica prikazana je u Tabeli 2.
2. **Putem lokalnih vodovoda i drugih vodoopskrbnih objekata odnosno vodovoda koji nisu uključeni u sustav organizirane komunalne djelatnosti**. Na području LAG-a takvi su vodovodi Valenovac i Gradac Našički, te za njih ne postoji sustavno nadziranje količine i kvalitete crpljene vode, podaci o kapacitetima crpilišta, te ne posjeduju uporabnu dozvolu⁶.
3. **Putem individualne vodoopskrbe pomoću zdenaca, pumpi i slično na privatnim zemljištima i za osobne potrebe domaćinstva**. S obzirom da

² Prijedloga Plana građenja i održavanja županijskih i lokalnih cesta na području Osječko-baranjske županije u 2016. godini

³ Tablica razvrstavanja vodnih putova unutarnjih voda Republike Hrvatske, Agencija za vodne putove

⁴ Informacija o stanju i razvojnim mogućnostima turizma na području Osječko-baranjske županije i radu turističke zajednice županije

⁵ Ibid.

⁶ Informacije o stanju vodoopskrbe na području Osječko-baranjske županije, listopad 2014., OBŽ

se ne vrši kontrola zdravstvene ispravnosti takve vode, ovakva crpilišta predstavljaju veliku prijetnju zdravlju ljudi koji ih koriste.

Na području LAG-a neka vodocrpilišta su izrazito stara (npr. Vodocrpilište Kombinat Belišće izgrađeno je 1960.), te zahtijevaju rekonstrukciju i obnovu. Osim toga velika je razlika u priključenosti između gradova i manjih ruralnih naselja, pa tako područje Valpovštine ima najnižu priključenost u Osječko-baranjskoj županiji od svega 64,3%.⁷ Također, sa zdravstvenog aspekta kod nekih vodovoda zabilježena je nesukladnost uzoraka pa je ista zabilježena kod komunalnog poduzeća Dvorac Valpovo d.o.o., lokalnog vodovoda Valenovac/Feričanci i Josipovac Punitovački, dok je kod malih lokalnih vodovoda ta nesukladnost još i veća barem prema raspoloživim podacima.

Novelacijom Plana vodoopskrbe na području Osječko-baranjske županije dosadašnji veći i manji vodoposkrbni sustavi će na području LAG-a biti ograničeni i spadati pod vodoopskrbna područja Našice (Našice i Đurđenovac), Valpovo/Belišće, Donji Miholjac i djelomično Đakovo. Prikaz prijedloga o objedinjavanju vodoopskrbnih područja dat je na slici 5.

Pristupom Hrvatske u EU preuzeta je obveza da se do 2018. osigura pitka voda svakom naselju koje ima više od 50 stanovnika putem sustava javne vodoopskrbe, a do 2023. godine svako naselje sa više od 2000 stanovnika mora imati kanalizacijski sustav s uređajem za pročišćavanje voda trećeg stupnja⁸. Glavna obilježja vodoopskrbe na ovom području je slaba priključenost ruralnih sredina na vodoopskrbnu mrežu, te daleko veća potrošnja stanovništva od gospodarskog sektora.

S obzirom da se većina vode osigurava iz zahvata podzemnih voda, veliki utjecaj na njezinu kvalitetu i zdravstvenu ispravnost ima i sustav odvodnje otpadnih voda. Sustav odvodnje na području LAG-a zahtjeva dodatna ulaganja, jer dosad ulaganja u izgradnju sustava vodoopskrbe nisu pratila odgovarajuća ulaganja u sustav odvodnje. Iz tog razloga čest je slučaj da se otpadne vode ispuštaju u melioracijske kanale, cestovne jarke i vodotoke predstavljajući veliku opasnost za okoliš i zdravlje. I u slučaju odvodnje, izvan većih naselja i gradova sustav odvodnje je loše riješen, te je organiziran samo u većim jedinicama lokalne samouprave i to gradovima Belišću, Donjem

SLIKA 5: Prijedlog objedinjavanja vodoopskrbnih područja

IZVOR: Novelacija Plana razvika vodoopskrbe Osječko-baranjske županije, prosinac 2009.

Miholjcu, Našicama i Valpovu, te općinama Đurđenovac i Podgorač. Tako na području Belišća odvodnju obavlja Kombel d.o.o., dok u Valpovu Dvorac d.o.o. i oni skupa tvore odvodni sustav Valpovo-Belišće-Bistrinci koje je jedno od najboljih kanalizacijskih rješenja na slivu Drave i Dunava. Sve otpadne vode iz ovog područja pročišćavaju se u krugu kombinata „Belišće“ nakon čega se ispuštaju u Dravu. U Donjem Miholjcu komunalnu djelatnost odvodnje obavlja KG Park d.o.o., ali je samo 35% stanovnika priključeno na sustav javne odvodnje. U Našicama je na sustav javne odvodnje priključeno oko 90% stanovnika pri čemu odvodnju obavlja Našički vodovod d.o.o., a otpadne vode pročišćavaju se mehanički i biološki. U Općini Đurđenovac u sustav odvodnje priključeno je oko 45% kućanstava, obavlja ju Rad d.o.o., te se odvodne vode prazne u potok Bukvik. Druge općine na području LAG-a nemaju sustav javne odvodnje, te je on organiziran odvodom u septičke jame ili kanale uz ceste i javne površine u naseljima. Uređenje sustava javne odvodnje financijski je puno zahtjevnije od vodoopskrbe ali je to prioritet za očuvanje okoliša i zdravlja stanovništva LAG-a.

4.3. Energetika

Na području LAG-a sirova nafta eksploatira se iz 8 naftnih polja i to Bizovac-Štekovica, Štekovica-Beničanci, Obod-Beničanci, Kučanci/Kapelna-Beničanci, Crnac-Beničanci, a područjem prolazi i jedan naftovod Beničan-

⁷ Informacije o stanju vodoopskrbe na području Osječko-baranjske županije, listopad 2014., OBŽ

⁸ Informacija o organiziranosti i stanju komunalnog gospodarstva na području Osječko-baranjske županije, OBŽ, kolovoz 2014.

ci-Ručica. Postojeći magistralni plinovodi na području LAG-a su Budrovac-Donji Miholjac, Beničanci-Slavonski Brod, Donji Miholjac-Osijek, Donji Miholjac-Beničanci, Belišće-Osijek i Donji Miholjac-Slavonski Brod⁹. S obzirom da sustav plinovoda nije u cijelosti dovršen na području LAG-a, planirani su magistralni plinovodi Donji Miholjac-Osijek (2x), Donji Miholjac-Belišće i Donji Miholjac-Novigrad.

Što se pak tiče proizvodnje električne energije ona zasad postoji samo u okviru industrijskog kombinata u Belišću, ali je ona namijenjena isključivo za potrebe proizvodnje. Prijenos električne energije odvija se prijenosnim sustavima 400 kW, 200 kW i 110 kW.

U cijeloj županiji izgrađen toplinski sustav ima jedino Osijek dok u ostalim gradovima postoje blokovske kotlovnice ili svaki veći korisnik ima svoju. S obzirom da na području postoje termalne vode i to na lokalitetima u Bizovcu, Breznici i Madarincima prostor LAG-a ima velik potencijal za korištene geotermalne energije koji je na žalost još uvijek slabo iskorišten. Geotermalna energija koristi se zasad jedino u sklopu kompleksa Bizovačkih toplica. Termomineralna voda eksploatira se iz bušotina Bizovac -4 i Slavonika-1 u blizini kompleksa, te se ona nadzemnim cjevovodom transportira do objekta i koristi za zagrijavanje sustava centralnog grijanja hotela Termia i sanitarne vode. Ovakvo iskorištavanje energije dovodi do bitnih ušteda režijskih troškova kompleksa. Također, geotermalna energija svoju funkciju može pronaći i u poljoprivredi kroz zagrijavanje staklenika, a glavna prednost joj je osim niske cijene i ekološka prihvatljivost.

Ipak na području LAG-a su za grijanje još uvijek najviše zastupljeni tradicionalni izvori goriva kao što su drvo, drvni otpad i ogrjevno drvo. Osim toga, ostali održivi načini proizvodnje energije se jako slabo koriste, a tu prije svega spada solarna energija, energija vjetra, te eksploatacija bioplina.

4.4. Zbrinjavanje otpada

U organizirani sustav sakupljanja i odlaganja komunalnog otpada na području LAG-a obuhvaćeno je gotovo 100% stanovništva (samo su Našice na 97% i Petrijevci na 85%)¹⁰. Na području LAG-a tri su odlagališta i to odlagalište Belišće, odlagalište Doroslov u Donjem Miholjcu i Pepelane u Našicama. Ova tri odlagališta nemaju dovoljan kapacitet da zaprime sav otpad, pa se dio otpada mora odlagati na odlagalištima u drugim dijelovima županije, te Vukovarsko-srijemskoj i Virovitičko-podravskoj

županiji. U svrhu smanjenja štetnog utjecaja otpada na okoliš već nekoliko godina se sustavno radi na provedbi mjera odvojenog skupljanja otpada i to putem ulaganja u izgradnju reciklažnih otoka i reciklažnih dvorišta, organizaciju odvoza glomaznog otpada, akcijama skupljanja papira i slično, ali i edukacijom građana. Ipak najveći rezultati su postignuti u gradskim sredinama gdje postoje podaci o količinama odloženog odvojenog otpada po kategorijama dok naprimjer općine Punitovci i Petrijevci uopće ne provode odvojeno sakupljanje otpada. Zabrinjavajuća je činjenica da na području LAG-a ima dosta lokacija otpadom onečišćenog tla i smetlišta i to: u Belišću 1 lokacija, u Valpovu 9 lokacija, u Općini Marijanci 5 lokacija, u Općini Podgorač 14 lokacija i Općini Punitovci 1 lokacija. Broj ovakvih lokacija je moguće i veći budući da na saniranim odlagalištima često nastaju nova. Jedinice lokalne samouprave imaju zakonsku obavezu sanirati smetlišta i onečišćena tla. Također, ulaskom u EU Hrvatska se obvezala do 2018. ili najkasnije 2019. sanirati sva svoja odlagališta. Tako je odlagalište Belišće u postupku sanacije, a nakon izgradnje centra za gospodarenje otpadom planirano je provoditi program praćenja stanja okoliša. Ista situacija vrijedi i za odlagalište Doroslov u Donjem Miholjcu, a zatvaranje odlagališta Pepelane u Našicama predviđeno je nakon 2016. godine.

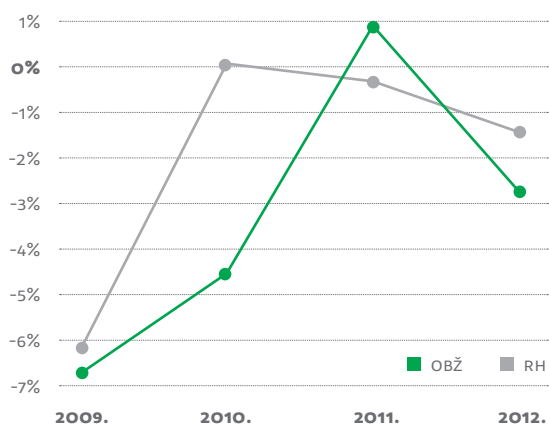
Na osnovi obavljene revizije gospodarenja otpadom u Osječko-baranjskoj županiji od strane Državne revizije, te uzimajući u obzir postavljene ciljeve i ostvarene rezultate zaključeno je da gospodarenje otpadom na području županije i jedinica lokalne samouprave nije dovoljno učinkovito, te su dane preporuke za povećanje učinkovitosti gospodarenja otpadom. Neki od navedenih problema koje je nužno riješiti su nedovoljni obujam odvojenog sakupljanja otpada, nepostojanje uvjeta za odvajanje građevinskog otpada, povećanje količine odloženog biorazgradivog otpada, loša dinamika uspostave centra za gospodarenje otpadom i sanacije odlagališta, pojedine općine nisu donijele niti jedno izvješće o provedbi plana gospodarenja otpadom, nedovoljna edukacija građana itd. Jedan od prijedloga rješavanja ovih problema je i udruživanje više jedinica lokalne samouprave u zajedničkoj provedbi mjera gospodarenja otpadom.

5. GOSPODARSTVO

Za razmatranje trenutačnog stanja gospodarstva na području LAG-a nužno je uzeti u obzir širi nacionalni

⁹ Odluka od II. izmjenama i dopunama Prostornog plana Osječko-baranjske županije

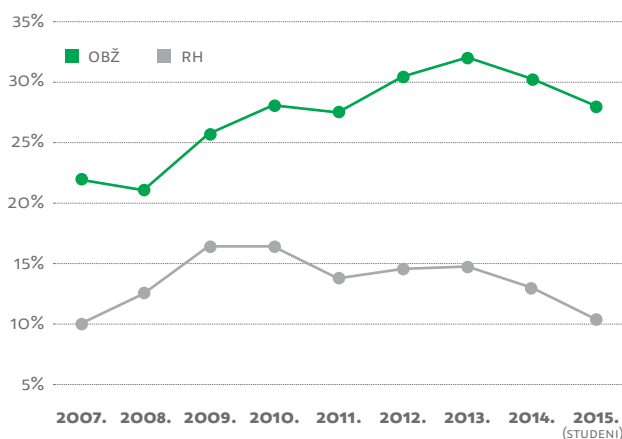
¹⁰ Izvješće o provedbi plana gospodarenja otpadom u Osječko-baranjskoj županiji za razdoblje 2007.-2014.

GRAFIKON 15: Postotna promjena BDP-a po glavi stanovnika

IZVOR: Državni zavod za statistiku

i županijski kontekst. Turbulentna događanja u svjetskoj ekonomiji u posljednjih osam godina posljedično su snažno utjecala na domaću ekonomiju na svim razinama, a to se prije svega odnosi na svjetsku gospodarsku krizu koja se od 2007. počela prelijevati i na hrvatsko gospodarstvo. Loši ekonomski trendovi najbolje su uočljivi u negativnim vrijednostima svih važnijih ekonomskih indikatora kao što su bruto društveni proizvod, stopa nezaposlenosti, izvoz i uvoz, te inozemni dug (tablica 3, u prilogu).

Kao što je vidljivo iz podataka, prvi udarac globalne ekonomske krize jače se osjetio 2008. godine kada dolazi do značajnog pada BDP-a čija realna godišnja stopa pada za čak 3,1%, nakon čega on nastavlja još oštrije padati za znatnih 9,5% u 2009. godini. Usporavanje cijele ekonomije može se pratiti i sljedećih godina u kojima se rast bruto društvenog proizvoda i dalje mjeri s negativnim predznakom da bi se u 2014. godini kretao oko nule, a najsvježije procjene financijskih stručnjaka govore da bi podaci za 2015. godinu prvi put nakon dugo vremena trebali ukazivati na poprilično blag i spor ekonomski oporavak (procjena rasta stope BDP-a za 2015. kreće se oko 1%).¹¹ Ekonomska kriza imala je i jak negativan utjecaj na nezaposlenost koja je sporije reagirala nego BDP, ali su posljedice bile daleko snažnije i dugoročnije. Tako je nezaposlenost s razina od oko 9% u periodu od 2007. do 2009. prešla razinu od 17% u 2013. i 2014. godini, te je postala izvor najvećih ekonomskih i socijalnih problema u državi. Usprkos blagom oporavku i prognozama smanjenja nezaposlenosti na stopu od 16,7%¹² za 2015. godinu to

GRAFIKON 16: Kretanje stope nezaposlenosti

IZVOR: Državni zavod za statistiku

je još uvijek daleko iznad razina nezaposlenosti iz 2008. godine. Drugim riječima, ovi makroekonomski pokazatelji mogu se iščitavati kao početak pozitivnih trendova u gospodarstvu uz zadržavanje određene mjere opreza od jednostrane interpretacije podataka, jer je put do stvarnog ekonomskog oporavka dug i zahtijeva snažnije ekonomske reforme.

Navedena ekonomska kretanja također su se negativno odrazila i na Osječko-baranjsku županiju. Zadnji raspoloživi podaci o bruto društvenom proizvodu na županijskoj razini su iz 2012. godine i prikazani su u tablici 4.

Iz navedenih podataka vidljivo je da nije došlo samo do smanjenja bruto društvenog proizvoda u Osječko-baranjskoj županiji nego se i njegov udio u ukupnom BDP-u Republike Hrvatske počeo smanjivati što ukazuje da su negativne promjene imale još jači utjecaj na regionalnoj razini. Ova činjenica najbolje se može uočiti usporedbom postotnih promjena BDP po glavi stanovnika tijekom godina na razini države i Osječko-baranjske županije (Grafikon 15). Osim male pozitivne razlike u 2011. godini u svim ostalim godinama pad BDP po glavi stanovnika bio je puno jači u Osječko-baranjskoj županiji nego na državnoj razini. Također, jači utjecaj krize na regionalnoj razini naročito je vidljiv iz stope nezaposlenosti gdje su podaci za županiju puno viši nego na nacionalnoj razini (Grafikon 16). Štoviše, ne samo da nezaposlenost u županiji jače reagira na makroekonomska kretanja već je ona permanentno veća za čak 10-16% nego na državnoj razini.

¹¹ Croatia Macro Outlook, Erste Group Research, 15.12.2015.

¹² Ibid.

Navedena ekonomska kretanja imala su svoj utjecaj i na financijsko poslovanje poduzetnika u Osječko-baranjskoj županiji. Prema podacima FINE za 2014. godinu, broj poduzetnika koji ostvaruju dobit se povećao u 2014. za 10,9%, ali se istovremeno i broj poduzetnika koji su ostvarili gubitak povećao za duplo više odnosno za 121,9%. Ipak, kao što je vidljivo iz Tablice 5. (u prilogu) visine ostvarene dobiti i gubitka ipak pruža nešto bolju sliku jer je ostvarena dobit porasla za 68%, dok je ostvareni gubitak pao za 37%, što u konačnici rezultira pozitivnim konsolidiranim financijskim rezultatom.

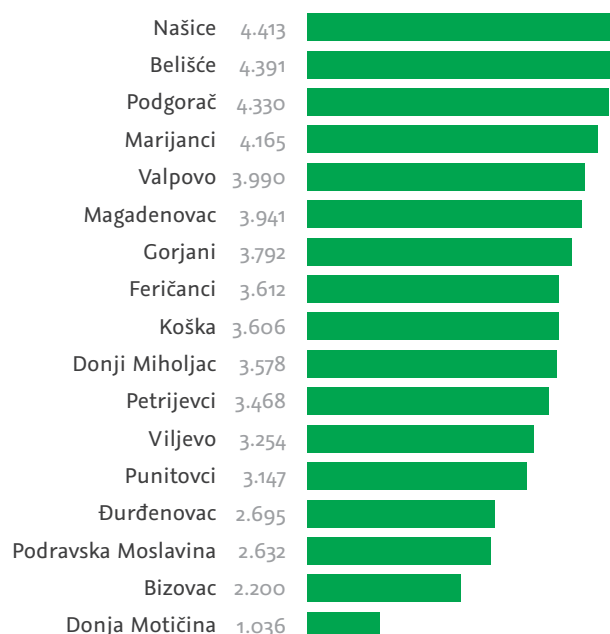
Podaci koji se odnose na općine i gradove opet ukazuju na veliku regionalnu nejednakost i neujednačenost razvoja gospodarstva između ruralnih sredina i gradova. Tako je najviša prosječna mjesečna neto plaća isplaćena u Dardi (4.925 kn), a slijede ju članice LAG-a Našice (4.413 kn), Belišće (4.391 kn) i Podgorač (4.330 kn) dok je najniža prosječna mjesečna plaća u 2014. obračunata u općini Donja Motičina i iznosi svega 1.036 kn¹³. Ukoliko promatramo samo jedinice lokalne samouprave koje su sastavni dio LAG-a Karašica, slika je ista i pokazuje na velike razlike između pojedinih općina i gradova (Grafikon 17).

Isto tako, podaci o ostvarenom uvozu i izvozu (tablica 6.,

u prilogu) pokazuju velike razlike između općina i gradova unutar LAG-a, pa je tako po ostvarenom uvozu i izvozu Belišće daleko ispred ostalih članica LAG-a, slijede ga Donji Miholjac i Našice dok ostale JLS ostvaruju daleko manji izvoz i uvoz (ili ga ne ostvaruju uopće poput Općine Gorjani i Donja Motičina).

Nadalje, radi boljeg uvida u gospodarsku aktivnost na području LAG-a potrebno je promotriti i broj aktivnih poslovnih subjekata. Tablica 7. u prilogu prikazuje broj poduzeća po općinama i gradovima u sastavu LAG-a razvrstanih prema klasifikaciji HGK u četiri kategorije: veliko, srednje i malo poduzeće, te neraspoređni poslovni subjekti. Malim subjektima u tom smislu smatraju se tvrtke s aktivom do 7,5 milijuna kuna, prihodima do 15 milijuna kn i do 50 zaposlenih. S ispunjavanjem dva od tri kriterija prelazi se u kategoriju srednjih poduzetnika, a granica između srednjih i velikih je na aktivni od 30 milijuna kn, prihodima 59 milijuna kuna i broju radnika do 250. U kategoriji neraspoređenih nalaze se poslovni subjekti koji nisu predali završni račun, a u slučaju tvrtki na području LAG-a radi se uglavnom o jednostavnim društvima s ograničenom odgovornošću i zadrugama koje nemaju zaposlenih, tako da je u većini slučajeva riječ o malim ili neaktivnim poslovnim subjektima.

GRAFIKON 17: Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenom 2014.

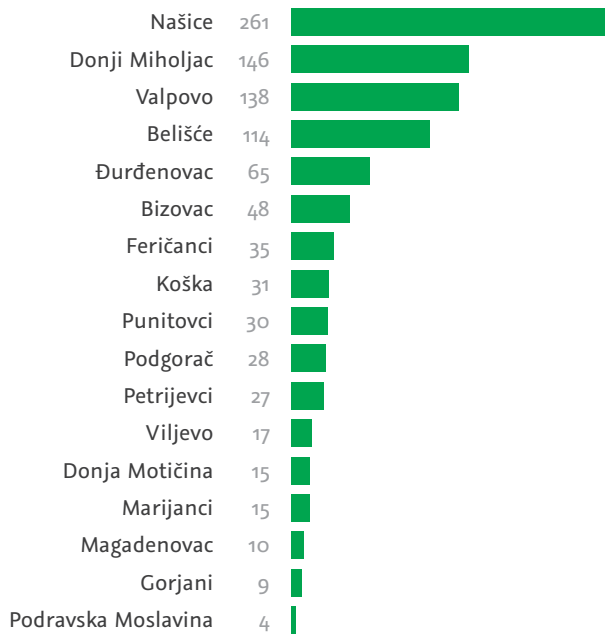
IZVOR: FINA, Rezultati poslovanja poduzetnika Osječko-baranjske županije u 2014. godini

TABLICA 6: Uvoz i izvoz po jedinicama lokalne samouprave na području LAG-a Karašica

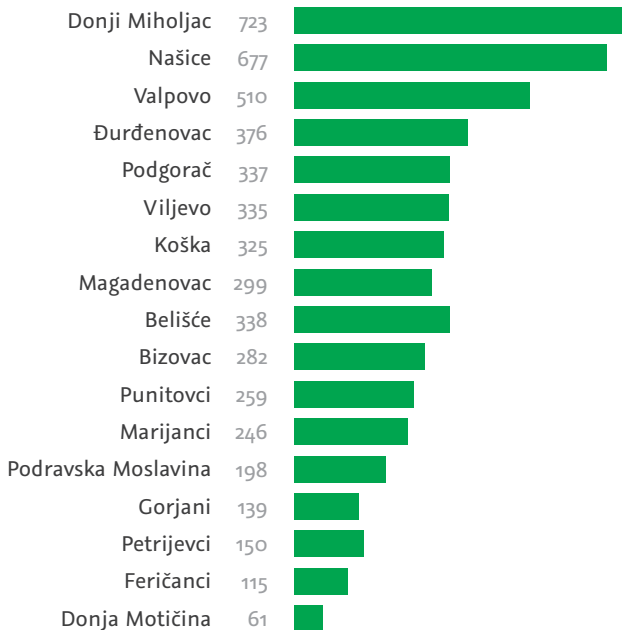
JLS	IZVOZ U 2014.	UVOZ U 2014.
Belišće	886.868	212.933
Donji Miholjac	217.201	64.252
Našice	190.717	92.151
Đurđenovac	70.582	984
Viljevo	2.868	11.064
Koška	16.333	21.773
Feričanci	12.824	6.628
Valpovo	11.728	20.168
Bizovac	9.011	0
Podravska Moslavina	2.255	0
Magadenovac	1.301	12.615
Podgorač	977	0
Punitovci	653	0
Petrijevci	299	10.005
Marijanci	149	2.169
Gorjani	0	0
Donja Motičina	0	0

IZVOR: FINA

¹³ FINA, Rezultati poslovanja poduzetnika Osječko-baranjske županije u 2014. godini

GRAFIKON 18: Broj aktivnih obrta na području LAG-a Karašica

IZVOR: MINPO, Obrada LAG Karašica

GRAFIKON 19: Broj poljoprivrednih gospodarstava na području LAG-a Karašica

IZVOR: APPRRR, Obrada LAG Karašica

Na području LAG-a izrazito je malen broj velikih tvrtki odnosno riječ je o samo dva poslovna subjekta u Belišću (Harburg-Freudenberger Belišće d.o.o. i DS Smith Belišće Croatia d.o.o.) i jednom u Našicama (Našicecement d.d.). Broj subjekata srednje veličine je 20 od kojih se 17 nalazi u četiri grada unutar LAG-a (najviše u Našicama i Donjem Miholjcu), a dok su u manjim sredinama samo tri tvrtke srednje veličine, od kojih dvije u Feričancima i jedna u Đurđenovcu. Također, broj malih poduzeća koncentriran je na području četiri grada, te je puno niži u općinama.

Istu situaciju pronalazimo i u slučaju aktivnih obrta upisanih u obrtni registar pri Ministarstvu gospodarstva poduzetništva i obrta (Grafikon 18.). Najveći dio obrta je u gradovima, među kojima prednjače Našice sa 261 aktivnim obrtom, a među općinama veći broj obrta imaju Đurđenovac i Bizovac, dok ostale općine bilježe manje od 40 aktivnih obrta.

Što se pak tiče poljoprivrede, i tu je koncentracija bolja u području gradova nego općina s izuzetkom Belišća. Najveći broj poljoprivrednih gospodarstava koncentriran je u području gradova Donji Miholjac (723), Našica (677) i Valpovo (510). Međutim, i dobar dio općina ima znatan broj poljoprivrednih gospodarstava, a među njima su Đurđenovac, Podgorač, Viljevo i Koška koje sve imaju više od 300 poljoprivrednih gospodarstava. Ono što je zabrinjavajuće je da općine poput Donje Motičine koje imaju manji broj tvrtki i obrta, imaju i manji broj poljoprivrednih gospodarstava odnosno imaju dosta slabu gospodarsku aktivnost.

5.1. Poljoprivreda

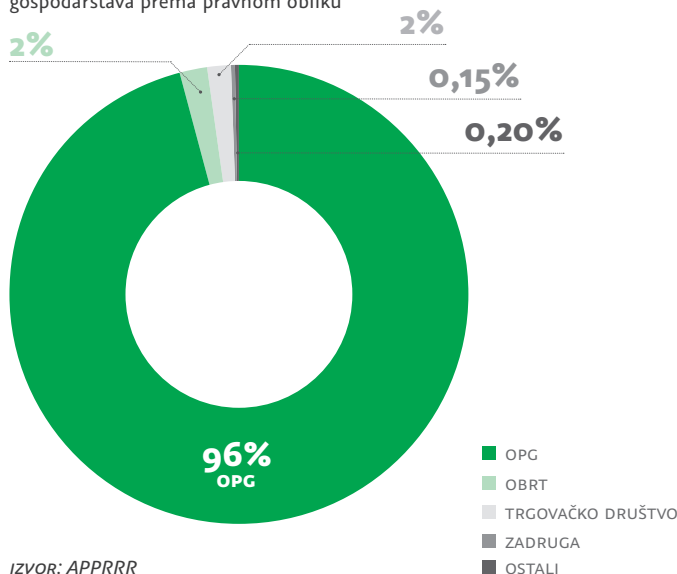
Prema podacima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju na području LAG-a je ukupno 5.370 poljoprivrednih gospodarstava koja obrađuju i koriste oko 76.998 ha poljoprivrednih zemljišta. U strukturi poljoprivrednih gospodarstava uvjerljivo prevladavaju obiteljska poljoprivredna gospodarstva s udjelom od 96%, a slijede ih obrti i trgovačka društva, te nešto manji udio zadruga¹⁴.

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva izuzetno su važna ne samo za regionalni razvoj, već „su ključna za globalnu sigurnost hrane i očuvanje prirodnih resursa“¹⁵ OPG-ovi i njihovo daljnje jačanje važno je zbog osiguranja ponude

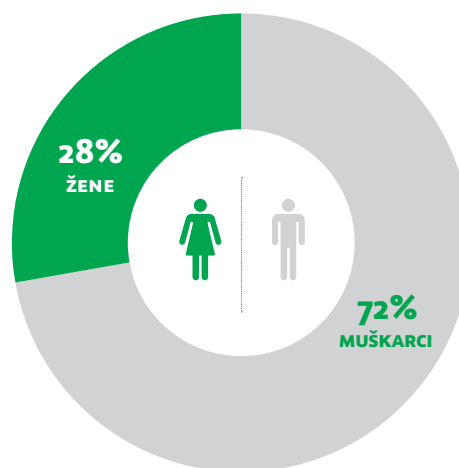
¹⁴ O velikim poljoprivrednim i prerađivačkim kombinatima bit će više riječi u kategoriji industrije

¹⁵ Iz govora Jose Graziano da Silve, generalnog direktora FAO (Budućnost hrvatskih obiteljskih gospodarstava, Hrvoje Horvat, 2014.)

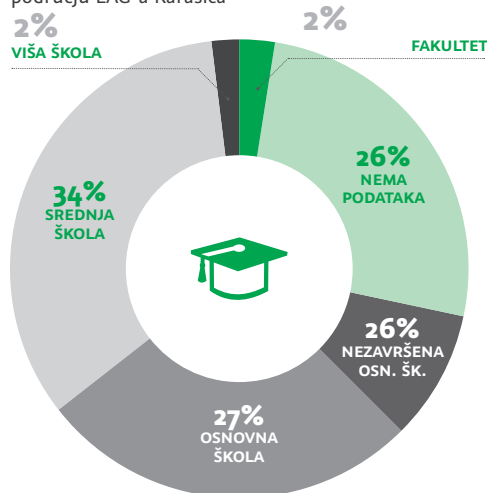
GRAFIKON 20: Struktura poljoprivrednih gospodarstava prema pravnom obliku

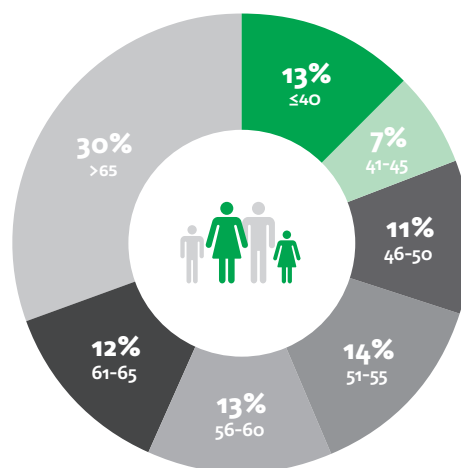
GRAFIKON 21: Spolna struktura nositelja/odgovorne osobe OPG-a na području LAG-a Karašica

GRAFIKON 22: Obrazovna struktura stanovništva na području LAG-a Karašica

GRAFIKON 23: Dobna struktura OPG-a na području LAG-a Karašica

hrane, njihovog pozitivnog utjecaja na bioraznolikost poljoprivrede i održivost prirodnih resursa, te lokalnu zajednicu kroz zapošljavanje ljudi i jačanje ekonomije.¹⁶

Iz tih razloga potrebno je bolje analizirati OPG-ove na području LAG-a kao i načine na koje se može povećati njihov pozitivan učinak za lokalnu zajednicu. U tu svrhu, analizirat će se struktura OPG-ova po nekoliko kriterija: spol, obrazovanje i starost. Svi navedeni podaci odnose se na OPG na području LAG-a Karašica na dan 14.12.2015. sukladno podacima Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju.

Iz prikazanih grafikona moguće je izvući nekoliko zaključaka. Prije svega, OPG na području LAG-a karakterizira malen udio žena kao nositeljica odnosno odgovornih osoba OPG-a i on iznosi samo 28%. Obrazovna struktura nositelja OPG-a je loša jer preko trećine nositelja ima samo osnovnoškolsko obrazovanje ili nema završenu osnovnu školu (36%). Udio srednjoškolskog obrazovanja je 34%, a naročito je zabrinjavajuće što je udio visokoškolskog obrazovanja svega 4% (viša škola ili fakultet). Ovo je naročito važno jer modernizacija poljoprivrede, ekološka i organska poljoprivreda, plasman proizvoda i povlačenje sredstava iz fondova zahtjeva višu razinu znanja i specija-

¹⁶ Iz govora Jose Graziano da Silve, generalnog direktora FAO (Budućnost hrvatskih obiteljskih gospodarstava, Hruvoje Horvat, 2014.)

lizacije, ali omogućuje i viši stupanj održivosti kako samog OPG-a tako i lokalne zajednice. U starosnoj strukturi odgovornih osoba OPG-a udio mlađih od 40 godina je svega 13% dok je udio starijih od 60 godina visokih 42%. Sve to navodi na zaključak da se poljoprivredom uglavnom bavi starije stanovništvo, te da su potrebni dodatni napori kako bi se mlađi i obrazovaniji kadar zadržao u ruralnom području i motivirao na život i rad na zemlji.

Prosječna površina po poljoprivrednom gospodarstvu na području LAG-a iznosi 14 ha¹⁷ što upućuje na usitnjenost posjeda i manju proizvodnju po pojedinom gospodarstvu. To za sobom vuče čitav niz otežavajućih okolnosti počevši od težeg plasmata proizvoda zbog manje ponude po pojedinom proizvođaču, veće cijene inputa, niže zarade itd. Moguće rješenje ovog problema je udruživanje u zadruge ili druge oblike udruženja koja mogu garantirati otkup veće količine proizvoda, nuditi usluge poput edukacije i informiranja poljoprivrednika, pomoć u pisanju i provedbi projekata, najam skupe opreme i tehnologije i svu ostalu pomoć koja može bitno doprinjeti održivosti i uspješnosti poslovanja poljoprivrednih gospodarstava.

5.2. Industrija

Na područje LAG-a Karašica razvijeno je nekoliko važnih industrijskih grana koje imaju dugu tradiciju, te unatoč nepovoljnim makroekonomskim kretanjima stvaraju velik broj radnih mjesta, imaju utjecaj na cijeli kraj i predstavljaju veliki razvojni potencijal.

U tom smislu, potrebno je izdvojiti strojogradnju kao industrijsku granu unutar koje djeluje najveće poduzeće po broju zaposlenih na području LAG-a, a to je Harburg-Freudenberger Belišće d.o.o. s 627 zaposlenih po zadnjim podacima HGK. Glavna djelatnost ovog poduzeća je proizvodnja hidrauličnih preša potrebnih pri proizvodnji auto guma. Ova podružnica istoimene njemačke kompanije osnovana je 1998. godine, izvozi svu svoju proizvodnju, a vodeće svjetske marke auto guma (Goodwill, Pirelli, Michelin, Continental) proizvedene su na prešama proizvedenima u ovoj firmi.

Važna industrijska gradnja za razvoj ovog kraja je drvna i papirna industrija. Jedan od vodećih proizvođača ambalažnog papira i papira od valovitog kartona ne samo na području Hrvatske, već cijele regije nekadašnje je Belišće d.d. koje je dugo vremena poslovalo u okviru austrijske

grupacije Duropack, međutim cijela grupacije je početkom 2015. godine prodana kompaniji za proizvodnju ambalaže DS Smith te danas posluje pod nazivom DS Smith Belišće Croatia d.d. Ovo poduzeće zapošljava 382 radnika, te je važno za razvoj cijelog kraja. Osim toga, u drvnj industriji važan su čimbenik i proizvođači namještaja koji također imaju dugu tradiciju u ovom kraju. Tu je važno istaknuti firmu A-G Dinas d.o.o. iz Đurđenovca koja se bavi proizvodnjom pretežito kuhinjskog namještaja i namještaja za kućanstva, ali i hotelskog i apartmanskog namještaja. Tvrtka je od 2015. u stečaju, te prema zadnjim podacima HGK zapošljava 482 radnika. Međutim, ove podatke treba uzeti s rezervom, jer je veći dio proizvodnje preuzela virovitička firma Pro Wood koja je nakon velikog požara u lipnju 2015. bila prisiljena nastaviti proizvodnju sa svega 102 radnika i planovima za angažiranjem 80-ak radnika.¹⁸ Nadalje, još jedna od važnih industrijskih grana na području LAG-a je i proizvodnja metala i proizvoda od metala. U tom području bitan je proizvođač mješalica i kolica Altrad Limex iz Donjeg Miholjca. Riječ je o firmi koja i ove godine ostvaruje rast prihoda unatoč otežanim uvjetima poslovanja na tržištima u Ukrajini i Rusiji.¹⁹ Altrad Limex zapošljava 173 radnika kojima su u 2015. plaće povećane za 15%, a izrađen je i trogodišnji plan povećanja prodaje i broja zaposlenih.

Veliku važnost za područje LAG-a ima i industrija građevinskog materijala, te s njom usko povezana građevinska industrija. U tom segmentu apsolutni predvodnik je Nexe Grupa, grupacija od 16 tvrtki koje posluju u Hrvatskoj, Srbiji i BiH sa sjedištem u Našicama, a bave se proizvodnjom različitih građevinskih materijala (od cigle i crijepa do betona, cementa, betonskih elemenata, keramičkih pločica itd.), te visokogradnju i niskogradnju. Ovaj građevinski div je zbog lošeg stanja u tom segmentu smanjio broj zaposlenih na 1550, te prošao proces prestečajne nagodbe, ali dalje ima ulogu jednog od ključnih razvojnih čimbenika za ovo područje. Osim Nexe grupe u graditeljstvu djeluju i neka manja poduzeća poput Zitexa d.o.o., tvrtke za izvođenje građevinskih radova iz Donjeg Miholjca koja zapošljava 94 radnika.

S obzirom da je cijelo područje LAG-a snažno orijentirano na poljoprivredu tako je i razvoj industrije išao u smjeru prateće prerađivačke industrije. U tom smislu, naročito je potrebno izdvojiti prehrambenu industriju s nekoliko važnih proizvodnih kapaciteta. Prije svega ovdje je potrebno spomenuti Poljoprivredno prehrambeni

¹⁷ APPRRR

¹⁸ Glas Slavonije, 10.srpnja, 2015.

¹⁹ Ibid., 25.studenog, 2015.

koncern Valpovo d.o.o. Ovaj koncern pokriva različite segmente proizvodnje, pa tako raspolaže s 5.385 ha obradive poljoprivredne površine, 30 ha voćnjaka i farmama za tov junadi u segmentu poljoprivredne proizvodnje, dok u segmentu industrije raspolaže pogonom za proizvodnju brašna, te tvornica za proizvodnju stočne hrane TSH Valpovo. Ovaj koncern važan je za cijeli kraj zbog kooperacije s malim proizvođačima i obiteljskim gospodarstvima. Također, na području Donjeg Miholjca nalazi se nekoliko važnih tvrtki u segmentu prehrambene industrije. To su AgroFructus Grupa koja je specijalizirana za proizvodnju, otkup, skladištenje i prodaju svježeg i prerađenog voća i povrća. AgroFructus obuhvaća otkupne centre u Donjem Miholjcu, Opuzenu, Lozanu i Puli, te tvrtke Eurovoće u Donjem Miholjcu, Marinada u Sladini, AgroFructus u Strumici (Makedonija), te Laktašima i Čapljini (BIH). Cijela grupa ima oko 500 zaposlenih, te surađuje s oko 3.000 kooperanata zbog čega je važna ne samo za područje LAG-a, već i za cijelu regiju. Nadalje, na području Donjeg Miholjca djeluje tvrtka Žitar d.o.o. povezano poduzeće tvrtke Granolio d.d. Tvrtka djeluje od 1999. godine, te se bavi ratarskom proizvodnjom, mljekarstvom i tovom junadi i svinja, proizvodnjom stočne hrane, skladištenjem i čuvanjem žitarica i uljarica, te suradnjom s kooperantima čime pokrivaju čak 8.000 ha površine. Zatim, bitan proizvođač prehrambenih proizvoda je i firma Kanaan d.o.o. specijalizirana za proizvodnju snack proizvoda. Tvrtka raspolaže s moderno opremljenom tvornicom na 30.000 m² kapaciteta od 5.000 gotovih proizvoda godišnje, te skladištem kapaciteta 8.000 tona. Kontinuirano se ulaže u povećanje proizvodnje, a Kanaan trenutno zapošljava 107 zaposlenih. Nadalje, na našičkom području izdvaja se firma Papuk d.d. specijalizirana za promet i preradu žitarica u čijoj se pekarnici svakog dana proizvodi 15 vrsta kruha i 50 vrsta peciva i kolača koji se prodaju na preko 60 prodajnih mjesta od čega je 6 vlastitih prodavaonica. Tvrtka zapošljava 117 radnika. U području ratarske, stočarske industrije i mljekarstva još jedno važno poduzeće je Hana d.o.o. koja zapošljava 59 zaposlenika, ima 3 farme muznih krava i centar za reprodukciju junica. U 2014. ova je tvrtka proizvela preko 6 milijuna litara mlijeka. Još jedna važna tvrtka u ovom segmentu je Osilovac d.o.o. iz Feričanaca koja je među prvima, u suradnji s tvrtkom iz Feričanaca, FeraVinom, sagradila jedno od prvih bioplinskih postrojenja na ovom području za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora.²⁰ FeraVino d.o.o. tvrtka je poznata po proizvodnji

vina i to u prvom redu iz sorti frankovka i graševina koja godišnje proizvodi do milijun litara vina. Zahvaljujući dugogodišnjoj tradiciji ovog kraja u vinarstvu, ali i konstantnom ulaganju u kvalitetu, vina ove tvrtke osvojila su brojne međunarodne i domaće nagrade.

Na području LAG-a nalazi se 13 poduzetničkih i gospodarskih zona u realizaciji, te 17 zona u različitim fazama pripreme.²¹ Iz tablice 8. (u priložu) vidljivo je na realiziranim poduzetničkim i industrijskim zonama aktivno 125 poslovnih subjekata koji zapošljavaju 1.421 djelatnika.

5.3. Turizam

Turizam je prepoznat kao jedna od važnih gospodarskih grana u Osječko-baranjskoj županiji koja predstavlja ogroman potencijal za razvoj. Na ovom području turizam se razvijao zahvaljujući prirodnim, povijesnim i kulturnim bogatstvima poput područja uz vodotok Drave i Karašice, termalnih izvora (Bizovac), brojnih prirodnih i umjetnih jezera (jezero Lapovac II kod Našica), ribnjaka (Ribnjak kod Donjeg Miholjca), ornitoloških rezervata (Podpanj), šuma koje odlikuje visok stupanj bioraznolikosti, poljoprivrednih i vinorodnih područja (Feričanacko vinogorje), te brojnih povijesnih dvoraca, građevina i spomenika (dvorac Pejačević u Našicama, dvorac Hillebrand-Mailath u Donjem Miholjcu, dvorac Prandau-Normann u Valpovu, brojni sakralni objekti itd.).

Jedan od strateških ciljeva razvoja turizma u Osječko-baranjskoj županiji je i postizanje veće sinergije turizma, poljoprivrede, ekologije, tradicije, zdravstva i rekreacije. U tom smislu definirane su strateške odrednice i preduvjeti za snažniji razvoj turizma u Osječko-baranjskoj županiji²² od kojih je nužno izdvojiti nekoliko značajnih:

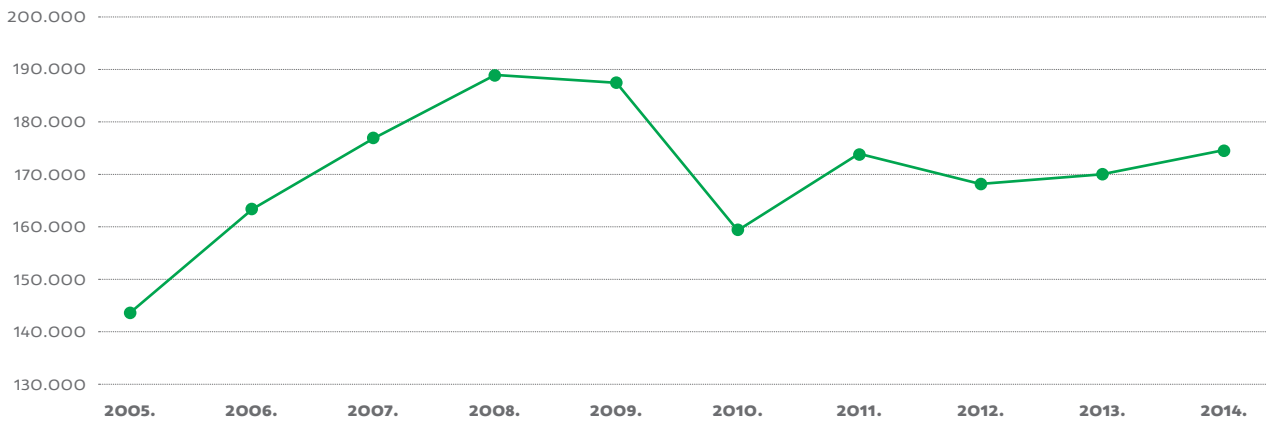
- Snažniji marketing i promocija turističke ponude
- Uključivanje različitih sektora (poljoprivreda, industrija) u turističku ponudu
- Veća regionalna ujednačenost
- Poboljšanje turističke ponude – povećanje smještajnih kapaciteta, kvalitete ponude, prometnih i infrastrukturnih kapaciteta
- Zaštita prirodne, povijesne i kulturne baštine
- Jačanje turizma na seoskim gospodarstvima, te edukacija stanovništva
- Poticanje organske i proizvodnje autohtonih proi-

²⁰ Glas Slavonije, 3. veljače 2015.

²¹ Publikacija „Poduzetničke zone Osječko-baranjske županije“

²² Informacija o stanju i razvojnim mogućnostima turizma na području Osječko-baranjske županije i radu Turističke zajednice županije

GRAFIKON 24: Kretanje broja noćenja u Osječko-baranjskoj županiji

IZVOR: Informacija o stanju i razvojnim mogućnostima turizma na području Osječko-baranjske županije i radu Turističke zajednice županije

- Stvaranje financijskog okvira podrške za turizam (kreditiranje, potpore i sl.)

Jedan od pokazatelja razvoja turizma je svakako i ostvaren broj noćenja, a on u Osječko-baranjskoj županiji pokazuje uzlazni trend unatoč većem padu noćenja koji se desio u 2010. godini.

Što se pak tiče turizma na području LAG-a, podatke je moguće pratiti prema 5 turističkih zajednica aktivnih na ovom području i to turističke zajednice Belišće, Donji Miholjac, Bizovac, Našice i Valpovo.

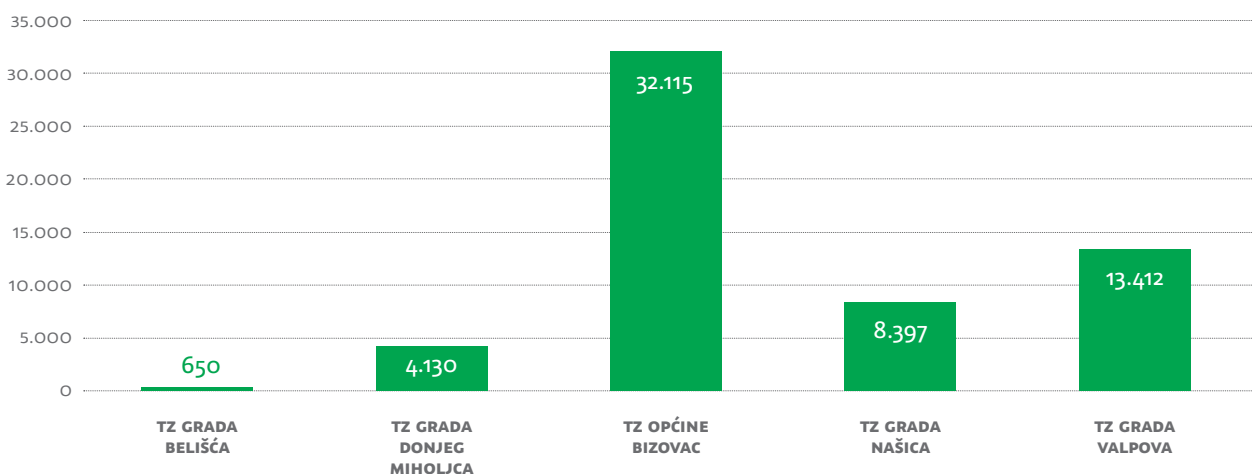
Iz Grafikona 25. vidljivo je da je uvjerljivo najveći broj noćenja u 2014. ostvario Bizovac (čak 32.115 noćenja) što govori o ogromnom potencijalu Bizovačkih toplica za razvoj turizma i povezanih djelatnosti. Bizovac slijedi TZ Grada Valpovo s 13.412 noćenja, TZ Grada Našica s 8.397 noćenja, TZ Grada Donji Miholjac s 4.130 noćenja i na-

posljedku TZ Grada Belišća s niskih 640 noćenja. Drugim riječima, od ukupno 58.694 noćenja ostvarenih u 2014. na području LAG-a Karašica, čak 55% otpada na Bizovac.

Postojeći smještajni kapaciteti su uglavnom koncentrirani u gradovima osim Bizovca u kojem postoje hotelski kapaciteti zahvaljujući Bizovačkim toplicama. Što se tiče samih hotelskih kapaciteta, kao što je prikazano u tablici 9. u prilogu, oni su poprilično skromni i radi se zapravo o samo 4 hotela koji raspolažu s 386 ležaja, a i u ovoj kategoriji Bizovac je predvodnik s udjelom od 53% svih hotelskih kapaciteta na području LAG-a iako ima najnižu kategorizaciju od ostalih hotela na području LAG-a.

Što se pak tiče registriranih dolazaka domaćih i stranih turista, oni su prema podacima Državnog zavoda za statistiku ukupno gledajući smanjeni u odnosu na 2013. (tablica 10., u prilogu). Međutim, ako promatramo samo dolazke stranih turista onda je prisutan dosta visok

GRAFIKON 25: Ostvarena noćenja u 2014. godini na području LAG-a Karašica

IZVOR: Turistička zajednica Osječko-baranjske županije

porast dolazaka osim u slučaju Valpova (smanjenje od 16%) i Donjeg Miholjca za koji podaci nisu prikazani zbog pravila DZS o povjerljivosti (zbog malog broja jedinica, pravila dominantnosti ili sekundarne povjerljivosti).

Gradovi, općine i naselja su prema Pravilniku o proglašavanju turističkih općina i gradova i o razvrstavanju naselja u turističke razrede (NN 153/13) razvrstane u razrede A, B, C i D. Pri tome se koristi nekoliko kriterija: petogodišnji prosjek ostvarenih turističkih noćenja, broj turističkih noćenja po stanovniku, vrijednost prometa u ugostiteljstvu i petogodišnji prosjek ostvarenih turističkih noćenja. Općine, gradovi i naselja na području LAG-a prema tom pravilniku razvrstani su u niže razrede, pa tako Grad Belišće je u D razredu, a naselje Belišće u C, Grad Donji Miholjac je D, a istoimeno naselje B, Grad Našice je D s naseljima Jelisavac (C), Našice (A), Ribnjak (C) i Zoljan (C). Grad Valpovo je u razredu D, dok naselja Ladimirevci i Valpovo su C. Općina Bizovac razvrstana je u D razred, ali je zato naselje Bizovac gdje su smještene Bizovačke toplice u razredu A, dok je naselje Samatovci u razredu C. Drugim riječima, na području LAG-a ima još puno neiskorištenih potencijala za poboljšanje turističke ponude, te su potrebni dodatni naponi kako bi se povećao broj dolazaka, noćenja i potrošnja turista s ciljem da turizam zaista postane pokretač razvoja lokalne zajednice.

Kako bi se postigao taj cilj, poseban naglasak stavlja se na ekoturizam i ruralni turizam kao važna sredstva održivog razvoja. Razvoj ovih oblika turističke ponude može osigurati razvoj slabije razvijenih regija kroz plasman poljoprivrednih i eko proizvoda, razvoj obiteljskih i seoskih domaćinstava, samozapošljavanja i sl. Ovdje je važno za istaknuti da ovaj oblik turizma nema obilježja masovnosti, ali da pruža čitav niz drugih mogućnosti, pa tako seoska imanja mogu znatno povećati svoju održivost kroz nuđenje usluga smještaja, ugostiteljskih usluga, sudjelovanja u poljoprivrednim radovima i slično. Uz ekoturizam usko je vezan i cikloturizam koji se u zadnjih nekoliko godina ubrzano razvija zahvaljujući nekoliko uspješnih projekata koji su već opravdali uloženi novac značajnim povećanjem broja noćenja. Na području LAG-a tako se planira realizacija Dravske biciklističke rute kao nastavka Dunavske biciklističke rute, a projekt uključuje gradove Belišće, Donji Miholjac i Valpovo. Zatim tu je i projekt Biciklom kroz kulture od Harkanja do Belišća kojim je izgradnja biciklističke staze povezana

s kulturnim znamenitostima, gastronomskim događanjima, predstavama itd. Osim toga u Belišću je u planu izgradnja još biciklističkih staza, a kroz projekt BICBC izgrađena je staza uz Dravu kroz Dravske šume i područje rezervata Mura-Drava-Dunav pa sve do Osijeka. Zatim tu je i ruta Osijek-Našice-Đakovo-Osijek koja ide preko Podgorača do Našica i završava pored dvorca Pejačević, a u povratku skreće na poznato izletišta na jezeru Lapovac, te jedan ogranak obilazi Gorjane i Krndiju.

Potrebno je spomenuti i eno i gastro turizam koji sve više dobiva na značaju posljednjih godina. U tom smislu značajno je Feričanačko vinogorje sa svojom poznatom frankovkom, a jedan od turističkih zanimljivosti je i vinska cesta „Frankovka“ na području Općine Feričanci.

Kad govorimo o turizmu na području LAG-a neizbježno je spomenuti Bizovačke toplice, te zdravstveni i wellness turizam. Od otkrića geotermalnih izvora pokraj Bizovca 1967. do danas, Bizovačke toplice prerasle se u najveći kompleks istočne Hrvatske koji u svojoj ponudi objedinjuje zabavno-rekreativne i zdravstveno-rehabilitacijske sadržaje. Bizovačke toplice obuhvaćaju hotel Termia, kupališni kompleks Aquapolis i Lječilište Bizovačke toplice. Hotel Termia osim smještajnih kapaciteta raspolaže s četiri restorana s preko 700 sjedećih mjesta i nudi čitav niz popratnih sadržaja i usluga počevši od konferencijske dvorane, fitness sadržaja, saune, kuglane do glazbene dvorane. Aquapolis je kompleks bazena i zabavno-rekreativnih sadržaja koji zauzima preko 1500 m² vodene površine s kapacitetom od 6000 kupača u ljetnim mjesecima, dok Lječilište Bizovačke toplice nudi stručni medicinski tretman kod različitih oboljenja i ozljeda. Nakon dugogodišnjih financijskih problema, Bizovačke toplice je 2014. preuzela tvrtka Sunčane toplice d.o.o. koje djeluju u sklopu Sunce koncerna. Osim neophodnog restrukturiranja, iz uprave su najavljene²³ i nove investicije od čak 120 milijuna kuna, iskorištavanje geotermalnih izvora za energetske potrebe kompleksa, ali i bolju suradnju s lokalnim proizvođačima hrane zbog čega Bizovačke toplice zaista mogu postati jedan od ključnih čimbenika razvoja ovog područja.

Naposljetku, jedan od poprilično neiskorištenih potencijala na području LAG-a je lovni turizam za koji postoje odlični prirodni preduvjeti, ali su potrebna dodatna ulaganja, angažman i uređivanje zakonskog okvira.

²³ Glas Slavonije, 28.srpnja 2015.

6. DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA I CIVILNI SEKTOR

Pod društvenom infrastrukturom podrazumijevamo skup uslužnih funkcija i institucija u području zdravstva, socijalne zaštite, kulture, sporta i obrazovanja kojima se osim zadovoljenja specifičnih potreba stanovništva postiže i viši standard i kvaliteta života na nekom području.

Obrazovna infrastruktura na području LAG-a obuhvaća ustanove predškolskog odgoja, osnovne i srednje škole i može se ocijeniti relativno dobrom.

Kao što je vidljivo iz tablice 11., većina gradova i općina na području LAG-a ima dječje vrtiće, te sa izuzetkom općina Gorjani, Magadenovci, Podravska Moslavina, Punitovci i Viljevo područje raspolaže s 15 ustanova predškolskog obrazovanja. Njihova najveća koncentracija u gradovima s većim brojem stanovnika: Našicama i Valpovu. Što se pak tiče osnovnih škola, na području LAG-a postoji 19 osnovnoškolskih ustanova, od kojih su u Našicama četiri, Donjem Miholjcu i Valpovu dvije, a ostale jedinice lokalne samouprave imaju po jednu osnovnu školu osim

TABLICA 11: Obrazovna infrastruktura na području LAG-a Karašica

JLS	USTANOVE PREDŠKOLSKOG ODGOJA	OSNOVNE ŠKOLE	SREDNJE ŠKOLE
Belišće	1	1	
Donji Miholjac	1	2	1
Našice	3	4	1
Valpovo	2	2	1
Bizovac	1	1	
Donja Motičina	1		
Đurđenovac	1	1	1
Feričanci	1	1	
Gorjani		1	
Koška	1	1	
Magadenovac		1	
Marijanci	1		
Petrijevci	1	1	
Podgorač	1	1	
Podravska Moslavina			
Punitovci		1	
Viljevo		1	
Ukupno	15	19	4

IZVOR: Osječko-baranjska županija, obrada LAG Karašica

Donje Motičine, Marijanaca i Podravske Moslavine. Što se pak tiče srednjih škola, na području LAG-a su četiri srednjoškolske ustanove i to u Donjem Miholjcu, Našicama, Valpovu i Đurđenovcu. Svaka srednja škola nudi izobrazbu u različitim strukovnim trogodišnjim i općim četverogodišnjim programima osim srednje škole u Đurđenovcu koja nudi većinom strukovna obrazovanja vezana uz šumarstvo i drvnu industriju, te u manjem opsegu druga strukovna zanimanja (automehaničar, strojobravar i sl.). Visokoškolskih i znanstvenih ustanova na području LAG-a nema, te je stanovništvo u tom smislu orijentirano uglavnom na Osijek. Obrazovnu infrastrukturu na području LAG-a možemo ocijeniti relativno zadovoljavajućom, ali ako uzmemo u obzir ranije spomenutu lošu obrazovnu strukturu stanovništva onda je nužan sustavan rad na unaprijeđenju kako obrazovne infrastrukture tako i kvalitete obrazovnih programa institucija.

Zdravstvena infrastruktura na području LAG-a obuhvaća bolnice, domove zdravlja i opće ambulante, stomatološke ambulante i ljekarne.

Na području LAG-a nalaze se tri bolnice od kojih jedna u Našicama, a dvije u Bizovcu u sklopu Lječilišta Bizovačke toplice koje nude stručni medicinski tretman kod različitih neuroloških, reumatskih i ortopedskih oboljenja, te traumatskih, sportskih i mišićno-koštanih ozljeda. Također, na području se nalazi 18 domova zdravlja i općih ambulanti, te svaka jedinica lokalne samouprave osim Donje Motičine ima svoj dom zdravlja i/ili ambulantu. Također, područje ima i 26 stomatoloških ambulanti i ljekarni. Ipak, pojedine jedinice lokalne samouprave imaju različite kapacitete u smislu zdravstvenog i liječničkog osoblja na raspoložanju, pa tako općine Donja Motičina, Gorjani i Podravska Moslavina nemaju vlastiti liječnički i zdravstveni tim. Nadalje, analiza broja osoba u zdravstvenoj skrbi po jednom timu na području LAG-a otkriva dosta velike razlike, pa tako u Općini Magadenovac na jedan tim zdravstvenog i liječničkog osoblja ide 834 osobe u zdravstvenoj skrbi, dok u Općini Podgorač je taj broj više nego duplo veći (1794 osobe).

Zdravstvena infrastruktura na području LAG-a nije nezadovoljavajuća, ali i u tom području je potrebno sustavno ulaganje u poboljšanje kvalitete zdravstvene zaštite, unaprijeđenju infrastrukture i većoj dostupnosti zdravstvene zaštite u manjim ruralnim sredinama.

Što se pak tiče kulture, kao što je već ranije navedeno područje LAG-a obiluje kulturnim manifestacijama i

događanjima, pa se tijekom godina izgradila i određena infrastruktura kulturnih ustanova. U tom smislu posebno je važno za istaknuti Amatersko kazalište u Belišću izgrađeno 1956.godine, iako pisani podaci o dramskom amaterizmu u Belišću sežu još u daleku 1905.godinu. Osim toga, tu su i muzeji i to Muzej Belišće, Zavičajni muzej Našice i Muzej Valpovštine. Kulturna događanja manjih mjesta uglavnom koriste infrastrukturu dobrovoljnih vatrogasnih domova.

Socijalna skrb na području LAG-a je organizirana u okviru tri centra za socijalnu skrb koji se nalaze u Donjem Miholjcu, Valpovu i Našicama. Domovi za starije i nemoćne osobe nalaze se u Donjem Miholjcu i Belišću, a dom za skrb o djeci u Valpovu (SOS Dječje selo Ladimirevci). Svaka pojedina jedinica lokalne samouprave u okviru programa javnih potreba u socijalnoj skrbi i zdravstvu subvencionira troškove socijalno i zdravstveno najugroženijim stanovnicima. U okviru obrazovanja subvencioniraju se troškovi prijevoza za učenike ili dodjeljuju stipendije darovitim učenicima ili na drugi način potiče obrazovanje.

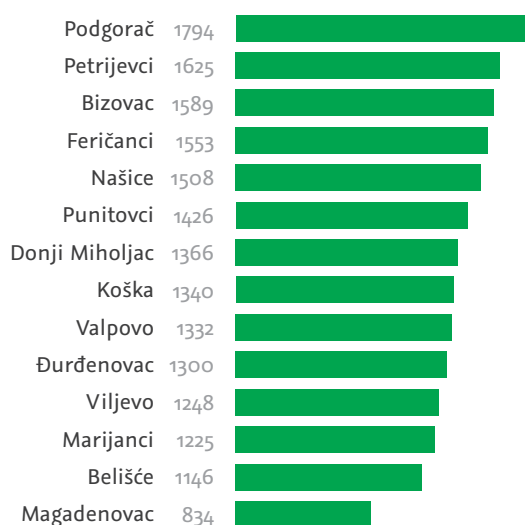
Nadalje, u domeni sporta važno je za istaknuti da je sportsko djelovanje organizirano putem udruga, pa tako postoje zajednice sportskih udruga i to u Belišću, Donjem Miholjcu, Našicama i Valpovu koje djeluju unutar Športske zajednice Osječko-baranjske županije koja podupire rad 14 granskih saveza (atletika, boćanje, karate, košarka, kuglanje, nogomet, odbojka, ribolov, rukomet,

stolni tenis, streljaštvo, šah, tenis, kickboxing i sport za sve). Infrastruktura na području LAG-a je relativno dobra jer gotovo sve jedinice lokalne samouprave raspolažu sa sportskom dvoranom i nogometnim igralištem koje se koriste za najzastupljenije sportove odnosno nogomet, rukomet, košarku i odbojku.

Civilni sektor odnosno udruge građana i njihova aktivnost i uloga u rješavanju aktualnih problema i podmirivanja specifičnih potreba pojedinih grupa u društvu važan su pokazatelj razvijenosti određenog područja. Kao što je vidljivo iz grafikona 33. najveći broj neprofitnih organizacija koncentriran je u gradovima, dok je u nekim općinama izuzetno nizak (Donja Motičina 8 udruga, Podravska Moslavina 11, Gorjani 16, Viljevo 17, Punitovci 18, Koška 19). Na području LAG-a aktivno djeluju ukupno 892 udruge.

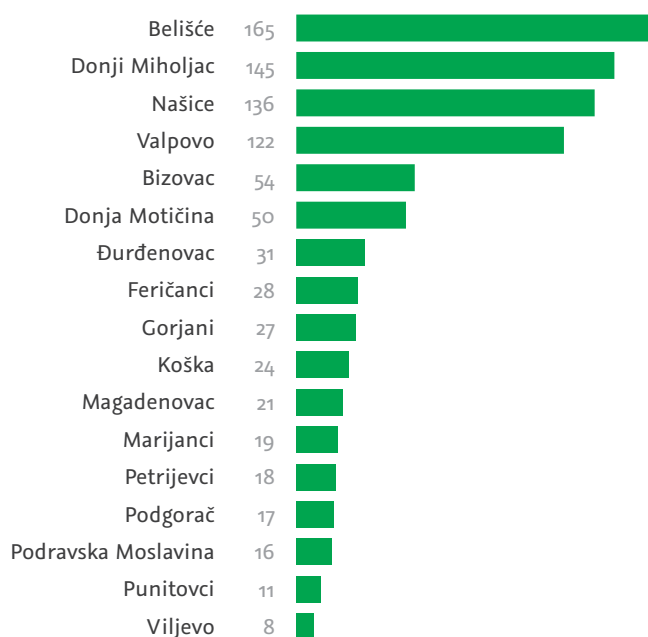
U strukturi neprofitnih organizacija prevladavaju sportske udruge, kulturno-umjetnička društva i lovačka i ribolovna društva, dok je puno manji broj udruga za razvoj civilnog društva, lokalne zajednice, društvenog poduzetništva i sl. Najveći problem funkcioniranju udruga predstavlja financiranje njihovog djelovanja, a to je najčešće iz proračuna jedinica lokalne samouprave ili iz EU i ostalih fondova. U tom smislu, važna je snažnija podrška razvoju civilnog sektora osobito onim udrugama koje svojom djelatnošću mogu utjecati na snažniji lokalni razvoj i povećanje kvalitete života.

GRAFIKON 26: Broj osoba u zdravstvenoj skrbi po jednom timu

IZVOR: Podaci o zdravstvenom stanju stanovništva i radu zdravstvene djelatnosti u Osječko-baranjskoj županiji u 2013. godini, Zavod za javno zdravstvo OBŽ

GRAFIKON 27: Broj neprofitnih organizacija na području LAG-a Karašica

IZVOR: Registar udruga Ministarstva uprave RH

II.

Analiza razvojnih potreba i potencijala

1. SWOT - GOSPODARSTVO

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none">• Postojanje znanja i prirodnih resursa za bavljenje poljoprivredom• Dugogodišnja tradicija poljoprivredno-prehambene proizvodnje• Postojanje određene infrastrukture i objekata koje je moguće unaprijediti• Postojanje interesa predstavnika i članova OPG-a za usvajanjem novih tehnologija proizvodnje• Postojanje dovoljnog broj mladih ljudi koji se mogu baviti poljoprivredom• Bogatstvo obradivih poljoprivrednih površina, te raspoloživost poljoprivrednog zemljišta za razvoj i unapređenje poljoprivrede• Veća prosječna veličina OPG-a na području Valpovštine (7,18 ha) od prosjeka RH (5,6 ha)• Relativno dobra kvaliteta obradivog poljoprivrednog zemljišta• Lokalna uprava prati potrebe poljoprivrede (mjere poticanja razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja)• U većini područja obavljena katastarska izmjera• Na području LAG-a postoje 4 manja grada, te postoje poslovne zone, a najviše zaposlenih je u prerađivačkoj industriji• Bogata šumska osnova kao sirovina u sektoru proizvodnje energije i drvoprerađivačkoj industriji• Bogata rudarska osnova kao sirovina u eksploataciji kamena i gline te proizvodnji cementa• Pojedini mikropoduzetnici imaju osigurano tržište• Uspostavljena mreža potpornih poduzetničkih institucija (poduzetnički inkubatori, lokalne razvojne agencije, centri za poduzetništvo)• Dostatni smještajni kapaciteti za razvoj različitih oblika turizma• Područje LAG-a ima raznoliku reljefnu osnovu pogodnu za razvoj ruralnog turizma• Postoji potencijal za razvoj obnovljivih izvora energije (dobra prirodna osnova za dobivanje energije iz biomase)• Bogatstvo vodnih resursa iz prirodnih vodotoka	<ul style="list-style-type: none">• Podkapacitiranost za skladištenje poljoprivrednih proizvoda• Parcele nisu dostupne i funkcionalne (nije riješen problem državnog zemljišta)• Nedovoljna motiviranost za udruživanjem dodatno podupire monopol trgovačkih društava za otkup koji diktiraju uvjete i cijene• Pomanjkanje vizije za ulaganja u gospodarske djelatnosti• Nema pozitivne diskriminacije u odnosu na mlade kod dodjele državnog zemljišta zbog čega se gubi smisao ruralnog razvoja• Kontinuirani pad broja registriranih djelatnika u poljoprivredi• Malobrojnost zadruga poljoprivrednih proizvođača• Prevladavanje oranica i ratarske proizvodnje u ukupnoj proizvodnji• Malen udio staklenika/plastenika, rasadnika, voćnjaka i drugih višegodišnjih nasada• Visoka prosječna starost nositelja OPG-a (iznad 58 godina) i osoba koje se bave poljoprivredom• Neusklađenost želja s projektnim mogućnostima (veliki „apetiti“)• Nedovoljna izgrađenost sustava za navodnjavanje• Kontinuirani pad broja zaposlenih kod većine poduzetnika na području LAG-a• Neodgovarajuća kvalifikacijska struktura raspoložive radne snage• Starenje kadrova i slaba međugeneracijska razmjena• Nesklonost povezivanju i udruživanju poduzetnika• Otežan pristup bankarskim i financijskim sredstvima• Velik broj žena i mladih u strukturi nezaposlenosti• Nedostatak stručnih i educiranih kadrova nužnih u sektoru turizma• Nepostojanje strategije i koncepta upravljanja turističkim resursima• Neusklađenost zajedničkog marketinga i strategije održavanja manifestacija

PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> • Program ruralnog razvoja 2014.-2020. daje mogućnosti financiranja investicija u poljoprivredi i preradi poljoprivrednih proizvoda • Mogućnosti kreditiranja uz povoljne kamate (etična banka) • Mogućnost sufinanciranja putem OBŽ – sufinanciranje kamata za kreditno zaduživanje radi provedbe EU projekata • Mogućnosti financiranja iz ostalih EU fondova – programi sa visokim postotkom bespovratnih sredstava • Nacionalni i EU poticaji namijenjeni razvoju ekološke poljoprivredne proizvodnje i integrirane poljoprivredne proizvodnje • Prelaz poljoprivrednih proizvođača iz ratarstva u isplativije kulture • Uzgajanje autohtonih proizvoda kroz poticanje razvoja obiteljskih gospodarstava i ekološke poljoprivrede • Certificiranje i brendiranje autohtonih proizvoda • Pogodnost neobrađenog poljoprivrednog zemljišta u pojedinim JLS na području LAG-a za razvoj slabije zastupljenih grana poljoprivrede (voćarstvo, povrtlarstvo) • Međusobno interesno, sektorsko i međusektorsko umrežavanje • Uspostavljanje i razvoj kratkih opskrbnih lanaca • Osigurati tehničku podršku OPG-ovima • Sve veći rast broja turista u Osječko-baranjskoj županiji, posebice cikloturista - spajanje na europske biciklističke rute • Razvoj specifičnih oblika turizma (vjerski, kulturni, zdravstveni) • Nacionalni, regionalni i EU poticaji namijenjeni razvoju kontinentalnih oblika turizma • Mogućnosti za razvoj socijalnog poduzetništva • Povezivanje gospodarstva sa znanstveno-istraživačkim sektorom • Uvođenje standarda kvalitete u poslovanju i proizvodnji • Izgrađena infrastruktura u poslovnim /industrijskim zonama • Novi sustavi poticanja razvoja poduzetništva • Ulaganje u nove tehnologije 	<ul style="list-style-type: none"> • Nepostojanje strategije poljoprivredne politike, ne zna što će se proizvoditi niti otkupljivati • Sporost provedbenih i ugovornih tijela u dinamici natječaja iz Programa ruralnog razvoja RH 2014.-2020. i nedovoljno iskorištenje sredstava • Nekonkurentnost domaće proizvodnje • Uvoz jeftinijih proizvoda iz EU • Nepovoljan utjecaj klimatskih promjena na poljoprivredu • Pad turističke potražnje zbog ekonomske situacije • Niska kupovna moć stanovništva • Velike firme – imaju prioritet u dobivanju EU sredstava (financijska sposobnost) • Veliki sustavi ne zapošljavaju lokalno stanovništvo • Visoke administrativne barijere prilikom ulaganja u razvoj poduzetništva • Financijska preopterećenost porezima, doprinosima, raznim nametima i visokim cijenama energenata • Neadekvatni sustavi praćenja usklađenosti ponude i potražnje na tržištu rada • Duge administrativne procedure kod pokretanja poslovanja • Masovni odlazak mladih ljudi / stručne radne snage

KLJUČNI IZAZOVI	MOGUĆA RJEŠENJA
<ul style="list-style-type: none"> • Veća iskorištenost prirodnih resursa za razvoj poljoprivrede 	<ul style="list-style-type: none"> • Modernizacija poslovanja • Razvoj slabije zastupljenih poljoprivrednih grana • Edukacija poljoprivrednika • Bolja apsorpcija raspoloživih izvora financiranja • Uključivanje u interesna udruženja i jačanje suradnje javnog, privatnog i civilnog sektora radi jačeg bottom-up utjecaja na nacionalne i regionalne razine odlučivanja, rješavanja pitanja dodjele državnog zemljišta, poticaja i sl.
<ul style="list-style-type: none"> • Bolje tržišno pozicioniranje poljoprivrednih proizvođača 	<ul style="list-style-type: none"> • Udruživanje i umrežavanje • Uspostava kratkih opskrbnih lanaca • Povećanje stupnja prerade poljoprivrednih proizvoda • Poticaj stjecanju novih znanja i vještina u poljoprivredi, ekološkom i organskom uzgoju itd. • Brendiranje, certificiranje, marketinška strategija poljoprivrednih proizvoda • Izgradnja prateće infrastrukture (skladišta i sl.)
<ul style="list-style-type: none"> • Kreiranje novih radnih mjesta 	<ul style="list-style-type: none"> • Poticaj razvoju i održivosti malih poljoprivrednih gospodarstava • Poticanje razvoja nepoljoprivrednih djelatnosti (ruralni, eko, gastro i enološki turizam, tradicionalni obrti, poduzetništvo, društveno poduzetništvo itd.) • Jačanje turističke ponude i povezivanje turizma i poljoprivrede

2. SWOT - DRUŠTVO I KVALITETA ŽIVOTA

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Dobra prometna povezanost unutar područja LAG-a i blizina autoceste • Blizina Zračne luke Osijek • Rezervat biosfere Mura-Drava-Dunav i Ljelje (Gorjani) su na UNESCO-ovom popisu svjetske baštine • U većini područja uvedena je električna, plinska, vodovodna i telefonska mreža • Dosta povoljna struktura stanovnika prema obrazovnim područjima • Bogata kulturna baština na LAG području (dvorci, industrijska baština, botanička vrijednost – valpovački perivoj, itd.) • Velik broj različitih udruga, naročito njihovo jačanje u području javnog interesa • Jačanje ulaganja u ljudske resurse • Informatizacija društva i uprave (JLS-ovi na području LAG-a) • Otvorenost lokalnih samouprava za međusobnu suradnju • Spremnost na volonterski rad • Podrška JLS-e radu udruga • Brojnost udruga- spremnost na zajednički rad i provedbu sličnih programa • Postojanje društvenih domova i prostorija za rad udruga u svim naseljima • Dobra izgrađenost mreža nerazvrstanih cesta • Postojanje vjerskih objekata u svim naseljima (crkve i kapelice) • Sufinanciranje prijevoza učenika • Socijalna osjetljivost – pomoć potrebitima 	<ul style="list-style-type: none"> • Nedostatak potrebnih znanja i vještina za značajnije povlačenje financijskih sredstava iz EU fondova i drugih izvora, te ovisnost o lokalnim proračunima • Visoki administrativni i materijalni troškovi za rad udruga • Nema dovoljno želje za udruživanjem udruga koje se bave sličnim djelatnostima • Zasićenje aktivista u udrugama zbog dugogodišnjeg volonterskog rada • Nema izgrađenih pješačkih staza, a postojeće trebaju rekonstrukciju • Nedovoljno izgrađen odvodni sustav • Većina postojećih društvenih domova u naseljima trebaju potpunu ili djelomičnu rekonstrukciju • Loše stanje objekata DVD-ova te nedostatna opremljenost • Nedovoljan broj adekvatno opremljenih dječjih igrališta (dotrajala oprema; nedostupna za djecu s poteškoćama) • Nedovoljna osposobljenost javne uprave i obrazovnih institucija za pripremu i provedbu EU projekata • Nedostatak kvalitetnih pojedinačnih programa socijalne skrbi • Nedostatno razvijena izvaninstitucionalna skrb za starije i nemoćne • Još uvijek velik broj neuređenih nerazvrstanih cesta • Nedostatak javnog prijevoza između ruralnih naselja • Netransparentno financiranje udruga
PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> • Velik broj članstva u udrugama – moguće je razvijati programe na lokalnoj, regionalnoj i međunarodnoj razini • Poboljšanja kvalitete života mladih obitelji povećanjem broja ustanova za predškolski odgoj (jaslice, vrtići) • Unaprijeđenje kvalitete zdravstvenih i usluga socijalnog karaktera • Mogućnost korištenja EU sredstava • Potpore programima uključivanja civilnog sektora i građana u odlučivanje o ukupnom razvoju područja • Razvoj integrirane turističke ponude koja uključuje prirodu i kulturnu baštinu • Mogućnost prigradskih naselja da koriste mjere za razvoj i obnovu društvene infrastrukture • Unapređivanje sustava cjeloživotnog učenja • Socijalni programi – javni interes • Većina članica LAG-a Karašica je dio ITU mehanizma. 	<ul style="list-style-type: none"> • Smanjivanje izvornog proračuna može ugroziti davanja za školstvo i onemogućiti održavanje minimum standarda prostora, opreme, kadrova i programa • Smanjenje proračuna jedinica lokalne samouprave – ograničen pristup na pojedine natječaje • Sporost u rješavanju određenih imovinsko-pravnih sporova • Nemoćnost vlastitog sufinanciranja i predfinanciranja projekata • Novi Zakon o udrugama – opasnost od gašenja udruga • Osipanje članstva – odlazak iz ruralnih krajeva • Neravnomjeran regionalni razvoj • Negativni prirodni prirast stanovništva • Povećanje broja socijalno ugroženog stanovništva

KLJUČNI IZAZOVI	MOGUĆA RJEŠENJA
<ul style="list-style-type: none"> • Smanjenje migracija iz ruralnog prostora 	<ul style="list-style-type: none"> • Povećanja kvalitete života u ruralnim područjima kroz osiguranje društvene infrastrukture, te sportskih, kulturnih, zdravstvenih, edukativnih, zabavnih i ostalih sadržaja
<ul style="list-style-type: none"> • Povećanje socijalnog kapitala zajednice 	<ul style="list-style-type: none"> • Podrška udruživanju i participiranju kroz jačanje kapaciteta udruga
<ul style="list-style-type: none"> • Jačanje kapaciteta civilnog sektora u provedbi razvojnih i socijalnih programa od javnog interesa 	<ul style="list-style-type: none"> • Pomoć u nabavci opreme, dodjela neiskorištenih javnih prostora i sl.

3. SWOT - EKOSUSTAV

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Kvalitetna pitka voda na području LAG-a • Bogatstvo vodnih resursa iz prirodnih vodotoka • Organizirano prikupljanje i odvoz otpada u većini općina • Djelomična izgrađenost sustava gospodarenja otpadom • U mjestima gdje su sanirana odlagališta otpada, ne nastaju nova • Postojanje prostorno planske dokumentacije u većini općina • Većina sustava javne rasvjete koristi led rasvjetu /štedne žarulje 	<ul style="list-style-type: none"> • Postojeći načini zbrinjavanja otpadnih voda u pojedinim općinama ili djelovima gradova (septičke jame) su prijatna za okoliš • Zastarjela kanalizacijska mreža • Postojanje divljih odlagališta na većem području LAG-a , posebno u blizini gradova • Nedovoljno reciklažnih dvorišta i nezadovoljavajuća količina recikliranja otpada • Nekomolirano onečišćenje okoliša • Još uvijek velik broj neriješenih imovinsko pravnih odnosa u zemljišnim knjigama i nedovršena katastarska izmjera • Nedovoljna iskorištenost poljoprivrednih potencijala • Nedovoljno ulaganje u obnovljive izvore energije • Nedovoljno energetske učinkovitih objekata

PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> • Mogućnost iskorištavanja otpadne drvene biomase i razvoj proizvoda dodatne vrijednosti • Prirodni potencijal za korištenje obnovljivih izvora energije i geotermalnih izvora vode • Prerada postojećih sirovina po eko standardima • Daljnji razvoj integriranog sustava gospodarenja otpadom • Korištenje solarne energije i bioplinskih postrojenja • Edukacija i jačanje svijesti građana o potrebama i mogućnostima zaštite okoliša • Mogućnost izgradnje reciklažnog dvorišta • Rekonstrukcija elektroenergetske mreže • Izgradnja sustava odvodnje • Modernizacija javne rasvjete 	<ul style="list-style-type: none"> • Neodgovarajuća zakonska regulativa (poljoprivredno zemljište, eksploatacija prirodnih resursa) • Centralizirano upravljanje prirodnim resursima • Nenadležnost JLS u donošenju strateških odluka • Nepredviđen rast cijena energenata i vodoopskrbe • Neizgrađeno regionalno odlagalište otpada do roka koji je preuzela RH • Ograničenje propisa iz Nature 2000

KLJUČNI IZAZOVI	MOGUĆA RJEŠENJA
<ul style="list-style-type: none"> • Održivo upravljanje i zaštita vodnih, šumskih i ostalih prirodnih bogatstava 	<ul style="list-style-type: none"> • Adekvatno zbrinjavanje otpadnih voda • Razvoj sustava gospodarenja otpadom • Edukacija i jačanje svijesti građana • Udruživanje radi lobiranja i snažnijeg utjecaja na više razine odlučivanja
<ul style="list-style-type: none"> • Povećanje energetske učinkovitosti 	<ul style="list-style-type: none"> • Korištenje obnovljivih i alternativnih izvora energije (biomasa, geotermalni izvori, solarana energija) • Iskorištavanje EU financiranja za održivo korištenje energije
<ul style="list-style-type: none"> • Veća i održivija iskorištenost potencijala šuma 	<ul style="list-style-type: none"> • Izgradnja infrastrukture, obogaćivanje edukativnim, rekreativnih i drugim sadržajima, te proširenje turističke ponude vezane uz šumske eko sustave • Modernizacija i osuvremenjivanje proizvodnih tehnologija

4. ANALIZA RIZIKA

LAG-a Karašica svojom površinom spada u „veće“ LAG-ove na području RH, stoga je neophodno definirati određene korake u prevenciji rizika, kao i planirati konkretne aktivnosti, koje će umanjiti /ublažiti ili ispraviti neželje-

ne posljedice u slučaju da se rizik ostvari. Navedeni rizici su posljedica zajedničkog promišljanja različitih predstavnika na održanim terenskim radionicama.

Opis	Mogućnost ostvarenja	Utjecaj	Preventivne aktivnosti	Aktivnosti ublažavanja/ ispravljanja
VANJSKI RIZICI				
POLITIČKI ČIMBENICI				
1. Promjena teritorijalnog ustroja – najavljeno smanjenje broja jedinica lokalne (regionalne) samouprave	Srednja	Srednji	Stalna suradnja s UT i AP radi informiranja o mogućim promjenama i potrebnoj prilagodbi	Revizija Lokalne razvojne strategije i Statuta
2. Očekivane promjene u zakonodavstvu	Srednja	Srednji	Komunikacija s predstavnicima Ministarstva – korištenje mogućnosti javnog zagovaranja	Revizija Strategije i Statuta
3. Lobiranje na domaćem tržištu u korist velikih proizvođača (Agrokor, Žito...)	Visoka	Visok	Stalna suradnja s UT i AP radi informiranja o mogućim promjenama i potrebnoj prilagodbi	Insistiranje na politikama koje se tiču Ruralnog razvoja – izjednačavanje mogućnosti – korištenje alata javnog zagovaranja (dopisi, peticije, zajednički stav svih LAG-ova...)
EKONOMSKI ČIMBENICI				
1. Loša gospodarska situacija domaće ekonomije – globalizacijski utjecaj	Srednja	Srednji	Praćenje trendova, rano razmatranje različitih strategija razvoja, fleksibilnost u donošenju odluka	Prilagodba Strategije, tj. ispravak stope sufinanciranja i predfinanciranja potencijalnih korisnika

Opis	Mogućnost ostvarenja	Utjecaj	Preventivne aktivnosti	Aktivnosti ublažavanja/ ispravljanja
2. Promjena poreznih obveza – moguće dodatno opterećenje za specifične usluge OPG-ova	Srednja	Srednji	Provjeriti primjere dobre prakse i pozitivnih trendova	Pripremiti simulaciju izračuna – pripremiti materijal za donositelje odluka
3. Rast kamatnih stopa na investicijsko zaduživanje ili stope – model zaduživanja / predfinanciranje	Srednja	Visok	Napraviti usporednu analizu tržišne ponude	Pregovaranje sa pojedinim ponuđačima kredita – u slučaju više klijenata zatražiti dodatne pogodnosti
SOCIJALNI ČIMBENICI				
1. Negativna demografija – odlazak mladih ljudi iz ruralnog područja	Srednja	Srednja	Provjeriti sve mogućnosti koje pružaju ostali operativni programi – poboljšati kvalitetu života i poticati ostanak mladih u ruralnim područjima	Napraviti poticajni model / kriterije dodjele sredstava kroz program ruralnog razvoja – LAG Sredstva
2. Povećanje razvojnih razlika unutar područja LAG-a	Srednja	Srednja	Posebnu je pažnju potrebno usmjeriti na udaljena i pasivna područja	Poboljšati komunikaciju i češće biti prisutni na terenu – poboljšati informiranje, pružiti djelomičnu tehničku pomoć
3. Promjena trendova u proizvodnji određenih poljoprivrednih ili drugih kultura	Niska	Srednja	Provjeriti primjere dobre prakse i pozitivnih trendova	Pripremiti simulaciju izračuna – mini poslovni plan ili poticati umrežavanje proizvođača
4. Nedostatak povjerenja u institucije na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini	Srednja	Srednja	Prezentirati prednosti multisektorske suradnje i interesnog partnerstva	Suradnja sa ključnim razvojnim dionicima na lokalnoj i regionalnoj razini (razvojne agencije)
TEHNOLOŠKI ČIMBENICI				
1. Sve veći zahtjevi za inovativnostima i modernizacijom proizvodnje i usluga	Niska	Nizak	Istraživanje po sektorima – primjeri ostalih EU zemalja moguća rješenja	Direktna komunikacija i razmjena iskustava sa konkretnim proizvođačima i konkretnim sektorom – moguća studentska posjeta
2. Zastarjelost ključne tehnološke opreme namijenjene proizvodnji i uslugama u većini OPG-a	Srednja	Nizak	Istraživanje mogućnosti nabave nove tehnologije	Poticati umrežavanje i partnerstva – stvaranje proizvođačkih organizacija
3. Nedovoljna tehnička pismenost u dijelu online prijave ili web informiranja – ovisnost o mlađim članovima obitelji	Srednja	Visok	Informiranje o svim koracima neophodnim za online prijave Napraviti bazu potencijalnih korisnika kojima će trebati pomoć u korištenju novih tehnologija	Organizirati infodan na LAG području sa eventualnim korisnicima i dati detaljne upute Osigurati volontere za tehničku pomoć

Opis	Mogućnost ostvarenja	Utjecaj	Preventivne aktivnosti	Aktivnosti ublažavanja/ ispravljanja
UNUTARNJI RIZICI				
1. Povećano administrativno opterećenje LAG-a - fokus usmjeren na komunikaciju sa upravnim i provedbenim tijelima, a manje na korisnike	Srednja	Visoka	Kontinuirana obuka osoblja, uska suradnja s UT i AP, učinkoviti upravljački alati i metode (IT sustavi)	Regrutiranje novih/dodatnih članova osoblja, vanjska savjetovanja, dodatni angažman volontera
2. Članstvo LAG-a ima veća očekivanja u odnosu na dostupne resurse i kapacitete	Visoka	Visok	Na svim tijelima LAG-a isticati realne mogućnosti u odnosu na kapacitete	Napraviti akcijski plan i predložiti podjelu odgovornosti među članstvom po modelu „moje očekivanje – spremnost na podjelu resursa i preuzimanja dijela odgovornosti“
3. Visoka prolaznost prijavljenih projekata (potrebna veća finacijska sredstva radi održavanja likvidnosti)	Srednja	Visok	Na svim tijelima LAG-a isticati realne mogućnosti u odnosu na kapacitete	Precizno finacijsko planiranje i jasno izvještavanje o dinamici povrata sredstava prema ZNS-ovima

III.

Vizija, ciljevi i mjere

1. VIZIJA LAG-A KARAŠICA

Gospodarski razvijena, socijalno i ekološki osviještena mikroregija LAG Karašica u skladu sa načelima ravnomjernog i održivog razvoja, ugodna za život i odmor.

2. CILJEVI, PRIORITETI I MJERE

LAG Karašica razmjerno je velik i raznolik prostor, koji pored 13 općina i pripadajućih ruralnih naselja čine i 4 mala grada (Belišće, D. Miholjac, Našice i Valpovo), što na više načina ukazuje na raznolik razvojni potencijal. Pored bogatog industrijskog nasljeđa, područje obiluje prirodnim i kulturnim nasljeđem, ali razvoj ipak najvećim dijelom bazira na poljoprivrednoj proizvodnji, koja čini okosnicu razvoja ovog ruralnog prostora.

Strategija LAG-a za naredno razdoblje velikim je dijelom određena okvirima PRR RH, prilagođena je resursima i potencijalima gospodarskih subjekata, razvojnim planovima i kapacitetima JLS te oplemenjena doprinosom

velikog broja OCD i građana. Sukladno tome, određena su tri osnovna cilja:

1. Konkurentna poljoprivredna proizvodnja
2. Diverzifikacija usluga i poboljšana kvaliteta života
3. Povećana održivost eko sustava

Kod određivanja prioritetnih razvojnih područja i mjera vodilo se računa o usklađenosti sa mjerama iz PRR RH koje najbolje odgovaraju potrebama i potencijalima LAG područja. Temeljem rezultata natječaja za prikupljanje projektnih ideja došlo se do ukupno 112 projektnih ideja, koje su poslužile kao osnova za odabir 10 mjera i tipova operacija.

TABLICA 13: Ciljevi, prioriteti i mjere

Ciljevi	Prioriteti	Mjera / Tip operacije	Fokus područje
1. Konkurentna poljoprivredna proizvodnja	1.1. Osvremenjavanje proizvodnje i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava	4.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava	2A
		6.3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava	2A
2. Diverzifikacija usluga i poboljšana kvaliteta života	2.1. Razvoj temeljnih usluga u ruralnom prostoru	7.4. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu	6B
3. Povećana održivost ekosustava	3.1. Razvoj šumskih područja u funkciji održivog turizma	8.5.2. Uspostava i uređenje poučnih staza, vidikovaca i ostale manje infrastrukture	P4

TABLICA 14: Alokacija po ciljevima, mjerama i tipovima operacija

Ciljevi	Prioriteti	Mjera / Tip operacije	Postotak	Iznos (HRK)	Broj projekata	Minimalni iznos (EUR)	Maksimalni iznos (EUR)
1. Konkurentna poljoprivredna proizvodnja (55%)	1.1. Osvremenjavanje proizvodnje i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava	4.1.1. <i>Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava</i>	38,84%	3.477.229,06	16	5.000	40.000
		6.3. <i>Potporna razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava</i>	13,68%	1.224.217,50	11	15.000	15.000
2. Diverzifikacija usluga i poboljšana kvaliteta života (35%)	2.1. <i>Razvoj temeljnih usluga u ruralnom prostoru</i>	7.4. <i>Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu</i>	44,13%	3.950.000,00	17	15.000	40.000
		8.5.2. <i>Uspostava i uređenje poučnih staza, vidikovaca i ostale manje infrastrukture</i>	3,35%	300.000,00	2	5.000	30.000
3. Povećana održivost ekosustava (10%)	3.1. <i>Razvoj šumskih područja u funkciji održivog turizma</i>						

3. OPIS CILJEVA, MJERA I INDIKATORA USPJEŠNOSTI

CILJ 1: Konkurentna poljoprivredna proizvodnja

Postavljen je 1 prioritet koji je usklađen s fokus područjima PRR RH :

1.1. Osvremenjivanje proizvodnje i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih proizvoda FP 2A

Kroz ovaj cilj naglasak je na jačanju konkurentnosti malih poljoprivrednih gospodarstava kroz osvremenjivanje i modernizaciju proizvodnih procesa radi boljeg tržišnog pozicioniranja.

U daljnjem tekstu je pojašnjen odabir prioriteta i mjere, kao i njihovu opravdanost sukladno području i prioritetima PRR.

Prioritet	1.1. Osvremenjivanje proizvodnje i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava		
Mjera	4.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava		
Opravdanost mjere	Kroz ovu mjeru nastoji se postići viša razina konkurentnosti i to prvenstveno ulaganjima u modernizaciju proizvodnje (rekonstrukcija postrojenja za preradu, modernizacija mehanizacije), ali i podizanjem novih dugogodišnjih nasada (lješnjaci, vinova loza, borovnica, aronija i dr.) te ulaganjima u skladišne prostore, plasteničku proizvodnju cvijeća i povrća.		
Doprinos fokus području	FP 2A – Pобољшanje gospodarskih rezultata svih poljoprivrednih gospodarstava i olakšavanje restrukturiranja i modernizacije, osobito u cilju povećanja sudjelovanja u tržištu i tržišne usmjerenosti, kao i poljoprivredne diverzifikacije		
Doprinos prioritetima PRR	P 2 – Jačanje isplativosti poljoprivrednog gospodarstva i konkurentnosti svih tipova poljoprivrede u svim regijama te promicanje inovativnih poljoprivrednih tehnologija		
Korisnici	• Fizičke i pravne osobe upisane u Upisnik poljoprivrednika (osim kategorija određenih Pravilnikom) • Proizvođačke grupe/organizacije		
Iznosi potpore	Min: 5.000 Eur Max: 40.000 Eur		
Intenzitet potpore	50% vrijednosti prihvatljivih troškova		
Alokacija iz proračuna LAG-a	38,84%	Broj projekata	16
Očekivani rezultati	15 PG unaprijedilo poslovanje i postiglo višu razinu produktivnosti (5-10%)		

Mjera	6.3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava		
Opravdanost mjere	Ova mjera namjenjena je prvenstveno malim poljoprivrednim gospodarstvima, koja će uz minimalna ulaganja postići veću razinu održivosti i konkurentnosti na sve zahtjevnijem tržištu za mikro proizvođače. Ovdje se posebno potiču proizvođači u malim sredinama, koji kroz program potpore ulažu u opremanje i modernizaciju postojeće proizvodnje, podizanje novih ili rekonstrukciju postojećih nasada te ulaganja u marketing i tržišno pozicioniranje.		
Doprinos fokus području	FP 2A – Pобољшanje gospodarskih rezultata svih poljoprivrednih gospodarstava i olakšavanje restrukturiranja i modernizacije, osobito u cilju povećanja sudjelovanja u tržištu i tržišne usmjerenosti, kao i poljoprivredne diverzifikacije		
Doprinos prioritetima PRR	P 2 - Jačanje isplativosti poljoprivrednog gospodarstva i konkurentnosti svih tipova poljoprivrede u svim regijama te promicanje inovativnih poljoprivrednih tehnologija		
Korisnici	Mala poljoprivredna gospodarstva, čija je ekonomska veličina između 2.000 i 7.999 Eur		
Iznosi potpore	Min: 15.000 Eur Max: 15.000 Eur		
Intenzitet potpore	100% ukupnih prihvatljivih troškova		
Alokacija iz proračuna LAG-a	13,68%	Broj projekata	11
Očekivani rezultati	11 malih poljoprivrednih gospodarstava unaprijedilo poslovanje		

CILJ 2: Diverzifikacija usluga i poboljšanja kvalitete života

Kroz 2. cilj nastoji se postići što veća kvaliteta života u ruralnom prostoru, stvaranjem novih usluga postići diverzifikaciju usluga te stvoriti prostor za stvaranje nova radna mjesta kojima će se što veći broj mladih ljudi zadržati ili potaknuti na povratak u ruralni prostor. Kvaliteta života ujedno znači i dostupnost usluga te poboljšanu društvenu infrastrukturu koja će mladim obiteljima, ali i ostalim građanima ruralnog prostora osigurati ugodno življenje i kvalitetno provođenje slobodnog vremena.

Ovaj cilj postiže se kroz prioritet 2.1 Razvoj temeljnih usluga u ruralnom prostoru FP 6B:

2.1. Razvoj temeljnih usluga u ruralnom prostoru – FP 6B.

Razlog za odabir mjere prema definiranom prioritetu opisan je u daljnjem tekstu:

Prioritet	2.1. Razvoj temeljnih usluga u ruralnom prostoru		
Mjera	7.4. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu		
Opravdanost mjere	Ovo je mjera za koju je pristigao najveći broj projektnih prijedloga, jer uključuje i najveći broj prihvatljivih prijavitelja te stvara okvir za poboljšanje temeljnih usluga u ruralnom prostoru i razvoj zajednice. Najveći projekata odnosi se na ulaganja u rekonstrukciju i opremanje društvene infrastrukture, sportskih terena te uređenje zajedničkih prostora u malim seoskim sredinama. Drugi dio projekata cilja na jačanje rekreacijski i turističkih kapaciteta koji se uz manja ulaganja mogu staviti u funkciju razvoja ruralnog turizma.		
Doprinos fokus području	FP 6B – poticanje lokalnog razvoja u ruralnim područjima		
Doprinos prioritetima PRR	P 6 – Promicanje društvene uključenosti, suzbijanja siromaštva te gospodarskog razvoja u ruralnim područjima		
Korisnici	• Jedinice lokalne samouprave, javne ustanove neprofitnog karaktera (osim JVP i lokalnih i regionalnih razvojnih agencija), lokalne akcijske grupe, udruge/organizacije civilnog društva i vjerske zajednice koje se bave humanitarnim i društvenim djelatnostima od posebnog interesa za lokalno stanovništvo		
Iznosi potpore	Min: 15.000 Eur Max: 40.000 Eur		
Intenzitet potpore	Do 100% vrijednosti ukupno prihvatljivih troškova. Intenzitet potpore ovisi o indeksu razvijenosti pojedine općine unutar LAG područja, a kreće se od 80-100% sukladno Pravilniku o provedbi Mjere 7. PRR RH 2014.-2020.		
Alokacija iz proračuna LAG-a	44,13%	Broj projekata	17
Očekivani rezultati	Stanovništvo najmanje 10 malih ruralnih sredina dobilo na korištenje novu društvenu infrastrukturu		

CILJ 3: Povećana održivost ekosustava

Cilj 3. važan je za postizanje održivosti, ne samo ekosustava, nego i cjelokupnog gospodarstva te životnog prostora stanovnika LAG područja.

Prioritet koji će doprinijeti postizanju cilja je 3.1. Razvoj šumskih područja u funkciji održivog turizma – P4:

3.1. Razvoj šumskih područja u funkciji održivog turizma – P4

Za ovaj cilj alocirano je ukupno 3,35% sredstava i unutar upravnih tijela LAG-a postoji svijest i jasno razumijevanje da je za postizanje cilja potrebno uložiti više resursa, no alokacija je u ovom trenutku realna, jer je odraz broja

prijavljenih projekata. Unatoč tome, ovaj cilj smatra se jednako važnim kao i prethodna dva, jer predstavlja vrijednosni cilj i postavlja smjer za buduća razdoblja. Kako strategija LAG-a predstavlja temeljni razvojni dokument cjelokupnog područja, gradi osnove i za financiranje iz drugih izvora te otvara prostor za puno veće projekte iz područja održivog razvoja.

Razlog za odabir mjere prema definiranom prioritetu opisan je u nastavku:

Prioritet	3.1. Razvoj šumskih područja u funkciji održivog turizma		
Mjera	8.5.2. Uspostava i uređenje poučnih staza, vidikovaca i ostale manje infrastrukture		
Opravidnost mjere	Mjerom 8.5.2. nastoji se dodatno oplemeniti prirodna baština i staviti u funkciju održivog turizma (poučne i rekreacijske staze).		
Doprinos fokus području			
Doprinos prioritetima PRR	P 4 – Obnavljanje, očuvanje i poboljšanje ekosustava povezanih s poljoprivredom i šumarstvom		
Korisnici	<ul style="list-style-type: none">• Šumoposjednici• Trgovačka društva i druge pravne osobe koje sukladno Zakonu o šumama gospodare šumama i šumskim zemljištem u vlasništvu RH• Udruženja šumoposjednika• Udruge civilnog društva i druge pravne osobe aktivne u zaštiti šuma		
Iznosi potpore	Min: 5.000 Eur Max: 30.000 Eur		
Intenzitet potpore	100% vrijednosti ukupno prihvatljivih troškova		
Alokacija iz proračuna LAG-a	3,35%	Broj projekata	2
Očekivani rezultati	Uspostavljeno najmanje 5 novih sadržaja u turističkoj ponudi održivog turizma		

4. ODABIR PROJEKATA

Odabir projekata na razini LAG-a vršit će se sukladno interesnim postupcima i internim procedurama LAG-a Karašica vezanim za odabir projekata, a koje će u cijelosti biti usklađene sa sljedećim temeljnim dokumentima:

- Pravilnikom o provedbi Mjere 19, podmjere 19.2., Provedba operacija unutar CLLD strategije (u daljnjem tekstu Pravilnik)
- Sporazumom o suradnji u izvršavanju delegiranih administrativnih provjera
- Smjernicama za provedbu postupaka odabira projekata objavljenim od strane APPRRR-a

4.1. Postupak odabira

Odabir projekata na razini LAG-a vršit će se u skladu s definiranim internim procedurama koje moraju biti usklađene s Pravilnikom o provedbi podmjere 19.2. Provedba operacija unutar CLLD strategije, Sporazumom o suradnji delegiranih administrativnih provjera te obvezujućim Smjernicama za odabir projekata koje je propisala Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i (APPRRR). Uz interne procedure primjenjivat će se odredbe važećih pravilnika o provedbi pojedinih mjera iz PRR RH za razdoblje 2014.-2020. koje se mogu provoditi putem LRS.

Postupak odabira projekata provodit će u više koraka:

1. Priprema i objava javnog natječaja na razini LAG-a
2. Podnošenje prijave projekata
3. Administrativna kontrola prijavljenih projekata
4. Ocjenjivanje i rangiranje projekata
5. Odabir projekata od strane Upravnog odbora LAG-a
6. Prigovori na odluke LAG-a

1. Priprema i objava javnog natječaja na razini LAG-a provodit će se u suradnji s APPRRR-om koji će pripremati potreban nacrt natječajne dokumentacije za svaki pojedini tip operacije. LAG Karašica će dostavljenu natječajnu dokumentaciju prilagoditi tako da ista bude usklađena sa strateškim ciljevima, prioritetima i mjerama, odnosno tipovima operacija iz LRS, osobito u dijelu koji se odnosi na uvjete i kriterije odabira iz LRS. Upravni odbor LAG-a Karašica će nakon dobivanja dokumentacije iz APPRRR i usklađivanja iste u Uredu LAG-a donijeti odluku o raspisivanju javnog natječaja na LAG razini za svaki tip operacije posebno, a sukladno Planu provede LRS koji je prethodno dostavljen u APPRRR. Uvjet za raspisivanje natječaja za pojedini tip operacije na LAG razini

je minimalno jedan provedeni natječaj za isti tip operacije na nacionalnoj razini. Javni natječaj na LAG razini objavit će se na mrežnoj stranici LAG-a, a mora sadržavati sve propisane informacije iz Pravilnika o provedbi podmjere 19.2. (pripadajuće obrasce, priloge, upute, vodič i druge potrebne dokumente). Javni natječaj trajat će minimalno 45 dana u čemu je 15 dana predviđeno za informiranje i animaciju lokalnih dilanika i 30 dana za prijavu projekata. Nakon objave natječaja Ured LAG-a može organizirati info radionice za potencijalne prijavitelje na kojima će se dati jasne upute za popunjavanje obrazaca za prijavu projekata na natječaj, a bit će naznačena i e-mail adresa za postavljanje pitanja pisanim putem na koja će odgovarati Ured LAG-a.

2. Podnošenje prijave projekata sa svom propisanom natječajnom dokumentacijom dostavljat će se pisanim putem na adresu sjedišta LAG-a Karašica i to preporučenom pošiljkom s povratnicom u zatvorenoj omotnici na kojoj će biti jasno vidljiv datum i vrijeme predaje pošiljke u razdoblju trajanja natječaja, a sve u skladu s uputama za podnošenje prijave. Zaprmljene prijave LAG administratori (zaposlenici LAG-a, a mogu biti i vanjski članovi) će evidentirati s datumom zaprimanja i dodijeliti im jedinstveni identifikacijski broj. Po završetku natječaja sve prijave će se predati Povjerenstvu za otvaranje prijava imenovanom od strane Upravnog odbora. Povjerenstvo za otvaranje prijava provjerava pravovremenost podnošenja prijave projekata. Ukoliko prijava nije podnesena unutar termina navedenog u LAG natječaju, ista se vraća neotvorena podnosiocu. Za svaku pravovremeno pristiglu prijavu otvara se original prijavnog dosjea u koji se ulaže cjelokupna pristigla dokumentacija koju LAG administratori trebaju skenirati i trajno pohraniti. Nakon zaprimanja i pregleda svih prijava Povjerenstvo za otvaranje prijava izrađuje inicijalnu rang listu koja sadrži sve bitne podatke iz prijave sukladno uvjetima iz natječaja.

3. Administrativnu kontrolu prijavljenih projekata provode LAG administratori. Cilj administrativne kontrole je utvrditi pravovremenost i potpunost prijave te prihvatljivost nositelja projekta i osnovnih uvjeta prihvatljivosti projekta sukladno odredbama propisanim natječajem na LAG razini za pojedini tip operacije. Kod administrativne kontrole ne ulazi se u sadržaj i kvalitetu samog projekta, nego se vrši provjera prema jasnim i transparentnim pravilima jednakim za sve nositelje na postavljene administrativne zahtjeve. U slučaju neispunjavanja pojedinih kriterija projekt se isključuje iz daljnjeg postupka odabira.

4. Ocjenjivanje projekta obuhvaća provjeru prihvatljivosti projekta s uvjetima prihvatljivosti i kriterijima odabira iz LRS, utvrđivanje iznosa prihvatljivih troškova, intenziteta i iznosa potpore, određivanje broja bodova po projektu, sve ovisno o pojedinom tipu operacije za koji se objavljuje natječaj na razini LAG-a. Ocjenjivanje projekata obavlja Ocjenjivački odbor kojeg imenuje Upravni odbor LAG-a Karašica, a sastoji se od pet (5) članova. Članovi Ocjenjivačkog odbora ne mogu biti članovi niti jednog tijela LAG-a koje sudjeluje u postupku odabira projekata (osim Povjerenstva za otvaranje prijave i LAG administratora). Prilikom ocjenjivanja projekata primjenjivat će se kriteriji iz Priloga 2 Kriteriji za provjeru kvalitete i rangiranja projekata. Da bi projekt išao u daljnju obradu mora zadovoljiti prag prolaznosti određen osnovnim kriterijima. Ukupan broj bodova po pojedinom projektu dobit će se zbrojem bodova iz osnovnih i dodatnih kriterija iz Priloga 2. Za sve pozitivno ocijenjene projekte formira se rang lista projekata sukladno kriterijima odabira iz LRS koja se dostavlja Upravnom odboru na daljnji postupak odabira projekta. Prednost na listi imat će projekti s ostvarenim većim brojem bodova.

5. Odabir projekata obavlja Upravni odbor LAG-a Karašica na svojim sjednicama. Obavijest o održavanju sjednica s popisom projekata o kojima će se odlučivati i svom potrebnom dokumentacijom voditelj LAG-a će dostaviti, elektroničkom poštom, u pravilu pet (5) dana prije održavanja sjednice kako bi članovi Upravnog odbora mogli zatražiti izuzimanje u slučaju sukoba interesa. Da bi odluke o odabiru projekata bile pravovaljane na sjednici mora biti kvorum od najmanje 51% fizički prisutnih članova nakon isključenja članova kod kojih je utvrđen sukob interesa. Pored toga, na sjednici se mora poštovati načelo sektorske ravnopravnosti pri čemu bilo koja pojedinačna interesna skupina prilikom odlučivanja ne smije posjedovati više od 49 % glasačkih prava. Popis svih projekata koji su odabrani od strane LAG-a Karašica bit će objavljen na mrežnoj stranici LAG-a sa zakonski potrebnim podacima.

6. Prigovore na odluke LAG-a nositelji projekata imaju pravo podnijeti zbog povrede odredbi natječaja, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i/ili pogrešne primjene pravnog propisa na kojem se temelji odluka. Prigovor se podnosi Povjerenstvu za prigovore. Povjerenstvo za prigovore imenuje Upravni odbor LAG-a Karašica, a bira se između članova LAG-a, predstavnika javnog, civilnog i gospodarskog sektora koji imaju odgovarajuće iskustvo i znanja za obavljanje ovakvih poslova. Prigovori se šalju preporučenom poštom s povratnicom na adresu sjedišta LAG-a Karašica u rokovima propisanim natječajem. Nakon provjere činjeničnog stanja, Povjerenstvo donosi odluke na prigovore. Odluke Povjerenstva za prigovore su ko-

načne i ne mogu biti promijenjene od strane Upravnog odbora LAG-a. Nakon završetka procesa odabira na LAG razini odabrani projekti upućuju se u daljnju proceduru u APPRRR.

Sve osobe koje dolaze u doticaj s natječajnom dokumentacijom i sudjeluju u postupku odabira projekata (zaposlenici LAG-a, članovi Ocjenjivačkog odbora, članovi Upravnog odbora, članovi Povjerenstva za prigovore i druge osobe koje se pojavljuju u procesu odabira projekata) bit će upoznate s popisom nositelja projekata prijavljenih na LAG natječaj i obvezne su potpisati Izjavu o nepristranosti i povjerljivosti kojom potvrđuju da se ne nalaze u sukobu interesa. Istom Izjavom osobe će potvrditi da nemaju osobnih interesa koji mogu utjecati na nepristranost prilikom postupka odabira projekata. U slučaju mogućeg sukoba interesa, osoba je obvezna o tome odmah obavijestiti ostale sudionike i Upravni odbor LAG-a Karašica te pisanim putem zatražiti izuzimanje iz daljnjeg postupka u vezi odabira projekta na koji se odnosi utvrđeni sukob interesa. U toj situaciji LAG Karašica izuzima takvu osobu iz daljnjeg postupanja kod predmetnog projekta. LAG Karašica vodit će registar evidencija potencijalnog sukoba interesa.

U slučajevima kada je LAG Karašica nositelj projekta, cjelokupni postupak odabira projekata se mora provesti na način da ne dovodi LAG u povlašteni položaj u odnosu na druge nositelje projekata te administrativnu kontrolu projekta i ocjenjivanje projekta (Analiza 1 i 2 sukladno Smjernicama) moraju provesti osobe koje su u potpunosti neovisne od LAG-a Karašica (vanjski stručnjaci).

4.2. Opis tema planiranih projekata suradnje

LAG Karašica definirao je nekoliko ciljeva i tematskih područja suradnje s drugim LAG-ovima i ostalim partnerima s kojima će zajednički prijavljivati projekte unutar podmjere 19.3., a vodeći se analizom stanja i prepoznatim razvojnim potrebama te potencijalima područja LAG-a Karašica.

LAG Karašica suradnju planira ostvariti sa LAG-ovima u okruženju, posebno na području Slavonije, Baranje i Srijema (kontinentalne Hrvatske). Što se tiče suradnje na transnacionalnoj razini nastavit ćemo dobru suradnju sa LAG-ovima i sličnih (prihvatljivim) organizacijama iz Mađarske, Srbije, Bosne i Hercegovine i Makedonije.

Što se tiče područja suradnje ona su definirana u temama: Razvoj ruralnog turizma sa posebnim naglaskom na cikloturi-zam, vinski turizam, gastro turizam, vjerski turizam, Ekološka poljoprivreda, Kreiranje novih proizvoda u poljoprivredi i turizmu kroz poti-

canje diversifikacije ove dvije djelatnosti, brendiranje područja, te Očuvanje i promocija kulturne, tradicijske i prirodne baštine (s naglaskom na područja NATURA 2000).

Načela obrade i odabira projekata suradnje obuhvaćaju doprinos strateškim ciljevima LAG-a Karašica, doprinos horizontalnim ciljevima EU i LAG-a i doprinos gore definiranim područjima suradnje. Načela odabira projekata suradnje provodit će se prema zajedničkim karakteristikama područja i dionika koji surađuju, kapacitetima partnera za provedbu projekata, dugoročnom definiranju potencijalnih područja međusobne suradnje, uključenosti većeg broja dionika u projektima, povećanju zajedničke prepoznatljivosti i podizanju svijesti o važnostima zajedničke suradnje, inovativnosti i diversifikaciji te mogućnostima prenošenja znanja partnera projekta ostalim dionicima razvoja na području.

Sva definirana područja suradnje kako tematski tako i prostorno ne isključuju mogućnost suradnje i sa ostalim partnerima iz drugih područja i na drugim temama ovisno o iskazanoj potrebi i mogućnostima koji će biti definirani tijekom provedbe ove strategije, o čemu će odluku donijeti Upravni odbor LAG-a Karašica, ukoliko se pokaže interes.

4.3. Usklađenost s nadređenim strateškim dokumentima

Ciljevi, prioriteti i mjere LRS za područje LAG-a Karašica temeljeni su na mogućnostima Programa ruralnog razvoja 2014-2020. Poštujući pristup CLLD - Lokalno vođen razvoj lokalne zajednice, uvažavajući razvojne mogućnosti subjekata na području LAG-a Karašica, kao i uvidom u projekte kojima se želi doprinijeti razvoju definirani izabrane su Mjere iz PRR koje će LAG Karašica koristiti kako bi proveo svoju LRS:

Mjera 4: Ulaganja u fizičku imovinu

Mjera 6: Razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja

Mjera 7: Temeljne usluge i obnova sela u ruralnim područjima

Mjera 8: Ulaganje u razvoj šumskih područja i poboljšane isplativosti šuma

Sve navedene Mjere doprinose povećanju konkurentnosti hrvatske poljoprivrede, šumarstva i prerađivačke industrije, kao i unapređenju životnih i radnih uvjeta u ruralnim područjima, kako je i odobreno u Programu ruralnog razvoja RH za razdoblje 2014-2020.

CLLD pristup u planiranju lokalnog razvoja na način

da se definiranje lokalnih potreba odredi na principu „odozdo prema gore“ je jedno od važnijih usmjerenja politike regionalnog razvoja. U suglasju sa Zajedničkim strateškim okvirom koji podrazumijeva kohezijsku politiku, politiku ruralnog razvoja i ribarsku politiku osigurava se strateški pristup planiranju lokalnog razvoja.

Osnovni strateški dokument EU za period 2014-2020 je Europe 2020 čiji je fokus usmjeren na pametan, održiv i uključiv rast. Sve članice Europske Unije su se obvezale da će strateške ciljevi i prioritete Europe 2020 prenositi dalje u sve svoje relevantne dokumente na nacionalnim razinama.

Nadalje, planirani ciljevi, prioriteti i mjere sa svojim adekvatnim aktivnostima i tipovima operacija trebaju doprinijeti gospodarskom rastu i zapošljavanju, razvoju inovacija i novih tehnologija, dugoročnoj održivosti rasta, te aktivno uključiti pojedinca i zajednicu. Prikupljene projektne ideje od raznih nositelja i iz različitih sektora su usmjerene tako da štite okoliš i štede resurse, potiču nova znanja i vještine, te potiču kvalitetu života lokalne zajednice.

Unutar Programa ruralnog razvoja RH za razdoblje 2014-2020 definirano je 16 mjera, a Mjera 19. namijenjena je Lokalnim akcijskim grupama u aktivnostima koje se odnose na izradu lokalne razvojne strategije

Na području Osječko – baranjske županije poljoprivreda je glavna gospodarska djelatnost, pa tako je pristupom *odozdo prema gore* LAG Karašica definirao tri važna cilja:

1. Konkurentna poljoprivredna proizvodnja
2. Diverzifikacija usluga i poboljšana kvaliteta života
3. Povećana održivost ekosustava

Cilj broj 1. se veže za Mjeru 4 – Ulaganja u fizičku imovinu; podmjeru 4.1. potpora za ulaganje u poljoprivredna gospodarstva. Mjeru 6 - Razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja; podmjeru 6.3. potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava.

Cilj broj 2 se veže za Mjeru 6 - Razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja. Mjeru 7 - Temeljne usluge i obnova sela u ruralnim područjima; podmjera 7.4. ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu.

Cilj broj 3 se veže za Mjeru 8 - Ulaganje u razvoj šumskih područja i poboljšane isplativosti šuma; podmjeru 8.5. potpora ulaganja u poboljšanje otpornosti i okolišne vrijednosti šum-

skih sustava. Mjeru 4 - ulaganja u fizičku imovinu; podmjeru 4.1. potpora za ulaganje u poljoprivredna gospodarstva.

LAG Karašica se u okviru svoje Lokalne razvojne strategije navedenim ciljevima i prioritetima i svojim tematskim područjima direktno fokusira na dio Zajedničke poljoprivredne politike koji pruža potporu poljoprivrednicima kako bi se osiguralo daljnje obrađivanje zemlje i otvaranje dodatnih radnih mjesta obnovom sela. Tematska područja se također fokusiraju na sprječavanje depopulacije ruralnih sredina unaprjeđenjem i poboljšanjem javnih usluga kroz poboljšanje lokalne infrastrukture.

Strategija razvoja Osječko-baranjske županije

Lokalna razvojna strategija LAG-a Karašica za svoja tematska područja, svoje ciljeve i planirane operacije tako-

đer nalazi utemeljenje u Županijskoj razvojnoj strategiji Osječko-baranjske županije (ŽRS). Strateški cilj u ŽRS pod nazivom Razvoj konkurentnog gospodarstva, prioritet 2.2. Razvoj konkurentne poljoprivrede; prioritet 2.3. Razvoj ruralnog prostora i prioritet 2.5. razvoj konktinentalnog turizma odgovara svim ciljevima i prioritetima navedenim u LRS LAG-a Karašica. Nadalje, strateški cilj u ŽRS pod nazivom Razvoj ljudskih resursa i kvalitetno zadovoljavanje javnih potreba u prioritetima 3.1. Podizanje razine zaposlenosti; 3.3. Jačanje razvojnih kapaciteta, posebno u mjeri 3.3.3. koja podržava međusektorsku, međuopćinsku, međužupanijsku i međunarodnu suradnju i promicanju primjera dobre prakse.

IV.

Uključenost lokalnih dionika u izradu LRS LAG-a Karašica

1. UKLJUČENOST INTERESNIH SKUPINA U IZRADU LRS

U procesu izrade Lokalne razvojne strategije LAG-a „Karašica“ osmišljene su i provedene aktivnosti koje su omogućile sudjelovanje različitih interesnih skupina, primjenom principa „odozdo prema gore“ po načelima LEADER pristupa kako bi LRS definirala specifična obilježja, potencijale i prepoznatljivosti područja LAG-a, ukazala na probleme s kojima se svakodnevno susreće najveći broj ljudi i kako bi se u skladu s identificiranim problemima što bolje odredile mjere intervencije.

Suradnjom različitih sektora na izradi strategije, međusektorskim, povezivanjem lokalnih, regionalnih i nacionalnih institucija, nastojalo se stvoriti temelje za buduću održivi razvoj područja, s kvalitetnom bazom ideja i mogućih rješenja na kojima se treba graditi planiranje budućnosti područja LAG-a Karašica.

Kod izrade ove LRS, za uključivanje dionika primijenjen je pristup kombiniranja participativnih razina: informiranje, konzultacije i osnaživanje. Primijenjene su sljedeće metode uključivanja: Radionice - radionice uz primjenu metoda sudjelovanja, radi analize postojećih snaga i slabosti te u svrhu stvaranja novih ideja i rada na aktivnostima; Razgovori s lokalnim dionicima (lokalnim dužnosnicima službenicima JLS, zaposlenicima razvojnih agencija, itd.) s ciljem definiranja problema, ideja i vizija o području; Projektni obrasci kako bi se ispitala očekivanja ciljnih skupina i prikupili projekti; Sastanci operativnih tijela LAG-a (odbor za izradu LRS, UO, NO) kako bi se analizirali procesi uključivanja i donošenja strateških odluka; Postupak konzultacija dionika koji uključuje medije (objave, članci, web stranice, društvene mreže, radio postaje).

Kroz postupak pripreme LRS razmijenjene su informacije kako bi dionici i ostali zainteresirani bili informirani o početku i tijeku izrade LRS kao i načinima uključivanja. Najčešći oblik informiranja bio je putem web stranice LAG-a, na društvenim mrežama, putem e-maila i člancima u lokalnim novinama, objavama na lokalnim radio postajama.

2. OPIS PARTNERSTVA

Lokalna akcijska grupa „Karašica“ je partnerstvo predstavnika javnog, gospodarskog i civilnog sektora s dijela područja Osječko-baranjske županije. Partnerstvo unutar obuhvata LAG-a „Karašica“ obuhvaća područje sedamnaest (17) jedinica lokalne samouprave smještenih u dijelu Osječko-baranjske županije: gradovi: Donji Miholjac, Belišće, Našice i Valpovo, te općine: Bizovac, Donja Motičina, Đurđenovac, Feričanci, Gorjani, Koška, Magadenovac, Marijanci, Petrijevci, Podravska Moslavina, Podgorač, Punitovci, Viljevo na čijem području živi ukupno 83.875 stanovnika u 123 naselja.

Lokalna akcijska grupa je osnovana s ciljem: osiguravanja protoka informacija i transfera znanja za napredak u razvoju gospodarstva i lokalne zajednice, razvijanja sinergije i umrežavanja između svih dionika kojima je u interesu doprinijeti razvoju područja LAG-a, višedioničkog planiranja ukupnog razvoja LAG područja, iskorištavanja i razvijanja postojećih potencijala za održivi ruralni razvoj, jačanja financijskih i ljudskih kapaciteta za provedbu projekata ruralnog razvoja i dr.. Način provedbe partnerskog odnosa između članova LAG-a „Karašica“ definiran je odredbama Statuta LAG-a „Karašica“.

Upravni Odbor ima 15 članova koje iz svog sastava bira Skupština. Od ukupno 15, člana iz civilnog sektora dolazi 6 članova ili 40%, gospodarskog 6 članova ili 40% i javnog

3 člana ili 20%. U upravnom odboru ima 8 žena ili 53,33%. Provedba partnerskog odnosa među članovima LAG-a Karašica definirana je odredbama Statuta LAG-a, i načelima LEADER pristupa. Osnovna svrha partnerstva sva tri sektora (javni, privatni i civilni) je pružanje pomoći građanima, udrugama, poduzetnicima i ostalim zainteresiranim dionicima kako bi kroz lokalna javno - privatna partnerstva osmislili, donijeli i proveli strategiju održivog razvoja LAG-a, temeljenu na njegovim osobitostima. U radu LAG-a Karašica uz članove tijela LAG-a, sukladno Statutu djeluju i volonteri koji kroz svoj angažman daju poseban doprinos u povezivanju dionika, osmišljavanju razvojnih planova i projekata te organizaciji događanja za stanovništvo LAG područja.

Pristup na temelju područja trebao bi potaknuti snažan osjećaj pripadnosti lokalnog stanovništva. Sudjelovanjem javnog, privatnog i civilnog sektora u aktivnostima izrade strategije LAG-a potakla se suradnja među tim sektorima. Posebno je značajno da se povezivanjem sektora razvojne problema razmatralo s različitih aspekata, pri čemu je osiguran uravnotežen pristup definiranju ključnih problema.

U fazi definiranja strateških smjernica, povezivanjem sektora kroz Upravni odbor u raspravi došlo je do međusobne suradnje i prijenosa znanja i ideja, što je za rezultat imalo sinergijski učinak za definiranje zajedničkih razvojnih ideja i ciljeva.

V.

Akcijски plan provedbe LRS

1. TIJEK PROVEDBE

Akcijски plan izrađen je za razdoblje od 2017. do kraja 2020. godine, u kojem se planira provedba mjera 19.2, kao i potpornih mjera 19.3. i 19.4. Dan je prikaz šestomjesečnih razdoblja u kojima se odvijaju tri grupe aktivnosti:

PIN - Priprema i provedba natječaja za dodjelu sredstava

PIM - Provedba projekata i praćenje njihove uspješnosti (implementacija i monitoring)

PUS - Praćenje i procjena uspješnosti provedbe (monitoring i evaluacija)

Najveći dio aktivnosti planira se za prve tri godine pro-

vedbe, dok u kasnijim razdobljima LAG Karašica, pored praćenja i procjene uspješnosti velikim dijelom radi i na pripremi novih projekata za novo plansko razdoblje.

Akcijским planom određena je i alokacija sredstava po mjerama te planirani broj projekata (46), temeljen s jedne strane na indikativnom ukupnom iznosu za LAG Karašicu (mjera 19.2) te prikupljenim projektima koji dogovaraju pojedinim mjerama. Tako se za Cilj 1: Konkurentna poljoprivredna proizvodnja, kroz 1 prioritet i 2 mjere ukupno alocira 52,52% sredstava iz PRR RH. Za Cilj 2: Diverzifikacija usluga i poboljšana kvaliteta života, kroz 1 prioritet i 1 mjeru planira se utrošiti ukupno 44,13% sredstava, dok je za cilj 3: Povećana održivost ekosustava određeno za 1 prioritet i 1 mjeru planirano utrošiti preostalih 3,35% sredstava.

Ciljevi/Prioriteti	Mjera / Tip operacije	Odgovorni	Broj projekata	% sredstava	2017		2018		2019		2020		2021-2023	
					1-6	7-12	1-6	7-12	1-6	7-12	1-6	7-12	1-6	7-12
Cilj 1: Konkurentna poljoprivredna proizvodnja														
1.1. Osuvremenjavanje proizvodnje i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava	4.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava	LAG Karašica, PG, proizvođačke organizacije	16	38,84%			PIN	PIP	PIP, PUS	PIP, PUS	PIP, PUS	PIP, PUS	PIP, PUS	PIP, PUS
	6.3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava	LAG Karašica, mala PG	11	13,68%			PIN	PIP	PIP, PUS	PIP, PUS	PIP, PUS	PIP, PUS	PIP, PUS	PIP, PUS
Cilj 2: Diverzifikacija usluga i poboljšana kvaliteta života														
2.1. Razvoj temeljnih usluga u ruralnom prostoru	7.4. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu	LAG Karašica, neprofitne javne ustanove, poduzeća u vlasništvu JLS, OCD	17	44,13%					PIN	PIP	PIP, PUS	PIP, PUS	PIP, PUS	PIP, PUS
Cilj 3: Povećana održivost ekosustava														
3.1. Razvoj šumskih područja u funkciji održivog turizma	8.5.2. Uspostava i uređenje poučnih staza, vidikovaca i ostale manje infrastrukture	LAG Karašica, šumoposjednici i njihova udruženja, OCD iz zaštite prirode	2	3,35%							PIN	PIP	PIP, PUS	PIP, PUS

PIN - PRIPREMA I NATJEČAJ

PIP - PROVEDBA I PRAĆENJE

PUS - PRAĆENJE USPIJEŠNOSTI

2. POKAZATELJI USPJEŠNOSTI

Sastavni dio akcijskog plana je i određivanje i planiranje postignuća provedbe LRS prema prioritetima i mjerama, odnosno određenim tipovima operacija. Pokazatelji izlaza i rezultata prikazani su za svaku od 4 odabrane mjere, odnosno tipova operacije, dok se pokazatelji učinka izražavaju na razini 3 odabrana prioriteta.

Ciljevi	Mjera / Tip operacije	Odgovorni	Broj projekata	Pokazatelji izlaza	Pokazatelji rezultata	Pokazatelji učinka
Cilj 1: Konkurentna poljoprivredna proizvodnja						
1.1. Osuvremenjavanje proizvodnje i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava	4-1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava	LAG Karašica, PG, proizvođačke organizacije	16	16 PG ostvarilo potporu za modernizaciju poslovanja	16 PG unaprijedilo poslovanje i postiglo višu razinu produktivnosti (5-10%)	27 malih PG postiglo bolju tržišnu poziciju; stvoreno najmanje 5 novih radnih mjesta
	6-3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava	LAG Karašica, mala PG	11	11 malih PG ostvarilo potporu za razvoj gospodarstva	11 malih PG unaprijedilo poslovanje	
Cilj 2: Diverzifikacija usluga i poboljšana kvaliteta života						
2.1. Razvoj temeljnih usluga u ruralnom prostoru	7-4. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu	LAG Karašica, neprofitne javne ustanove, poduzeća u vlasništvu JLS, OCD	17	ostvareno 17 potpora za stvaranje novih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo	stanovništvo najmanje 10 malih ruralnih sredina dobilo na korištenje novu društvenu infrastrukturu	postignuta bolja kvaliteta života za najmanje 20% stanovnika LAG područja
Cilj 3: Povećana održivost ekosustava						
3-1. Razvoj šumskih područja u funkciji održivog turizma	8-5.2. Uspostava i uređenje poučnih staza, vidikovaca i ostale manje infrastrukture	Lag Karašica, šumoposjednici i njihova udruženja, OCD iz zaštite prirode	2	2 korisnika ostvarilo potporu za uspostavu male turističke infrastrukture	uspostavljeno najmanje 2 nova sadržaja u turističkoj ponudi održivog turizma	stvorena nova turistička ponuda (najmanje 1 staza) za najmanje 2000 posjetitelja

VI.

Način praćenja i procjena provedbe LRS

1. PRAĆENJE I PROCJENA PROVEDBE LRS

Kako se radi o novom modelu upravljanja sredstvima i projektima, koji uključuje višu razinu odgovornosti LAG-a u odnosu na ranije razdoblje, važno je predvidjeti odgovarajući sustav praćenja i procjene uspješnosti. Rezultati i naučene lekcije iz svih faza procjene i praćenja poslužit će kao važan alat organizacijskog učenja te osnova za daljnji razvoj modela na razini LAG-a, ali i značajno doprinijeti unapređenju sustava na razini cjelokupnog Programa (PRR RH).

Praćenje i procjena provode se kako bi se:

- utvrdila razina postignuća planiranih ciljeva u odnosu na cjelokupnu LRS i Akcijski plan
- testirala metodologija i proces provođenja, uključujući animaciju te proces i kriterije odabira
- procijenile promjene u okruženju (prilike i pri-

jetnje) u odnosu na početno razdoblje te sukladno tome izvršila korekcija pristupa te financijske alokacije prioriteta i mjera

- razumjele moguće razvojne prilike u okruženju (posebice mogućnosti poslovnog povezivanja i jačanja kapaciteta nositelja projekata)
- procijenila uspješnost projekata suradnje
- testiralo i korigiralo sustav monitoringa i evaluacije te ga se sustavno unapređivalo za naredna razdoblja
- ispitalo provedbeni organizacijski kapacitet LAG-a za provedbu mjera i LRS te došlo do preporuka za optimizaciju rada i procesa provedbe.

Zbog optimalnog korištenja resursa provodit će se kombinirana evaluacija koja će uključivati interni evaluacijski tim te vanjskog eksperta. Proces monitoringa i evaluacije započinje potpisivanjem Ugovora o provedbi mjera 19.2, odnosno 19.3 i 19.4. i on obuhvaća cijeli niz postupaka i pristupa koji se mogu sažeti u 3 osnovna koraka:

#	OPIS POSLOVA	ODGOVORNOST	ROKOVI
Korak 1: PRIPREMA			
1.1.	Određivanje ciljeva, metodologije i pokazatelja uspješnosti (kvantitativni i kvalitativni)	Interni evaluacijski tim + vanjski evaluator + UO LAG-a Karašica koji verificira Plan monitoringa i evaluacije, Kordinacija: Koordinacijsko tijelo za praćenje i provedbu LRS	Q1 - 2019
1.2.	Određivanje evaluacijskih pitanja		Q1 - 2019
1.3.	Izrada projektne dokumentacije, baza korisnika i alata za procjenu i praćenje		Q1 - 2019

#	OPIS POSLOVA	ODGOVORNOST	ROKOVI
Korak 2: MONITORING			
2.1.	Praćenje uspješnosti (ured/suradnja/projekti)	Interni evaluacijski tim i ured LAG-a Koordinacija: Koordinacijsko tijelo za praćenje i provedbu LRS	Kontinuirano Q2, 2017 – Q4 2020
2.2.	Ažuriranje baze korisnika/projekata	Ured LAG-a	Kontinuirano Q2, 2017 – Q4 2020
Korak 3: EVALUACIJA			
3.1.	Procjena uspješnosti		Polugodišnje
		Interni evaluacijski tim + vanjski evaluator + UO LAG-a koji usvaja polugodišnja i godišnja izvješća; Koordinacija: Koordinacijsko tijelo za praćenje i provedbu LRS	Godišnje 2017, 2018, 2019, 2020 Razdoblje 2021-2023
3.2.	Izvješća i preporuke		Interim evaluacija 2017-2018 Završna ex-post evaluacija za cijelo razdoblje

Kako bi evaluacija imala učinak na poboljšanje rada tijekom provedbe, planira se priprema interim evaluacijskog izvješća nakon prve dvije godine provedbe. Zapažanja i naučene lekcije stvorit će dobru osnovu za poboljšanja i reviziju same strategije. Završna ex-post evaluacija koristit će prikupljene podatke cjelokupnog procesa monitoringa, interim evaluacije te posebnu pažnju posvetiti unapređenju procesa za naredno proračunsko i plansko razdoblje.

U procesu praćenja i procjene vodit će se briga o osnovnim evaluacijskim kriterijima:

1. Relevantnost (odabir prioriternih potreba, odabir korisnika, metodologija),
2. Djelotvornost (ostvarene koristi, ciljevi, upravljački kapacitet LAG-a, uključenost ključnih dionika),
3. Učinkovitost (ostavreni kvantitativni i kvalitativni pokazatelji učinka, rezultata i izlaza),
4. Ostvarena promjena (ostvareni ciljevi),

5. Održivost (korisnika/projekata, LAG-a, programa)
6. Koherentnost (dosljednost u odnosu na relevantne politike, strategije i programe),
7. Dodana vrijednost u zajednici (postizanje horizontalnih ciljeva).

Kod određivanja metodologije iznimna važnost će se posvetiti participativnosti, odnosno uključivanju što većeg broja važnih dionika kako bi se dobili što relevantniji inputi. Istovremeno će se voditi briga o optimalnom korištenju resursa te postavljanju relativno jednostavnog sustava monitoringa koji neće tražiti previše dodatnog terenskog ispitivanja. Stoga će se na samom početku izraditi projektna dokumentacija koja će biti polazna osnova i učinkovit način prikupljanja informacija o korisnicima, su-dionicima, rezultatima i projektnom procesu. Sastavni dio biti će i baza korisnika, odnosno projekata, u okviru koje će se pratiti svaki projekt te redovito ažurirati osnovne pokazatelje uspješnosti.

2. POKAZATELJI ZA MJERENJE UČINAKA PROVEDBE LRS

U svrhu što veće učinkovitosti provedbe LRS te samog procesa praćenja i procjene uspješnosti, izrađena je preliminarna lista pokazatelja za dvogodišnja razdoblja te cijelo vrijeme provođenja i praćenja LRS (2017–2023). Pokazatelji uspješnosti (izlaz, rezultat, učinak) na razini mjera i prioriteta već su prikazani u tablici u nastavku.

Ciljevi	Pokazatelj uspješnosti	Ciljne vrijednosti 2019	Ciljne vrijednosti 2020	Ciljne vrijednosti 2023
1. Konkurentna poljoprivredna proizvodnja	# PG koja su unaprijedila svoje poslovanje	11	23	27
	# novih marketinški pripremljenih poljoprivrednih proizvoda	-	4	4
	# novostvorenih radnih mjesta	2	5	5
	# članova poslovnih udruženja	5	12	-
2. Diverzifikacija usluga i poboljšana kvaliteta života	# novih temeljnih usluga / društvene infrastrukture	5	17	17
	Postotni udio stanovnika korisnika poboljšane društvene infrastrukture	10%	15%	20%
3. Povećana održivost ekosustava	# novih sadržaja u turističkoj ponudi održivog turizma	-	1	2
	# malih proizvođača šumskih proizvoda koji su postigli višu razinu konkurentnosti	-	3	5

VII.

Sposobnost provedbe LRS

1. LJUDSKI KAPACITETI ZA PROVEDBU LRS

LAG Karašica trenutno ima zaposlena 2 djelatnika koji su zaposleni na neodređeno radno vrijeme i to: tajnik LAG-a i projekt asistent. Uz djelatnike Ureda LAG-a kao volonteri djeluju i svi članovi Upravnog i Nadzornog odbora LAG-a Karašica. Uz to je vrijedno za napomenuti da je voditelj LAG-a, potpredsjednica i četvero volontera završilo stručno usavršavanje na Poljoprivrednom fakultetu u Osijeku i steklo kvalifikaciju „Stručnjak za ruralni razvoj“ i/ili „Voditelj projekata u lokalnom razvoju“. LAG-a, član je Hrvatske mreže za ruralni razvoj, svi zaposlenici i volonteri vješto barataju MS Office paketom i poznaju rad u knjigovodstvenim programima te se služe engleskim jezikom u govoru i pismu.

Upravni odbor LAG-a Karašica u budućem će razdoblju preuzeti ulogu Odbora za praćenje i reviziju provedbe Lokalne razvojne strategije. Nadzorni odbor kao tijelo udruge LAG Karašica vrši unutarnji nadzor udruge te savjetuje i upućuje LAG. Nadzor nad radom LAG-a Karašica vrše i nadležna tijela državne uprave od kojih u dosadašnjem radu i djelovanju LAG-a nije bilo prigovora niti službenih negativnih mišljenja ili izvješća.

Skupština je, sukladno Statutu i Zakonu o udrugama, predstavničko i najviše tijelo upravljanja LAG-om. Skupštinu čine svi članovi LAG-a. Skupština utvrđuje glavne ciljeve i djelatnosti kao i njihove izmjene. Skupština usvaja evaluacijska izvješća o provedbi LRS. Isto tako Skupština će usvajati godišnje Akcijske planove i financijska izvješća za prethodnu godinu kao i financijski plan za sljedeću godinu.

2. FINANCIJSKI KAPACITETI ZA PROVEDBU LRS

Financijskim planom LAG Karašica u 2016. g. iz odobrene potpore u sklopu podmjere 19.1. Pripremna pomoć u ukupnom iznosu od 531.209,00 kuna planira kroz aktivnosti iskoristiti navedeni iznos prema dozvoljenim aktivnostima za izradu Lokalne razvojne strategije i tekuće troškove LAG-a. Financijski plan LAG-a Karašica predviđio je ukupne prihode i rashode za 2016. godinu u iznosu 703,500,00 kuna što je u odnosu na prijašnje godine povećanje za cca. 30%. Očita tendencija rasta prihoda omogućit će ne samo kontinuiran rad i likvidnost, koja je i u dosadašnjem razdoblju omogućila da LAG-a Karašica nesmetano funkcionira, već i rješavanje konkretnih problema koji mogu nastati. U financijskom smislu planira se znatno povećanje proračuna LAG-a Karašica u razdoblju provedbe ove LRS i to putem provedbe projekata iz drugih fondova EU koje LAG planira prijaviti, s naglasnom na programe prekogranične suradnje sa Mađarskom i Srbijom te Europski socijalni fond.

3. ISKUSTVO U PROVEDBI LEADER PRISTUPA U PROGRAMSKOM RAZDOBLJU 2007-2013

Provedbu LEADER-a LAG Karašica započeo je potpisivanjem Ugovora o sufinanciranju rada LAG-a iz Mjere 202 „Izrada i provedba lokalnih strategija ruralnog razvoja“ IPARD programa RH 2007.2013. i to 8. srpnja 2013. godine u vrijednosti 900.000,00 kuna s rokom provedbe 24 mjeseca.

Iz spomenute Mjere 202 LAG Karašica financirao je troškove animacije lokalnog stanovništva, izradu studija, usavršavanje i edukaciju članova, volontera i zaposlenika te tekuće troškove ureda.

Zadaća LAG-a u razdoblju provedbe Mjere 202 IPARD-a bila je i izdavanje Pisama preporuke za prijavitelje sa svog područja koji su se prijavljivali na , u tom razdoblju, otvorene natječaje iz ostalih mjera IPARD-a. Tako je izdano 17 Pisama preporuke za projekte iz mjera 101 i 103 u ukupnoj vrijednosti većoj od 65.000.000,00 kuna

4. ISKUSTVO U PROVEDBI PROJEKATA IZVAN MJERE LEADER

Glavne aktivnosti u proteklom razdoblju obuhvaćale su brigu o napredovanju i edukaciji stručnih timova unutar LAG područja, suradnju s obrazovnim institucijama i nadležnim tijelima radi stručnog obrazovanja svojih članova, razmjenu iskustava, transfer znanja i rješavanje stručnih pitanja iz područja poljoprivrede, turizma i ruralnog poduzetništva te organiziranje stručne izobrazbe članova putem predavanja, prezentacija, izrade i raspodjele stručne literature, edukativnog i promotivnog materijala.

U proteklom razdoblju LAG „Karašica“ je sudjelovao kao partner na nekoliko projekata od kojih su za istaknuti slijedeći:

- **projekt „Bottom up“**, nositelja VIDRA – Agencija za regionalni razvoj Virovitičko-podravske županije u kojem je LAG Karašica bio partner uz LAG Papuk iz Orahovice, LAG Marinianis iz Slatine, i Regionalnu razvojnu agenciju Slavonije i Baranje d.o.o. Ovaj projekt je zanimljiv po tome što se na samom početku provedbe projekta zaposlilo pet visoko obrazovanih osoba. Svaka partnerska institucija je zaposlila po jednu osobu, gdje su imale priliku ostati godinu dana te steći praktično iskustvo i nova znanja. U sklopu projekta su LAG-ovi, koji su partneri na projektu,

opremljeni tehničkom opremom potrebnom za rad, ukupno 28 mladih visokoobrazovanih osoba je završilo edukaciju za pisanje i provedbu projekata u trajanju od 162 sata, a 45 člana LAG-a je educirano o načinu izrade, pripreme i prijave projekata i 34 osobe s ruralnih područja naše županije informirane su o mogućnostima koje se za njih nude iz fondova Europske unije.

- **projekt „HERA NET - mreža visokoobrazovanih ruralnih animatora“** financiran je iz programa IPA IV – Unaprjeđenje održivog zapošljavanja dugotrajno nezaposlenih visokoobrazovanih osoba čiji je nositelj bio Poljoprivredni fakultet u Osijeku. LAG Karašica je sudjelovao u projektu u svojstvu suradnika. Vrijednost projekta bila je 172.023,26 €. Cilj projekta bio je poboljšati mogućnost održivog zapošljavanja dugotrajno nezaposlenih visokoobrazovanih osoba u ruralnom području; poboljšati zapošljivost visokoobrazovanih osoba iz ruralnih područja kroz poboljšanje mekih vještina, radnih kompetencija i uspostavu mreže visokoobrazovanih ruralnih animatora HERAnet.
- **projekt „Volunteer New Deal“** financiran je iz Operativnog programa Razvoj ljudskih potencijala te Ureda Vlade RH za udruge. Ukupna vrijednost projekta bila je 120.371,38 eura. Projekt je trajao dvije godine. Nositelj projekta bila je Udruga djece i mladih s poteškoćama u razvoju ZVONO iz Belišća. LAG Karašica sudjelovao je u provedbi projekta u svojstvu suradnika. Opći cilj koji se želio postići ovim projektom je da se na inovativan način pruži podršku ranjivim skupinama u njihovom procesu integracije u društvo, kako bi povećali svoju konkurentnost na tržištu rada, a sve to kroz volontiranje za opću dobrobit. Bitan naglasak se stavlja na međusobnu komunikaciju i osluškivanje problema koje ima lokalna sredina, tj. ruralna područja. Tijekom prve godine provedbe projekta s partnerima i suradnicima potpisana je Platforma o suradnji za promicanje volonterizma.

VIII.

Financijski plan provedbe

1. FINANCIRANJE RADA LAG-A

Sukladno Pravilniku za provedbu mjera 19.2, 19.3 i 19.4 te procjeni indikativnog iznosa za LAG Karašica, za razdoblje od 2016. do 2023. predviđeno je za tekuće troškove LAG-a i animaciju utrošiti 313.936,88 Eura te 59.797,50 Eura za projekte suradnje. To je 23,81% od ukupno alociranih sredstava za LAG Karašica u iznosu 1.569.684,38 Eur. Promjena planiranih iznosa tražit će sukaldno tome i promjenu plana financiranja, kako projekata, tako i rada LAG-a.

Pored sredstava iz Mjera 19.3. i 19.4. LAG će dio sredstava ostvariti kroz članarine te sudjelovanjem u projektima koji se financiraju iz drugih izvora. Za potrebe ove Strategije u obzir su uzeta samo sredstva iz Mjera 19.3 i 19.4 te projekcija članskih doprinosa. Projektna sredstva u ovoj fazi je teško realno iskazati te se računa da će ona najvećim dijelom biti namjenjena provedni projektnih aktivnosti te neće znatnije utjecati na funkcioniranje ureda LAG-a, odnosno funkciji provedbe mjera PRR RH, kojim se LRS primarno bavi.

Ciljevi/ Prioriteti	Mjera / Tip operacije	Alokacija po godinama (u EUR)					Ukupno (u HRK)
		2017	2018	2019	2020	2021- 2023	
Cilj 1: Konkurentna poljoprivredna proizvodnja			163.560,48	464.572,07	-	-	4.701.446,56
1.1. Osvre- menjavanje proizvodnje i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava	4.1.1. Restrukturiranje, moderni- zacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava			3.477.229,06			3.477.229,06
	6.3. Potpora razvoju malih po- ljoprivrednih gospodarstava		1.224.217,50				1.224.217,50

Ciljevi/ Prioriteti	Mjera / Tip operacije	Alokacija po godinama (u EUR)					Ukupno
		2017	2018	2019	2020	2021- 2023	
Cilj 2: Diverzifikacija usluga i poboljšana kvaliteta života				527.736,21	-	-	3.950.000,00
2.1. Razvoj temeljnih usluga u ruralnom prostoru	7.4. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu			3.950.000,00			3.950.000,00
Cilj 3: Povećana održivost ekosustava					40.081,23	-	300.000,00
3.1. Razvoj šumskih područja u funkciji održivog turizma	8.5.2. Uspostava i uređenje poučnih staza, vidikovaca i ostale manje infrastrukture				300.000,00		300.000,00
Ukupno Mjera 19.2.	Provedba projekata iz PRR RH	-	467.895,83	577.583,34	150.470,82	-	8.951.446,56
Ukupno Mjera 19.3.	Projekti suradnje	-	19.932,50	19.932,50	19.932,50	-	447.572,33
Ukupno Mjera 19.4.	Tekući troškovi LAG-a i animacija	59.575,21	84.787,22	84.787,22	84.787,22	-	2.349.754,72
UKUPNO	(Mjera 19.2+19.3+19.4)	59.575,21	572.615,55	682.303,06	255.190,54	-	11.748.773,61

2. FINANCIRANJE PROVEDBE LRS

Financijska alokacija po ciljevima i mjerama utemeljena je na procjeni kapaciteta i resursa potencijalnih prijavitelja projekata. Tijekom izrade LRS velika je pažnja posvećena animaciji lokalnih dionika te je nakon motivacijskih radionica objavljen poziv za prikupljanje projektnih ideja. Na taj način prikupljeno je ukupno 112 projektnih ideja, koje

su odraz potreba, potencijala i razvojnih planova ponajviše malih poduzetnika u području poljoprivredne proizvodnje, ali i JLS te OCD i poslovnih udruženja. Sukladno tome, određeni su ciljevi, prioriteta i mjere izvršena financijska alokacija sredstava za pojedine mjere. Iz tablice je vidljivo da je najveća alokacija određena za cilj 1 (52,52% ili 4.701.446,56 HRK) te za cilj 2 (44,13% ili 3.950.000,00 HRK). Mjera 4.1.1. i Mjera 7.4. ukupno iznose 82,97% sredstava.

Ciljevi/ Prioriteti	Postotak	Mjera / Tip operacije	Postotak	Iznos (u HRK)	Ukupno prijavljeno projekata
Cilj 1: Konkurentna poljoprivredna proizvodnja			52,52%	4.701.446,56	49
1.1. Osuvremenjavanje proizvodnje i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava	52,52%	4.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti PG	38,84%	3.477.229,06	37
		6.3. Potpora razvoju malih PG	13,68%	1.224.217,50	12
Cilj 2: Diverzifikacija usluga i poboljšana kvaliteta života			44,13%	3.950.000,00	35
2.1. Razvoj temeljnih usluga u ruralnom prostoru	44,13%	7.4. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu	44,13%	3.950.000,00	35
Cilj 3: Povećana održivost eko sustava			3,35%	300.000,00	3
3.1. Razvoj šumskih područja u funkciji održivog turizma	3,35%	8.5.2. Uspostava i uređenje poučnih staza, vidikovaca i ostale manje infrastrukture	3,35%	300.000,00	3
UKUPNO			100%	8.951.446,56	87